Живко Фирфов

Мелограмска колекција

Песни 7

BuzAc

Живко Фирфов

Мелограмска колекција
Песни 7

Скопје, 2024 година

Живко Фирфов

Мелограмска колекција
Песни 7

Скопје, 2024 година

Живко ФИРФОВ
МЕЛОГРАМСКА КОЛЕКЦИЈА ПЕСНИ 7

Прво издание, Скопје, 2024.

Издавач
проф. д-р Димитрије БУЖАРОВСКИ

Уредници
проф. д-р Димитрије БУЖАРОВСКИ
проф. д-р Трена ЈОРДАНОСКА

Илустрации
Дафина ЈОРДАНОСКА

© Buzarovski, 2024

CIP - Каталогизација во публикација
Национална и универзитетска библиотека „Св. Климент Охридски“, Скопје

784.4.089.6(497.7)Фирфов,Ж.

ФИРФОВ, Живко
Мелограмска колекција [Електронски извор] : песни 7 / Живко Фирфов ; [уредници Димитрије Бужаровски, Трена Јорданоска ; илустратор Дафина Јорданоска]. - Скопје : Д. Бужаровски, 2024

Начин на пристапување (URL):
http://buzar.mk/. - Текст во ПДФ формат, XXXV, 104 стр., илустр. - Наслов преземен од екранот. - Опис на изворот на ден 6.9.2024. - Регистар

ISBN 978-608-67089-6-2

а) Фирфов, Живко, 1906-1984 -- Мелограми б) Македонски народни песни -- Мелограми

COBISS.MK-ID 64402437

Предговор кон првата книга

Мелоѓрамската колекција Фирфов во ИРАМ/БузАр ја донесе синот на Живко Фирфов – Милан Фирфов во 2003 година. По дигитализацијата на касетната *Колекција Фирфов* со која започна дејноста на трансферот на аналогните звучни носачи со фолклорни материјали во дигитален формат во ИРАМ/БузАр во 2002 година, Милан Фирфов предложи да ги дигитализираме необјавените мелограми од Живко Фирфов, главно работени во 1970-тите години. Со Милан Фирфов уште во 1990-тите се обидовме во повеќе наврати да ги добиеме мелограмите од Живко Фирфов останати во Институтот за фолклор „Марко Цепенков“ кои Институтот не ги објавил. И тогаш, главната цел беше најнапред да ги препишеме со дигитален нотен процесор и на тој начин да ги подготвиме за објавување. За жал, во Институтот не наидовме на разбирање и по десетина години Милан Фирфов го донесе она што беше останато во нивниот дом.

Задачата да ги скенира и пренесе во нотен процесор ѝ беше доделена на Ирена Митевска (подоцна Ирена Митевска-Милевска) во тоа време студент на постдипломски студии на ФМУ и соработник во ИРАМ.

Митевска најнапред го скенираше оригиналниот материјал, а потоа мелограмите ги испиша во нотниот процесор Сибелиус. Воедно беше формирана и база со метаподатоците, во која беа евидентирани вкупно 383 единици. Целиот процес, вклучувајќи ги и проблемите во дигитализацијата, беше опишан во магистерскиот труд кој Ирена Митевска го изработи и одбрани во 2005 година.

Митевска вложи огромен труд во скенирањето и испишувањето на мелограмите, бидејќи нивното префрлање не беше техничка работа, туку на секој мелограм требаше да му се пристапи со големо внимание и разбирање и на музичките фрази и текстот и посебно на ракописот на Живко Фирфов. Така, Митевска ја направи првата редакција на овие мелограми при што договорено беше интервенциите да се прават исклучиво кај очигледни случајни грешки, односно мелограмите во Sibelius да се пренесат онака како што ги испишувал Живко Фирфов.

Во пролетта 2023 година одлучивме мелограмската колекција да се издаде во електронско издание, нешто за кое веќе имавме повеќегодишно искуство. На тој начин го задржавме и принципот да не бараме никакви финансиски средства, односно како и сите активности на БузАр и оваа да ја спроведеме на ентузијастичка, односно волонтерска основа. Задачата да ја направи оваа последна редакција и технички да го уреди изданието ја презеде Трена Јорданоска, која повеќе од една деценија ги подготвуваше изданијата на БузАр.

Исто така одлучивме дека изданието ќе го содржи мелограмот во дигиталниот формат (Сибелиус) и скенираните оригинални верзии од Живко Фирфов.

Со оглед на големиот број мелограми (383) одлучивме колекцијата да ја објавиме во повеќе изданија, кои би содржеле до 50 примери.

Најголемиот проблем што ја следеше дигитализацијата на овие мелограми беше што тие првично се работени како подготвителен материјал за натамошни изведби со оркестрите на Македонското радио и телевизија (МРТ). Затоа тие го немаат финалниот формат за печатење, односно објавување во книга. Сигурни сме дека ако Фирфов ги подготвувал за да ги предаде за уредување за печат, би пристапил на поинаков начин и како што се случува во другите изданија со негови мелограми, би ги категоризирал според одредени параметри.

Дилемите на Митевска каде и колку да се интервенира, се пренесоа и на вториот уредник Јорданоска, која дополнително внесе корекции за кои бевме сигурни дека се ненамерни грешки. На тој начин во целост е задржано основното ткиво на оваа мелограмска колекција изградено од нејзиниот автор Живко Фирфов.

Оригиналната верзија на мелограмите делумно содржеше и нумерација која уште при првиот дигитален трансфер не беше доследно следена. Како што кажавме, Фирфов не правел нумерација со групирање според категории, туку броевите на песните ги внесувал онака како што ги работел. И во оваа втора редакција си дозволивме корекции во редоследот на песните.

Постоеше опција кон песните да се додадат анализи за амбитусот и тонската низа (онака како што Фирфов го прави во повеќето од претходните печатени изданија со негови мелограми). Исто така, песните можеше да се организираат и според параметри, како на пример, метарот, или изедначат преку финската метода. Но, фактот што тие веќе се поставени во дигитален формат отвора можност дополнително, без потешкотии, да се прават анализи, посебно кога ќе се има предвид дека веќе живееме во времето на вештачката интелигенција.

Посебна благодарност искажуваме кон Дафина Јорданоска која со своите вињети придонесе ова издание да ја добие топлината и живоста на фолклорната музичка материја и на тој начин да се избегне сувопарноста и монотоноста на мелограмскиот запис.

Паралелно со подготовката на ова издание во БузАр започнавме со уште еден многу важен проект – *Мултимедијалниот корпус на македонски народни песни* (MCMFS). *Мелограмската колекција Фирфов* ја даде основата за првите песни кои влегоа во овој корпус, односно ги добија своите нумерички кодови. Со тоа дигитализацијата на оваа колекција уште повеќе доби во значење.

Охрид, 8 август 2023 година — Димитрије Бужаровски

Предговор кон втората книга

Во втората книга од *Мелоґрамската колекција Фирфов* беа применети моделите на претставување и уредување на песните што беа утврдени со првата книга од овој циклус. Веројатно, како што ќе напредува циклусот, ќе забележиме уште некои детали кои благодарејќи на електронското издание ќе можат дополнително да се коригираат и во веќе издадените книги. Исто така, со деталната обработка во подготовката на секоја нова книга ќе се потврдуваат и некои од констатациите од предговорот за првата книга.

Така, на пример, и во оваа книга се потврдува дека мелограмите се работени за снимање и изведување на песните. Затоа Фирфов во некои од нив додава и двоглас и триглас, кои се негова интервенција, односно не се дел од изворната варијанта на песната. Пример за ова е песната бр. 56 „Мариче на стол седеше“, која во аудио снимката од *Колекцијата Фирфов* има само еден глас, а во мелограмот три. Уште покарактеристичен пример е песната бр. 93 „Моме стое на бунарот“ во која се јавува полифонија која наликува на канон. Овој пример е датиран од 1955 година со што делумно е фрлена светлина за причините на ваквите интервенции. Како што знаеме, Фирфов во крајот на 1940-тите интензивно работел на формирање пеачки групи низ цела Македонија, (кои се разликуваат од хоровите), кои изведувале народни песни во изворната форма или во вакви обработки. Ова било во согласност со тогашните пролеткултовски тенденции и масовното негување на фолклорот, еден вид аматеризам, за што не биле потребни професионални диригенти.

Инаку, покрај овој пример, и во првата книга, а и во оваа среќаваме песни кои прв пат се запишани уште во 1930-тите (според назнаките на Фирфов), наспроти доминантниот број на песни мелографирани во 1970-тите. Во радио емисиите со искажувања на Живко Фирфов, кои исто така се дигитализирани во архивот ИРАМ/БузАр, се споменува дека Фирфов оставил 6,500 мелограми во Институтот за фолклор, за што говоревме и во предговорот кон првата книга. Секако, многу би било интересно да се направи споредба меѓу нив и оваа колекција за да се утврдат принципите според кои Фирфов ги мелографирал песните.

Во оваа смисла, веќе со уредувањето на оваа група песни утврдивме дека Живко Фирфов осмините ноти ги испишува со бајрачиња кога на секоја осмина припаѓа еден слог, а кога слогот продолжува и на следната нота, односно ноти, ги поврзува. Ова доследно го применува во сите мелограми.

И во првата и во втората книга забележавме варијанти на една песна. Примери има повеќе. Во песните бр. 60 „Излего да се прошетам“ и бр. 62 „Излегов да се прошетам“ од втората книга се поклопуваат насловите и почетните делови на текстот. Првата песна е од с. Гари, Лазарополе, а втората од Кичевско. Во мелодиските линии се јавуваат сличности, но метро-ритмичката структура е сосема различна. Почетната интонација исто така се разликува. Друг пример е песната бр. 67 „Ој Алт’но моме“, односно бр. 19 „Ej Алт’но моме“ (од првата книга), двете од с. Ѓоноица, Гостиварско. Кај нив почетната интонација (С), метро-ритмичката структура и стиховите се поклопуваат, меѓутоа втората фраза и орнаментиката е тоа што ги разликува. Во првата книга се појавува и песна со три варијанти: бр. 3 „Ја излези Стојне“, бр. 32 „Стојне, Стојне“ и бр. 34 „Ој мори Стојне“.

Како што напишавме во предговорот кон првата книга, нашата нумерација нема да се совпадне со онаа која потекнува од Живко Фирфов. Затоа и овде може да се забележат разлики во броевите кои се јавуваат во скенираните песни, со нашите броеви.

Во скенираните верзии од песните се јавуваа и додатоци, за кои констатиравме дека според ракописот, не потекнуваат од Живко Фирфов. Одлучивме тие да се јавуваат во останатите податоци за мелограмот во загради. Исто така, одлучивме да поставуваме прашалник во заграда, онаму каде што не се читливи забелешките од Фирфов. Таков е примерот со песната бр. 52 „Мита мете рамни двори“ во која се јавува текстот *Од гр̄упа иг̑раорки на Гореш (?)*, во кој не е јасен последниот збор *Гореш*.

Кога се појавуваа големи разлики помеѓу стиховите потпишани под нотниот текст и текстот „во кутија“ (каде што се испишани сите строфи на песната), употребувавме варијанти А и Б, како на пример во бр. 55 „Ти моме, ти лудо“. Доколку разликите беа мали (на пример, бр. 44 „Горе на Пирина“) ги запишувавме во загради. Во овој пример се запишани и два различни наслови во нотниот и поетскиот текст. Примерот се јавува во аудиоколекцијата и одговара на поетскиот текст. Слична ситуација е со бр. 52 „Мита мети рамни двори“, која исто така се јавува во аудиоколекцијата, и која во запишаниот нотен текст има внатрешно проширување од еден такт, (7. такт – *дл̄го ме̄те*), кое го нема во поетскиот текст и снимената верзија.

Како што беше кажано и во предговорот кон првата книга, интервениравме само онаму каде очигледно нешто беше испуштено, како на пример, во песната бр. 68 „А бре попе“, каде во вториот такт недостасува предзнак пред тонот F, или во бр. 56 „Мариче на стол седеше“, каде имаше испуштени знаци за репетиции.

Во бр. 75 „Оj детенце“, одлучивме вториот глас кој Фирфов го додал и кој полифоно се спротивставува на основниот глас на песната, да го издвоиме на посебно петолиние.

Во песната бр. 52 „Мита мете рамни двори“ не беше јасен почетокот на четвртиот такт кој ние го усогласивме според почетокот од 11. такт. Во снимката од оваа песна на тоа место се јавува извик.

Во песната бр. 53 „Ќе дом Тинке вечер да те крадам“ во текстот исчукан на машина Фирфов внел корекции на две места: наместо *ми си*, името *Мице*. По внимателно преслушување на снимката од аудиоколекцијата Фирфов исполнета од Тина Ташева (бр. 979), одлучивме секаде да го замениме *ми си* со *Мице* (онака како што назначил самиот Фирфов), бидејќи очигледно е дека кај крајното *е* настапува редукција во *и*, карактеристична за егејските говори. Во снимката се јавува и бурдон кој Фирфов не го испишал. Фирфов исто така ја запишал од третиот стих натаму, така што го реконструиравме и почетокот на песната.

Скопје, 19 септември 2023 година

Димитрије Бужаровски
Трена Јорданоска

Предговор кон третата книга

Изработката на третата книга со мелограми од Живко Фирфов ги потврди заклучоците кои ги изнесовме во предговорите на претходните две книги. Во оваа смисла, и натаму се потврдува сознанието дека создавањето на оваа колекција било со практична намена, посебно за изведбите со чалгискиот ансамбл или со пејачки групи.

Песните од оваа колекција ги добивме организирани во три папки од самиот Фирфов. Така, со оваа книга завршуваат песните од првата папка и започнуваат од втората. Во претходните предговори веќе укажавме на отстапувањата помеѓу оригиналната нумерација на Фирфов и нашето издание на колекцијата. Овие разлики во нумерациите ќе бидат уште поистакнати натаму, како ќе се движиме низ колекцијата, бидејќи, на пример, во првата папка по песната „Бесилка се готви“ (кај нас бр. 102, изворно број 100) се појавуваат мелограми во кои нема конзистентна нумерација.

На почетокот на втората папка најпрво се вклучени списоци напишани од Фирфов со наслови на песни организирани според азбучен ред (дел од овие песни се вклучени во оваа збирка, но не можеме да откриеме за што бил наменет овој список). По нив следи издание за глас и пијано на композицијата *Biliana* (Based on a Theme Of A Macedonian Folk Song), Words and Music by Evan Georgeoff and Jivko Firfov, Concert Music Publishing Co., 1650 Broadway, New York 18, N. Y), како и листови со насловите и стиховите на песните „Вино пијам ем ракија“, „Јас те пратив на лозје Калино“, „Сношти минав покрај вази“, „Саноќ седам Трено“, „Ставај Донке“ и „Димна јуда“ испишани на машина.

Нашите сознанија поврзани и со аудиоколекцијата Фирфов, која исто така ја дигитализиравме во архивот ИРАМ/БузАр, говорат дека Фирфов и во снимањето и во мелографирањето ставал акцент на помалку познати песни, односно песни кои со време ќе се изгубат од репертоарот на народните пејачи. Се разбира, тоа не исклучува дека дел од нив останале популарни до денес, како на пример: бр. 114 „Пиле Трено“, бр. 115 „Черешна се од корен корнеше“, бр. 121 „Се посврши сербез Донка“, бр. 128 „Кажи Епсо“, бр. 130 „Болен ми лежи Миле Поп Јорданов“ (овде е мелографирана во 7/8, наместо 3/4 како што најчесто се изведува), бр. 143 „Ајде дали знаеш, паметуваш Милице“ и бр. 144 „Со маки сум се родила“, запишани во овој дел од мелограмската колекција.

Поголеми разлики во однос на содржината од претходните две книги, е појавата на песни од Македонија од други собирачи и мелографи, дел од нив издадени во други земји. Така, од бр. 106 до бр. 115 се јавуваат мелограми од Добри Христов (1875–1941, објавени како *66 народни п̄есни на Македонскит̄е Бълг̄ари*, Софија 1931; воедно хармонизирани за глас и пијано) и Лудвиг Куба (1863–1956, *Slovanstvo ve svých zpěvech, Písně makedonské*, Прага 1928). Затоа во забелешките кај овие песни ги вклучивме и списоците со броеви на песните нумерирани според изданијата на Христов и Куба. Исто така, видно е дека овие мелограми се напишани со поинаков ракопис од ракописот на Фирфов. Фирфов планирал да ја вклучи и песната „Сошила ми мајка елече“ (бр. 11 во изданието на Куба), бидејќи на задната страна на мелограмот бр. 107 ги запишал со фломастер стиховите на оваа песна. Во списоците на почетокот од втората папка Фирфов ги навел и песните „Темна магла низ полето“ (бр. 10 кај Христов) и „Димчета низам писале“ (бр. 12 кај Куба).

За песната бр. 119 „В царски палат“ Фирфов навел дека е изведена од информатор кој престојувал/бил од Софија, а е запишана од Иван Качулев во август 1958 година, но ракописот на мелограмот е на Фирфов. Песната бр. 121 „Се посврши сербез Донка“ е преземена од картотеката и нототеката на Радио Скопје, и во картичката за неа е наведено дека е запишана од М. Автовски во 1980 година. Таа е дел од од песните за кои Фирфов во аглите на мелограмите запишувал дека станува збор за одреден број на касета или лента, како и број на страница (на пр., бр. 143 „Ајде дали знаеш, паметуваш Милице“ и бр. 145 „Штом имаш мерак за мене“).

Секако, оваа книга ја издвојува и последната песна бр. 150 „Марш на македонските партизани“ (Фирфов навел во мелограмот дека ја работел во Горно Врановци, значаен политички и културен центар во кој во есента 1944 година се наоѓал Президиумот на АСНОМ, Централниот комитет на Комунистичката партија на Македонија и Главниот штаб на НОБ), и која, како и други партизански песни од овој период, се заснова на мелодија на советски авторски песни (во овој случај „Марш авиаторов“ од 1923 година). Таа е дел и од другите песни во оваа книга со тематика од НОБ, како на пр. бр. 116 „Стани, стани другар“ и бр. 143 „Буките развиваат браќа“.

И во оваа трета книга се јавуваат слични песни, на пр. бр. 103 „Садило моме“ и бр. 107 „Садило моме крај море лозје“ (изворно во изданието на Куба), кои се во различен тоналитет. Песната „Извор вода“ исто така се јавува во две варијанти, бр. 101 и бр. 127. Најголеми сличности се јавуваат кај песните бр. 117 „Блазе на Вичо Планина“ и бр. 118 „Блазе на Грамос Планина“, како и помеѓу песните бр. 63 „Ој Стојане сине“ (од втората збирка) и бр. 132 „Ој Стојане“. Песната бр. 131 „Ај детенце“ е варијанта на бр. 75 „Ој детенце“ од втората збирка, каде што се јавува во двогласна форма.

И во оваа збирка се појавуваат мелограми кои не се читливо запишани во нотниот текст. Таква е на пр., песната бр. 122 „Ај море седнала си Јана“ кај која постои двоумење за забележувањето во последните три такта. Во истата песна заради дијалектот и архаичниот изговор неразбирливи се зборовите од последната строфа. Неразбирливи зборови се јавуваат на повеќе места, на пр., бр. 124 „Кога мома умираше“. Во бр. 127 „Извор вода“ нејасно е името на информаторката Роска или Ратка. Во бр. 129 „Изникнало рајското цвеќе“ во насловот Фирфов го навел зборот *рајсконо*, кое го променивме во *рајскоѿо*, соодветно на текстот. Како и во претходните збирки, кај нејасните зборови поставувавме прашалник, на пр., бр. 136 „Не мети Милке дворови“ и бр. 141 „Огин го гори“.

Во збирката се јавуваат и песни во кои по завршувањето на пејачкиот нотен текст, Фирфов започнал да запишува друг нотен текст кој наликува на припев, хармонизација или дел кој треба да биде отсвирен инструментално. Посебно интересен пример е хармонизацијата преку басовата линија во песната бр. 135 „Митре Влаот“. Во мелограмите на песните бр. 124 „Кога мома умираше“ и бр. 127 „Извор вода“ се направени дополнителни интервенции во однос на прима и секунда волта, додавани се долни терци во мелодиската линија, а на крајот се јавува и нотен текст без стихови. Во песната бр. 127 се јавуваат грешки и во однос на метриката: Фирфов на почетокот забележал 7/8 такт, а песната е во 7/16 такт. Во песната бр. 147 „Таму долу крај Солуна“ 4/4 се заменети со 2/2 за да се добие конзистентност во метриката. Наша интервенција беше направена и во 7. такт на песната бр. 130 „Болен ми лежи Миле Поп Јорданов“, каде беше испуштена осмината која треба да кореспондира со слого-

вите на зборот *неѓоваша*. Во мелограмот на песната бр. 149 „Даскале, море, даскале“ забележавме грешка со внесување на предзнакот за тонот **as**, која ја коригиравме, бидејќи е јасно дека песната е во **B-dur**, посебно поради финалниот тон.

Еден од оние примери кај кои се појавуваат поголеми недоследности во обликувањето на мелограмот е песната бр. 145 „Штом имаш мерак за мене“ каде се јавуваат нелогични повторувања на фразите, скокови во потпишаните стихови и појава на цртички меѓу стиховите за кои не е јасно дали нешто треба да се повтори. Во овој случај, решивме оваа песна да ја оставиме како што ја затекнавме во мелограмот, без да правиме интервенции.

Проблематичен е и мелограмот на песната бр. 146 „Ајде пукна пушка“. Фирфов овде воопшто не ги запишал стиховите, можеби поради тоа што навел дека е снимена. Варијанта на оваа песна се јавува во изданието на Бранко Каракаш (*Анѳологија на македонски народни ѳесни*, Скопје 1995), но кај Фирфов е мелографирана за терца пониско. Во мелограмот се јавува и припев.

Интересна е да се спомене и песната бр. 126 „Ајде море млад беќар“ во која Фирфов назначил дека се пее како дијалог од женски и машки глас.

Воопшто, песните собирани од Фирфов имаат многу елаборирани текстови. Таков е примерот со песната бр. 133 „Каравиљо, кара ли те нана“, снимена во Кратово во 1954 година, и заведена со запис на Фирфов (претпоставуваме во 1973 година) во картотеката на Радио Скопје.

Скопје, 1 февруари 2024 година

Димитрије Бужаровски
Трена Јорданоска

Предговор кон четвртата книга

Четвртата книга од мелограмската колекција на Живко Фирфов ги зацврстува констатациите што беа искажани во предговорите за претходните три книги и ги проширува со нови информации и сознанија. Она што беше за нас посебно значајно е дека од застапените мелограми половината ги лоциравме во аудиоколекцијата, при тоа дел од песните најмалку со по две снимени изведби. Оваа комплементарност меѓу двете колекции овозможува подлабок увид и во карактеристиките на песните, но и во пристапот кон мелографирањето на Живко Фирфов. Имајќи предвид дека во една поширока смисла мелограмите се условна варијанта на песната, (бидејќи никогаш не е возможно мелограмот да биде дословна копија на изведбата, која, од друга страна, и кај ист изведувач може да варира од изведба до изведба), се доаѓа до суштината на музичкиот фолклор – тој егзистира во варијантите. Фиксирањето преку аудиозаписите ни оддалеку не значи дека тие се финалната верзија. Секое фиксирање на музичкото дело е само еден модус од неговата егзистенција. Уметничката суштина на музиката е во нејзината бескрајна креација. Со отворањето на *Мултимедијалниот корпус на македонски народни песни* (MCMFS), една од целните задачи беше да се добијат јадрата околу кои се градат варијантите на песните. Во некоја иднина кога ќе се постават што поголем број на песни, ќе може да се филтрираат и сознанија за основните модели околу кои се гради музичкиот фолклор, но и пошироко целата музика која на крајот потекнува од фолклорот. И во оваа колекција варијантите се градеа околу неколку елементи: во музичкиот дел – мелодиско-интервалските, метро-ритмичко, тонално-хармонските и артикулациските, и во текстуалниот – содржинските и изразните средства.

И во оваа збирка се јавија низа на песни од еден информатор (поголемиот дел се снимени и во аудиоколекцијата), на пример: од бр. 157 до 159 од Васка Пласкиева; од бр. 181 до 184 од Стеван Коцевски (во мелограмите е запишан со три различни имиња Стеван, Стојан и Славо); бр. 187 и 188 од Раде Здравковски; бр. 168 до 171 и бр. 174 од Павле Еринчев; и бр. 175 и 176 од Лазо Лазаров. Пет песни се од информаторот Миле Тодоровски бр. 195 и од бр. 197 до 200, а песни од него ќе се појават и на почетокот на следната збирка.

Дел мелограми се запишани на картички од Радио Скопје, како на пример, бр. 179 „Еднаш кога минав Ленче“, а во неколку мелограми забележани на нотна хартија Фирфов запишал снимена.

Пристапот на Фирфов кај запишаните припеви (кои вообичаено не се поставуваат во објавените збирки со народни песни, односно се оставени на придружните ансамбли и нивните водачи), е повеќе тие да бидат некој ориентир. Затоа се јавуваат испуштени предзнаци (бр. 157 „Планино Пирин планино“, бр. 169 „Мори моме Магде“, бр.175 „Таму долу под селото“, бр. 176 „А што беше мајка“ и бр. 198 „Се собрале комитите“ во кој е направена транспозиција), нечитливи тонови кои лежат и на линијата и во празнината на петтолинието, како и пропусти во бележењето на метро-ритмичките елементи (бр. 158 „Стефанке млада невесто“) и украсите (на пример, во бр. 176 „А што беше мајка“ во вториот такт забележаната група шеснаесеттини веројатно се изведува како украс). Затоа секаде при нивното финално бележење во Сибелиус е направена интервенција/корекција. Се јави и проблем со

бележење на квартолите и квинтолите, кои Фирфов некаде ги испишува со помалите нотни вредности, но ние одлучивме да не интервенираме за да се сочува неговиот пристап.

Кај песната бр. 158 „Стефанке млада невесто“ во првите шест такта не е внесен метарот и може да се претпостави дека кога би се средила соодветно ќе се јави комбинацијата 11/8 + 7/8. Следниот дел од песната во текстот е означен како брз (честа појава во македонскиот музички фолклор со прв бавен и втор брз дел), по што секако во исто брзо темпо би следел и припевот.

Песната бр. 167 „Заплакало е Мариово“ не е испишана до крај и се јавуваат и метричко/ритмички разлики од популарната верзија на оваа песна (во 8/8 метар). Веројатно Фирфов сметајќи дека е доволно позната повеќе внимание обрнал на текстот.

Кај песната бр. 156 „Пискот се слуша“ во воведниот дел, односно припевот, беа направени енхармонски замени на оние тонови кои во пеениот дел се забележани правилно.

Во оваа збирка се јавија четири песни со дополнителен мелограм покрај основниот со текстот. Така, во песната бр. 200 „Костадин душа збираше“ постои транспонирана верзија за голема терца надолу која Фирфов ја прешкртал, но ние одлучивме да ја препишеме, посебно што беше потпишан и текстот. Кај песната бр. 172 „Стегни го Јано, мори, орото“ ја вклучивме и втората варијанта со тоа што го потпишавме и текстот. Втората верзија од песната бр. 183 „Кога и да дојдам Наде“ не ја испишавме бидејќи недостасуваат предзнаци за да кореспондира со основната верзија. Во бр. 180 „Димчета војник го пратија“ исто така се појавува додатен запис кој не го префрливме во Сибелиус. Со оглед на структурата може да се претпостави дека Фирфов го замислил како припев.

Интервениравме и во текстовите, посебно онаму каде што Фирфов не го испишувал целиот текст, текстот не е соодветно поделен или заборавил да означи дека одреден стих или рефрен се повторуваат (такви примери се бр. 180 „Димчета војник го пратија“, бр. 164 „Сака цуцул да се жени“ и бр. 194 „Девојче бело“). Во бр. 183 „Кога и да дојдам Наде“, која е замислена како дијалог, направивме корекција на зборот *Наде* во *лудо* во шестата строфа поради обраќањето на женскиот лик кон машкиот.

Во бр. 151 „Засвири Стојан посвири“ и бр. 160 „Никнало цвеќе шарено“ во оригиналниот мелограм се потпишани по две строфи под нотите. Следејќи го нашиот принцип мелограмот во Сибелиус да ја содржи само првата строфа под нотниот запис, вторите строфи ги вклучивме во целокупниот текст на песната.

Во случај со песната бр. 154 „Стојна говеда тераше“, Фирфов не го запишал насловот, така што според традицијата на бележење на песните каде што недостасува наслов, го ставивме првиот стих. Покрај ова, направивме споредба и со варијантата на оваа песна во збирката *Македонски музички фолклор Песни 2* (Фирфов, Симоновски и Проданов 1959) бр. 306/43, каде исто така е забележано дека информаторот е од Куманово.

Во бр. 175 „Таму долу под селото“ вклучен е и текст на турски јазик. Стиховите на турски јазик ги оставивме онака како што ги забележал Фирфов со кирилично писмо.

На задната страна на листовите на кои се запишани песните бр. 196 „Стани моме стани“ и бр. 197 „Испрати ме малој моме“ се запишани стихови и од други песни („Што девојче видов“ и „Ај Бог да бие Мицко комита“) за кои не најдовме нотен запис и затоа не се вклучени во оваа колекција.

За нас беше интересна и песната бр. 164 „Сака цуцул да се жени“, бидејќи Живко Фирфов е препознатлив преку авторската хумористичната хорска композиција „Цуцул стои на грутка“. Не знаеме дали хумористичниот лик на птицата цуцул од бр. 164 го инспирирала за неговото хорско дело кое сепак има различна содржина.

Со оваа четврта книга се потврди и значењето на нашиот зафат и проект за дигитализација на мелограмите, и тоа не само преку скенирање, туку и запишување во дигитален нотен процесор. Минуциозната работа врз секој мелограм разоткри цели слоеви кои можеа да бидат незабележани при прегледот на скенираниот материјал, отвори нови прашања и дилеми и, секако, теориски теми за богатството на народното музичко творештво.

Скопје, 9 мај 2024 година

Димитрије Бужаровски
Трена Јорданоска

Предговор кон петтата книга

Со песните од петтата книга продолжи да се збогатува разнородниот репертоар што Живко Фирфов го мелографирал во оваа мелограмска колекција. Всушност, импресионира што дури и во една група од неколку стотини мелограми се среќаваат толку разнородни музички модели, што е уште повеќе одраз на исклучителното богатство на македонскиот музички фолклор, сето на една релативно мала географска локација. Вообичаено, дури и во територијално многу поголеми музички култури се среќаваат многу помал број на модели од кои најдоминантните се стандардизираат како идентификација, музичко-културен идиом за препознавање. Кога би се обиделе дури и врз основа на само оваа колекција од мелограми да го издвоиме доминантниот културен идиом, ќе се сретнеме со невозможна задача. Ќе се појават толку модели што ќе се постави прашањето: а кој е тој доминантен модел?

И со овие 50 песни ќе се потврдат констатациите што веќе ги изнесовме во претходните предговори. Она што беше за нас значајно е дека се појавија уште 27 песни за кои лоциравме снимки во аудио *Колекцијата Фирфов*. Тоа ни овозможи проверки на некои нејасни делови и корекции онаму каде што сметавме дека се работи за ненамерни грешки. Така, на пример, во бр. 208 „Заплакала стара мајка“ го избришавме украсот на крајот на првата фраза, имајќи ја предвид мелодиската линија и начинот на кој Пара Поп Трпева на снимката ги изведува украсите. Освен тоа, и кога би останал украсот тој сигурно би бил со разрешено **e**, а не со **es**, како што е внесено во мелограмот. Се разбира, секоја ваква интервенција може да биде спорна, бидејќи во оригиналниот мелограм на Фирфов нема директна референца според која снимка е направен мелограмот (назнаката за пејачот не значи дека од тој пејач не се снимени повеќе изведби). По преслушувањето на аудиата интервениравме и во песната бр. 220 „Ја те пратив Павло“, во т. 3 од вториот ред, каде ги заменивме осмините со шеснаесеттини.

Како и претходно, наоѓавме недоследности во метричките ознаки (на пример, отсуство на ознака за промена на метарот), што и натаму ја потврдува констатацијата дека оваа колекција била во функција на изведби, а не печатење, што би барало финално прочистување (она што всушност ние го правиме, и секако би го направил и Фирфов кога колекцијата би ја подготвувал за печат). Така, на пример, по преслушувањето на песната бр. 204 „А мори моме црноока“, која во аудиоколекцијата ја изведува Тина Ташева, забележавме дека таа го следи 3/4 метар како основа, и во него прави отстапувања. Затоа, при оформувањето на овој мелограм ги оставивме само оние метрички ознаки на Фирфов кои соодветствуваа на нотните вредности забележани во тактот.

Сличен е и метричкиот проблем со песната бр. 210 „Бог да го бие море“ во која се јавуваат метрички недоследности во 6., 7.и 11. такт. Песната е со јасно 7/8 пулсирање и, се разбира, не можеме да утврдиме зошто Фирфов не го задржал метарот и во овие тактови, бидејќи немаме снимка од неа. Ние направивме верзија со корекцијата на овие тактови која ја претставуваме овде, но не се осмеливме да ја внесеме во дигитализираниот мелограм.

Коригирана верзија на 6., 7. такт и 11. такт во бр. 210 „Бог да го бие море“

Се разбира, останува отворено дали 6. и 11. такт можат да се испишат и како 8/8 (без триола), но поаѓајќи од пулсирањето на ритамот сепак одлучивме да не го менуваме 7/8 такт.

Покрај Пара Поп Трпева и Тина Ташева, во ова издание се јавуваат повеќе песни испеани од Костадинка Палазова, од кои дел исто така може да се лоцираат и во аудиоколекцијата. (Интересно е што бр. 233 „Ајде браќа на бојното поле“ е песна на Палазова од местото од каде што потекнува – с. Сеово, Гуменџе).

За нас беше посебно интересно дека популарната песна „Вечерајте мила мамо“, која се појави во оваа петта книга, во аудиоколекцијата е застапена дури со пет варијанти. Верзијата во мелограмот бр. 211 Фирфов ја направил согласно снимката на Костурчанки.

Во аудиоколекцијата ги лоцираме и песните од Мице Димитров, кои заедно со песните испеани од Браќата Стојанови, (кои, за жал, ги нема во аудиоколекцијата) ја чинат доминантната група на машки пејачи застапени во овие 50 песни.

Иако е ризично да се дополнуваат текстови коишто отсуствуваат во оригиналните мелограми, (бидејќи досегашното искуство го потврди постоењето на значајно различни текстуални варијанти), сепак одлучивме да ја искористиме аудиоколекцијата и со курзивно писмо да ги внесеме дополнетите текстови (оваа постапка веќе ја применивме и во *Мултимедијалниот корпус на македонски народни песни*, MCMFS). Овие дополнувања ги направивме во песните: бр. 206 „Абер ми дојде“, бр. 209 „Ај седнала ми Јана“ и бр. 231 „Пошла ми Дуда на воду“.

Поголема тешкотија имавме при реконструкција на испуштените зборови во песната бр. 223 „Аман лудо младо“ која ја пее Мице Димитров, каде во заграда и курзив се поставени зборови со најблиско значење кои можевме да ги разбереме со преслушување на снимената варијанта во аудиоколекцијата.

За жал, кај песната со бр. 219 „Ајде Стојанка је ле“ текстот како да останува недовршен – а не можевме никако да лоцираме снимена варијанта за проверка. Инаку блиска варијанта на песната се јавува и во *Македонски музички фолклор Песни 2* (Фирфов, Симоновски и Проданов 1959), каде дејствието исто така завршува со кажувањето на помалата сестра.

Продолживме и со интервенции кај испуштените или погрешните предзнаци. Така, во бр. 238 „Се свалила Митра“ беше коригиран очигледно испуштениот **cis** во последниот такт. За песните бр. 239 „Темен се“ и бр. 244 „Овчарче младо чубанче“ (и двете се изведуваат рубато, а првата има и бурдон) беше поставено **b** на почетокот за да се одбегне повторување на истата алтерација. Во песната бр. 244 се јавува зголемена кварта, што никако не одговара на тонската низа вообичаена за овој модел песни, и се разбира на вокалната практика (да се потсетиме само на средниот век кога била нарекувана *diabolus in musica*). Ние ја сниживме во чиста кварта, иако и во овој случај останува за споредба оригиналниот мелограм на Фирфов.

Очекувано, продолживме да ги евидентираме и варијантите на песните кои веќе се појавиле во претходните четири книги. Веќе првата песна од оваа книга, бр. 201 „Ние си бевме деветмина браќа“, претходно се јави како бр. 195 „Ајде ние бевме деветмина браќа“ од четвртата книга (во двата случаи пејачот е Миле Тодоровски). Многу блиски варијанти, во оваа смисла, се и броевите 232 и 71 (втора книга), „Сељам да му чиниш Боје“.

И во самата книга песните со број 222 и 238 „Се свалила Митра“ се варијанти, со разлики во тоналните основи, метарот и мелодиската линија, а бр. 222 која ја исполнува Мице Димитров, содржи и припев. Во аудиоколекцијата за оваа песна се јавуваат две снимени изведби, едната од Мице Димитров, што треба да кореспондира со бр. 222, а втората од Бапчорки. Во бр. 238 запишана е само првата строфа, но не го допишавме целосно текстот затоа што не можеме да бидеме сигурни дека мелограмот е правен според изведба на Димитров. (Ова се однесува и на бр. 201, во кој исто така се запишани само првите стихови.)

Бројот 249 „Ајде седнала си Јана“ (од Скопско) може да го врземе со бр. 122 „Ај море седнала си Јана“ (од Тетово) заради сличностите во мелодиската линија, текстот и метроритмиката.

Броевите 213 „Ајде пушка пукна бре, џанам“ и 214 „Ајде пушка пукна“ се варијанти со разлики во метарот и некаде во мелодиската линија. Интересно е дека Фирфов направил различни припеви за секоја од нив и ги наменил за различни пејачки состави – првата за мешана група, втората за женска група. Првата содржи и поразработен текст.

Останува за дискусија до каде ќе ги третираме песните како варијанти во мелодиска, текстуална и мелодиско-текстуална смисла. Така, на песната, бр. 229 „Мори лично/Анче милојчиња“ се разликува од песната бр. 137 „Мори Анче“ од третата книга само во запишување на насловот и одредени зборови (на пр. *милојчина*).

Истото се однесува и на уште една позната песна од тетовскиот крај, бр. 212 „Голем мерак имаме“ и бр. 247 „Голем мерак“, на пр. со дијалектните варијанти на зборови, *имаме – имамо*, *ѣари – ѣаре*, но и со други сосема различни зборови, на пр. *ѣенџери куцајлија* (212) наспроти *ѣенџер ќошејлија* (247). Кај оваа песна, во бр. 212, во вториот дел од песната е испуштена ознаката за разрешилица на **f**, онака како што е позната песната. Покрај ова овде се јавуваат и мали мелодиски разлики во т. 3 и т. 8., а текстот во првата варијанта е подолг за уште една строфа. Во бр. 212, во податоците со мелограмот, пишува женска пеачка група, а во бр. 247 пишува дека е за браќата Стојанови, за фестивалот во Долнени.

И во други случаи проценивме дека е најдобро текстот запишан од Фирфов да биде оставен како што е најден, на пр. во бр. 246 „Чичо сака да се жени“, каде се менуваат варијантите *чиче* и *чичо*, или зборовите *Дуда*, *Дуде* и *лудо* во бр. 231 „Пошла ми Дуда на воду, Дуда на воду“.

За бр. 205 „Јунак ми шета“ се јавуваат два записа, со иста тонална основа, со еден такт повеќе (т. 4) во првата варијанта, и со припев во втората. Одлучивме да не ја испишуваме втората варијанта, туку само припевот да го вградиме во првата варијанта.

Кај песната бр. 206 „Абер ми дојде“ повторно се јавија два записа. Одлучивме покрај скенираните мелограми на крајот да го додадеме и вториот запис во современ нотен процесор, посебно што тие се разликуваат и според тоналната основа. Во

втората варијанта, која беше без текст, го испишавме и текстот под нотите. Знаците за повторување кои се јавија во мелограмот ги изоставивме, бидејќи не е јасно на кој дел се однесуваат.

Интересно е дека за овој бр. 206 лоциравме две изведби во аудиоколекцијата (за првата, бр. 83, е запишано Мегленки, а за втората, бр. 1192 се води како изведба на Тина Ташева и Савка Мишева). И тие се разликуваат интонациски за еден степен – но овде е обратно првата е повисоката. Сепак, овие изведби не кореспондираат во целост со мелограмите, (на пр. во првиот мелограм би се јавува тонот **fis**, а не **f**). Уште поинтересни се разликите во метричката структура. Така, за разлика од мелограмите каде воопшто нема метрички ознаки, снимените изведби се во конзистентни метри: првата е во 7/8 со внатрешна поделба 3,2,2, со тоа што последниот такт од фразата пејачките го продолжуваат (корона). Во втората снимка метарот е 8/8 со поделба 3,2,3. Оваа диференцијација меѓу 7/8 и 8/8 е многу битно прашање за метриката во македонскиот музички фолклор, бидејќи често се среќаваме со гранични примери, односно не е јасно дали се работи за 7/8 или 8/8.

Од „сличните" текстуални примери (варијанти) би ги навеле бр. 210 „Бог да го бие море" и бр. 79 „Ајде ми излегол" (втора книга), но со целосно други музички карактеристики.

Во неколку примери се јавија недовршени припеви и одлучивме нив да не ги внесуваме (бр. 207 и бр. 222).

Онаму каде што недостасуваа ознаки кај тактовите линии за повторување, а беше јасно дека фразата се повторува, си дозволивме да ги внесеме (бр. 202 и 231).

И во оваа книга ги испишувавме повторувањата на стиховите (на пр. бр. 203).

И во оваа книга се појавија повеќе песни со патриотска и борбена содржина (бр. 225 „Развивај горо зелена", бр. 230 „Силен бој ми се заврза", бр. 233 „Ајде браќа на бојното поле"), како и песни за Гоце Делчев (бр. 239 „Темен се", бр. 243 „Разви се гора зелена", бр. 244 „Овчарче младо чубанче"). Меѓу нив се јавија и два марша бр. 236 „Македонијо" и бр. 237 „Не одред, а војска". Примерот бр. 237 одговара на оригиналниот Марш на Првата македонско-косовска ударна бригада (согласно документацијата на архивот на Институтот за национална историја).

Од достапните податоци кои се однесуваат на местото од каде потекнуваат песните, со повеќе примери се јавуваат песни од градовите Велес, Тетово и Благоевград. Во примерите од оваа збирка се јавуваат песни снимени во 1955 година – бр. 225 „Развивај горо зелена" и бр. 250 „Земај ме земај". Двете се запишани на картички од датотеката на Радио Скопје. Кај броевите 248 и 249, кои исто така се запишани на картички од Радио Скопје, се јавува името Мате Грујовски, при што во бр. 249 е запишано дека Мате Грујовски направил текстуална и мелодиска корекција и прилагодување за програмата на Радио Скопје.

Компатибилноста на мелограмската колекција со аудиоколекцијата ни помогна да идентифицираме варијанта на песната бр. 250 „Земај ме земај", за која е наведено дека ја отпеала Ристовка Дичевска, снимена на 8 август 1955 година, во с. Велмеј, Охридско, со песната „Триста мајстори" заведена под бр. 659 во аудиоколекцијата на Фирфов. Со дополнително истражување утврдивме дека неа ја исполнуваат Живко Аврамовски, роден во село Непроштено во 1918 година, и Драго Трпчевски, роден во село Ратае во 1937 година. Според назнаките на Живко Фирфов, снимањето е

направено во 1977 година, а пејачите се придружувани со гајда на која свири Пеце Атанасовски (според кажувањето на синот на Трпчевски, Тони). Импресионирани од изведбата, посебно од карактеристичната тонска низа (микроинтервал меѓу малата и големата терца) и разиграниот бурдон (повторно со карактеристични микроинтервалски поместувања), одлучивме изведбата на Живко и Драго да ја користиме како тонска подлога за промоцијата на петтата книга. Таа на најсоодветен начин вовведува во прекрасниот музички свет во кој снимал и мелографирал Живко Фирфов.

Скопје/Охрид, 27 јули 2024 година

Димитрије Бужаровски
Трена Јорданоска

Предговор кон шестата книга

Придвижувањето кон крајот на книгите од оваа колекција (остануваат уште две, вкупно осум; последната ќе содржи помал број на песни, но затоа во неа ќе има и други изворни материјали од колекцијата), воопшто не ја намалува потребата за редукција на коментарите, бидејќи со неа се зголемува референтноста кон песните од претходните книги, и уште повеќе кон аудио *Колекцијата Фирфов*. Затоа и овој предговор е поголем од претходните.

Во овие 50 песни повторно има најразновидни изведувачки состави, односно песни изработени за двоглас, триглас, па дури и четиригласни аранжмани, дел за комбинација на машки и женски гласови. Иако повеќегласниот репертоар може да се изведува и со хорски состави (во последниот случај мешан хор), концептот на Фирфов се – пејачките групи. Иако Живко Фирфов е познат и како автор на хорски композиции, (тој припаѓа на првата генерација на македонски композитори и хорски диригенти образовани во белградската многу силна хорска традиција), аранжманите за два и повеќе гласа кај овие песни не се со намера да се добијат хорски дела. Фирфов точно ја повлекува границата меѓу исполнувањето на фолклорот со пејачки групи и хорските обработки. За него пејачките групи се фолклор или многу близу до него; хорските обработки припаѓаат на жанрот на сериозната музика. Ако правел хорски композиции, поинаку би ги запишал, структурирал и би се јавило авторство. Двогласите, тригласите и четиригласите овде за него се природно збогатување, нешто на што посебно работел во 1940-тите и 1950-тите, кога според пролеткултовските тенденции, посебно се негувал аматеризмот. Снимките што се останати од некои од неговите двогласи, трогласи и четиригласи со пејачки групи (најчесто со инструментална придружба) во аудио *Колекцијата Фирфов*, говорат колку тој ги чувствува интерпретациските финеси во овие изведби, посебно во импостацијата на гласовите (пејачките групи водат кон регионалните, а не западните стилови на пеење). Фирфов и неговата работа со пејачките групи, може слободно да се нарече врв во групната пејачка практика во македонскиот музички фолклор. Во оваа смисла, тој воведува шаблони во обработките на песните, во кои строфичните повторувања се движат од унисоно, двоглас до триглас/четириглас, (односно група од три целини).

Ист пристап има и кон бурдонот, кој на моменти се движи кон источното православно пеење; а и унисоната кај пејачките групи не водат кон западната монодија, туку се движат во послободен простор, на моменти далечно асоцирајќи на хетерофонија. На ист начин треба да се прифатат и неговите канонски имитации, кои започнуваат и потоа се напуштаат за да се претворат во бурдонски или хомофони фактури.

Тоа што од 50 песни 27 лоциравме во аудиоколекцијата (некои и со две изведби), ни овозможи да интервенираме секаде каде што сметавме дека се работи за ненамерни грешки, односно дека материјалот требал допрва да се финализира. Што се однесува до текстовите кои што недостасуваа, посебно кај популарните песни, ги надополнивме само оние што ги имавме во аудио *Колекцијата Фирфов*. Дел од овој репертоар може да се најде преку снимените верзии достапни на интернет, а дел со свои верзии ги лоциравме во објавените збирки *Македонски музички фолклор Песни 1* (Фирфов 1953) и *Песни 2* (Фирфов, Симоновски и Проданов 1959), како и во збирката *Македонските мелографи од крајот на XIX век* (Фирфов и Симоновски 1962).

Движејќи се во нашите коментари редоследно, според броевите на песните, во бр. 251 „Каде ќе одиш Еленко дадо“ Фирфов започнал да испишува вообичаен двоглас во терци, но потоа го напуштил, како да се подразбира. Затоа двогласот го забележавме на засебно петтолиние. Во оваа песна и следната бр. 252, текстот го услогласивме да одговара на ознаките за повторување. Исто така, во оваа песна и во бр. 295 означена е хармонската придружба со букви, што само на уште еден начин ја потврдува констатацијата и од претходните предговори за основната намена на оваа мелограмска колекција (снимање со оркестрите на МРТ).

Песната „Невеста“ бр. 254 се јавува во аудиоколекцијата во две верзии:

1) бр. 286 „Невесто танка леле висока“ во изведба на Таки Најденов со ансамблот чалгија на Радио Скопје, со поразвиен припев; и

2) бр. 667 „Невесто калешо“ која мелодиски е истата контура, но со метрика 7/8, преработена е за изведба со народен оркестар, припевот произлегува од самата мелодија и се изведува со машко – женски дует со интервенции во текстот. Во мелограмот ги додадовме испуштените предзнаци (**fis**, **gis**) во последните два такта.

Со оглед на тоа што во бр. 255 „Ја викнале Пандора“ недостасувше текстот, а песната се јавува во аудиоколекцијата во изведба на Распеани велешани со ансамблот чалгија, оттаму го извлековме целиот текст (означен со курзивно писмо). (Песната се јавува и во книгата *Песни 2*). Ознаката за прима волта во првиот ред не ја внесовме, затоа што не е точна.

Бр. 256 „Оди мајко, оди“ е присутна во аудиоколекцијата со бр. 281, во изведба на Мице Димитров, во иста интонација. За нас беше интересно дека припевот во снимката е целосно за секунда повисок, со што почетокот на вокалниот дел е во скок од квинта во однос на крајот на припевот. Ова е различно од мелограмот каде соодносот е во секста. Не направивме интервенција, бидејќи и во снимките од колекциите што ги дигитализиравме се јавуваат припеви од различни тонални центри во однос на вокалниот дел, дури некогаш и во два тонални центри (најчесто првиот за кварта повисоко). Текстот во последната строфа беше целосно неразбирлив, и затоа и по преслушувањето на снимката и ние постапивме како Фирфов и ставивме три точки.

Од оваа песна постојат два мелограми, вториот е за цел степен подолу од првиот и од Фирфов е запишан само со тонови, без текст. Ние го потпишавме текстот од првата варијанта. Во вториот мелограм, во т. 2, беше внесен предзнакот кој недостасуваше.

Бр. 258 „Антице мори душице“ беше целосно усогласена со снимката (бр. 284 во аудиоколекцијата, во изведба на Таки Најденов со ансамблот чалгија). Во мелограмот беа внесени испуштените предзнаци, согласно примерот, односно логиката на развитокот на мелодиската линија. Текстот, како што повеќепати направивме досега, е коригиран и дополнет докрај со курзивно писмо. Во дополнетиот текстуален дел, при изведбата, треба да се води сметка за распоредот на слоговите. Интервенција направивме и во метриката на припевот, со внесување на преттакт, за да се изедначи ритмичкото пулсирање низ целата песна. Соодветно, требавме да додадеме и прима и секунда волта, односно на крајот на вокалниот дел да го внесеме инструменталниот преттакт. Ја внесовме и забелешката на Фирфов во однос на повторувањето на припевот (во снимката, меѓу пеењата тој се изведува само по еднаш). Во целиот мелограм се јавува разрешувалка на тонот **c**, која ја извадивме, затоа што никаде овој тон не е алтериран.

Во песната бр. 259 „Милке моме“ (во аудиоколекцијата ја пронајдовме под бр. 287 со друг наслов, „Сношти вечер“, во изведба на машки глас и чалгија), интервениравме според снимката во првите две осмини во тактовите со прима и секунда волта, заменувајќи ги тоновите **gis**/**f** во **a**/**gis**.

Големи дилеми имавме што да правиме со мелограмот за песната бр. 260 „Ајде помоли се“, кој беше без текст. По пребарувањето во аудиоколекцијата, песната ја најдовме како бр. 1142 „Ајде помоли се Тино моме“ исполнета од Тина Ташева и Мара Гацева. Најнапред го транскрибиравме текстот и забележавме дека еден дел од песната (музички) недостасува. Освен тоа, видовме дека само на почетокот се појавува запишаната верзија на Фирфов, додека во следните четири строфи се појавуваат мали отстапувања во мелодиската линија. Затоа одлучивме да го усогласиме мелограмот со изведбата на Ташева и Гацева, а различните тактови ги запишавме во дополнителни петтолинија (ossia). Нотите запишани со бајрачиња од Фирфов ги оставивме без да ги спојуваме со цртичка во групи осмини.

Во песната бр. 261 „Турчин на тумбе седеше“, која се јавува со снимка бр. 278 (во изведба на Фана Василева со чалгија), т. 7 се постави да биде во 19/8, колку што има вредности во него, затоа што по преслушувањето видовме дека дословно одговара на аудиото. Текстот беше преслушан и со курзивно писмо беше додаден испуштениот стих, варијантите на името на девојката (*Риза*), промените во дијалектните зборови и зборот *ерг̄ели*.

Песната бр. 262 „Сношти отидов“ е поврзана со снимката бр. 275 „Сношти отидов мила мамо“ од аудиоколекцијата, во изведба на Нада Тодоровска со чалгија, и најверојатно според неа Фирфов го направил и мелограмот (во мелограмот тој означил дека е за машка група, наспроти снимката која ја исполнува женски глас, што може да значи и дека го наменил за изведба со машка група). Ние ја додадовме ознаката *п̄рип̄ев* и со курзивно писмо варијантите на текстот од снимката.

Од бр. 263 до бр. 270 се јавуваат двогласи од бурдонски тип, освен песната со бр. 266 „Стојанке ле, либе леле“ која се развива во терци. Но, вториот глас не е секогаш изведен од почетокот до крајот на песната како бурдон, туку во првите делови (бр. 264, бр. 267, бр. 269 и бр. 270) гласовите пеат унисоно, и потоа следи бурдонското двоење. Веќе ја регистриравме оваа постапка, делови од песните да се пеат унисоно, па потоа да се појавува двоглас и триглас/четириглас, што треба да ја разбие музичката монотонија, односно да се добие динамика и развиток.

Во смисла на двогласот, посебно интересна е песната бр. 265 „Јордано, зрно одбрано“ која во аудиоколекцијата ја пронајдовме под бр. 713, во изведба на Бапчорки. Соодветно на снимката, направивме интервенција во 4. такт, посебно поради карактеристичната кварта меѓу бурдонот и горниот глас, типична за пеењето од овој регион. И овде внесовме мали корекции во текстот според снимката.

По преслушувањето на снимката на песната бр. 263 „Јоване, Јоване“ (бр. 16 во аудиоколекцијата), констатиравме дека таа содржи само една фраза од шест такта која се повторува со различни текстови. Фирфов ја запишал со уште едно повторување на фразата, со мали варијации, при што во второто повторување таа завршува на **d**. На ваков начин се формира поголема целина во која крајното **d** прави вовед за следното повторување. Затоа за нас, првобитно, знакот за повторување беше збунувачки, но потоа ја сфативме идејата на Фирфов за ваквата организација. Додаде-

ниот такт на крајот, со задржаното **d**, очигледно е назнака за заокружувањето на крајот на целата песна.

Песната бр. 264 „Лажи лудо, лажи младо“ ја поврзавме со бр. 1245 од аудиоколекцијата, но во снимката нема бурдон, а се јавуваат и разлики во текстот кои ги запишавме како текстуална верзија. Снимката содржи голем број на орнаменти, а ја исполнува Виолета Тодоровска од село Црешово, Скопско.

За бр. 267 „Има Ванчо сина единака“ пронајдовме две снимки во аудиоколекцијата, бр. 357 и бр. 579. Тие на одреден начин се поврзани, бидејќи првото аудио содржи само една строфа и како да продолжува во второто. За овој и следните два примери Фирфов не го потпишал текстот, и ние го внесовме врз основа на снимките.

Песната бр. 268 „Стојане сине Стојане“ во аудиоколекцијата (бр. 14) е насловена „Сине Стојане“ и се пее како – *Сине Стојане, Стојане*. Текстот од снимката беше пократок (почесто во мелограмите имавме пократки текстови од оние во снимките), па затоа одлучивме да го вклучиме и него испишан со курзив.

Инаку песните со бр. 267, бр. 268 и бр. 269 („Јанинка си у двор седи“ во аудиоколекцијата бр. 15) во аудиоколекцијата ги изведува солистички извонредниот народен пејач Рајна Спасовска. Од друга страна, Фирфов овие песни ги испишал со бурдони, што остава простор да се размислува дека користел и некои други извори, или според неговото огромно искуство, претпоставувал каде и како би се појавил бурдонот.

Во бр. 270 „Отидов село Долнени, де“ Фирфов потпишал три строфи под нотите, но ние согласно востановената практика ја потпишавме само првата строфа и ставивме знаци за повторување согласно ознаките во строфите. За песната има снимка во аудиоколекцијата (бр. 125) со женска група и оркестар на народни инструменти. Во бурдонскиот дел (втората фраза), 2. такт се пее унисоно, а во 5. такт, место осмините, во снимената верзија се појавуваат осмини на тонот **d**, што звучно повеќе одговара.

Следува група песни во кои се испишани само мелодиските линии и првата строфа од текстот (броевите 271–278). Во оваа група песната бр. 275 дури нема ни текст, ни наслов, и засега не успеавме да го лоцираме нејзиното потекло. Единствениот податок е дека потекнува од Кумановскиот регион, и како што може да се види, поставена е во бурдонски двоглас. Со ова нејзино објавување се надеваме дека некој ќе успее да ја препознае.

Мора да истакнеме дека за Фирфов не е типично да не го испишува целиот текст од песната, (наспроти практиката од минатото да се испишува само мелодиската линија со првиот текст под неа). Во оваа група песни дел се со поширока популарност до денес, но ние, по принципот што го утврдивме, ги додававме текстовите на песните исклучиво ако се појавуваа во аудиоколекцијата.

Во бр. 271 „На пат одам“, бр. 272 „Пошло моме“, бр. 277 „Ерген одев“ и бр. 278 „Девојче танко високо“ Фирфов на крајот ја запишувал и тонската низа во мелограмот. За песната бр. 276 „Девојче, девојче“ има и ознаки за начинот на изведба, односно повторувањата. Текстот на бр. 271, бр. 272 и бр. 276 може да се најде во *Македонски музички фолклор Песни 1*, а за бр. 277 во *Песни 2*. Текстот на бр. 278 „Девојче танко високо“ може да се пронајде во збирки од други автори.

За бр. 273 „Овчар по брег оди“ не е запишан насловот и тој беше изведен врз основа на првиот стих. Во мелограмот беа внесени и прима и секунда волта. Постои подалечна варијанта на песната во аудиоколекцијата (бр. 427 „Овчар по брег оди,

сиво стадо паси“), која ја пее групата Бапчорки. Оваа варијанта е запишана и во збирката *Сокол ми лета високо* на Доневски и Фирфов (1978).

Песната бр. 274 „Засвирил Стојан“ најпрво се појави во четвртата книга (бр. 151 „Засвири Стојан посвири“) со почетна интонација од **es**. Целосниот текст може да се погледне во мелограмот од четвртата книга. За неа постојат две снимки во аудиоколекцијата: бр. 1233 и бр. 1353.

Песната бр. 279 „Се армаса бела Неда“, која Фирфов ја мелографирал без да го запише насловот, ја пронајдовме со три снимки:

1) бр. 86 е онаа снимка по која најверојатно е правен мелограмот (во базата во аудиоколекцијата според Фирфов е внесен насловот „Се армаса бела Јана“, но во текстот се користи името Неда). Иако мелограмот на Фирфов започнува со втората строфа, ние ја потпишавме првата согласно снимката;

2) бр. 1166 со наслов „Се армаса бела Неда“ е мелодиски многу поразвиена и ја пеат Мара Гацева и Тина Ташева;

3) во бр. 231 со наслов „Се армаса дос, дос“, во изведба на Мегленки, има варијанта на текстот и друга мелодиска линија.

Интервениравме и во насловот на песната бр. 280 каде Фирфов го запишал името Стојанка, а во песната се пее за Станка („Станке ле, моме убаво“).

Во втората папка има уште песни кои Фирфов започнал да ги мелографира („Јованче тргнал во војна“), или забележан е само текстот („Гледај, гледај либе уште денеска“). Во оваа папка има и список на триесетина ора со наслови и сигнатури.

Третата папка започнува со песната „Што е ова чудо“ (бр. 281). Во неа во 6. такт има нејасно испишување и по преслушување на снимката на оваа песна од Воденки (која ја пронајдовме на интернет) ги утврдивме точните интервали и во дополнително петтолиние го додадовме тактот, вклучувајќи ги и шеснаесеттините (на крајот на тактот) кој во мелограмот ги дополнил Фирфов. Бидејќи оваа песна не можеме да ја лоцираме во нашите колекции одлучивме, според утврдената практика, да не го допишуваме текстот.

Песната бр. 282 „Лисаветка болна лежи“ припаѓа во групата повеќегласни аранжмани на Фирфов, во кои најнапред таа се излага во двоглас кој е полифоно раздвижен, по што следи триглас во кој најнискиот глас повеќе наликува на бурдон. Тоа што тој глас се движи околу доминантата влијае на структурата на созвучјата кои се градат со горните гласови и во кои често се јавуваат квартсекстакорди и секстакорди (завршува со квартсекстакорд), што секако влијае на крајниот впечаток кај слушателите.

Песната „Димано, моме Димано“ се среќава два пати во оваа книга, првиот пат (бр. 283) во двоглас, а вториот (бр. 288) во триглас. Втората верзија е транспонирана за голема секунда надолу, и има и мали разлики во зборовите: *јубаво – убаво*, *беа – беја*, *йознав – видов*.

Песните со бр. 284 „Заспа Иван у гора зелена“ и бр. 290 „Изникнало дрво сенливо“ во мелограмите се забележани како едногласни, но во аудиоколекцијата се јавуваат снимки со развиен двоглас (женска група) и припев (народен оркестар) (бр. 137, односно бр. 128). Бр. 284 немаше запишан наслов и него го изведовме согласно забележаното во аудиоколекцијата, односно го повторивме првиот стих *Засйа Иван у гора зелена*. Во *Македонски музички фолклор Песни 2* оваа песна се среќава со поразвиен текст.

Песните со бр. 285 и 286 се идентични, но со разлика во почетната интонација од чиста кварта. Во аудиоколекцијата се поврзани со бр. 132 „Сон сонила…“ во изведба на пејачка група. Како и кај бр. 284, и овде во снимката уште од припевот се почнува со канонски имитации, кои натаму се употребени и во пејачкиот дел, односно двете групи на женски гласови. Бидејќи оваа песна припаѓа во оние со прекин, односно недовршување на зборот, преку канонските имитации се пополнува празниот дел од тактот преку другиот глас.

За бр. 287 „Засукај пиле Вело“ насловот, кој недостасуваше, беше изведен од првиот стих. И оваа песна е тригласна, и кај неа недостасуваше дел од текстот. Иако во БузАр го имаме целокупниот текст од дигитализираната тетратка на Хајри Демировски, се одлучивме да го оставиме мелограмот во онаа форма во која го запишал Фирфов. Оваа песна се среќава во книгата *Македонските мелографи од крајот на XIX век* со комплетен текст.

Насловот го презедовме од текстот и за бр. 289 „Киниса невеста“.

Бр. 291 „Моме стоје џанам“ овде е запишана во две верзии, но со разлика во интонацијата од терца и со различен пристап кон вториот (бурдонски) глас. Оваа песна се јави во развиен триглас во втората книга (бр. 96), а ќе се појави со лежечки глас како прва песна во следната седма книга (бр. 301), односно вкупно четири верзии запишани од Фирфов. Метричките ознаки на Фирфов беа оставени само онаму каде што одговараа на внесените вредности во тактот. Покрај ова, беше избришан и знакот за повторување што Фирфов го внел во првата варијанта од бр. 291.

За песната бр. 292 „Заспала Дана“ (за која Фирфов овде направил триглас) ја користевме снимката од аудиоколекцијата (бр. 1038 „Легнала Дана, заспала“), која што ни помогна да одредиме каде ќе биде поставен знакот за репетиција, односно во 5. такт. Овој пример е посебно интересен поради реченичната структура во која со повторувањето (со нов текст) е добиено асиметрично проширување. Фирфов запишал и инструментален дел кој сметаме дека е прекраток за припев, посебно имајќи го предвид прекрасниот припев од снимката во аудиоколекцијата.

Идентичен звучен пример за песната бр. 293 „Думај Злате ле“ најдовме на плочата *Pesme i igre naroda Jugoslavije* (YU-3033-4, Izdavački zavod „Jugoslavija”, Beograd, 1967), во изведба на изворна женска група. Не го презедовме текстот бидејќи не е во нашите колекции. Таа е објавена со информаторот од Берово во *Македонски музички фолклор Песни 2*, но со различна мелодиска линија и, се разбира, варијанта на текстот. И овде, во мелограмот Фирфов ставил **Da capo** за да означи дека по последната строфа нема да следи припевот, кој, од друга страна, како и во претходната песна, не е испишан на почетокот.

Песната бр. 294 „Еленчице висока планино“ во аудиоколекцијата е присутна со бр. 662 во изведба на Кучковки со придружба на гајда, и бр. 692 „Оj, Еленчице, висока топола“ во изведба на трио Кучковки. Иако во мелограмот немаше наслов, го искористивме познатиот наслов за оваа песна и го дополнивме текстот според снимките од аудиоколекцијата.

Популарната песна бр. 295 „Станвај Донке“ Фирфов ја поставил во три гласа според неговите шаблони за пејачки групи (за разлика од вообичаените изведби на оваа песна кои се за дуети). Најверојатно заради популарноста, и во овој случај не го испишал текстот. Песната е присутна во *Песни 1*.

Песната бр. 296 „Моме Митро“ ја лоциравме и во аудиоколекцијата (бр. 346), но наместо со дурската тонска низа, во снимката се појавува тонската низа со зголемена секунда (наликува на хиџаз макамот). При повторувањето Фирфов започнал со внесување и на трет глас, но не го довршил. Посебно е контроверзен третиот такт во третиот ред (т. 21), каде, за да избегне судир меѓу вториот и третиот глас од мала секунда, внел алтерација (за да се добие голема секунда). Очигледно оваа песна останала недоработена од Фирфов, и ние не сакавме да внесуваме никакви интервенции, посебно во тонската низа. Снимената верзија содржи извик со кој се прекинува секоја фраза и, очекувано, има мали разлики во одредени зборови.

Песната бр. 298 „Прстен ти падна Нешо“ исто така припаѓа на репертоарот на популарните песни до денес. Во аудиоколекцијата се јавува во типичната варијанта за аранжманите на Фирфов за пејачки групи и народни инструменти (бр. 129), најнапред еден глас, па два гласа, и на крајот три гласа, односно три фрази меѓу припевите. Исто така, припевот се свири од две интонации, во сооднос на тоналните центри од кварта. Снимената верзија се разликува и по метарот 7/8, (испишаната е во 3/4).

И за следната песна, бр. 299 „Стамено пиле шарено“, во аудиоколекцијата се појавува снимка со истиот изведувачки состав (бр. 134). Сè што беше кажано за претходниот пример важи и овде, од промената на метарот (7/8 во аудиото и 3/4 во мелограмот на Фирфов), до пристапот кон полифонијата и припевот. Со оглед на тоа што Фирфов во обележувањето на текстот додавал некои ознаки, се одлучивме да ја прикажеме прочистената варијанта на текстот од аудиото. И овде во аудиото се појавува извик.

И последната песна бр. 300 „Де ќиди Велко војвода“ започнува со унисоно (или соло) дел, за да премине во четириглас. Мелодиската структура на песната, посебно на почетокот, наликува на групата градски комитски песни (најчесто за Гоце Делчев, на пример – „Слезнал е Делчев“), кои најчесто се во 3/4 метар.

Скопје/Охрид, 13 август 2024 година

Димитрије Бужаровски
Трена Јорданоска

Предговор кон седмата книга

Приближувајќи се кон крајот на овој проект мораме да истакнеме дека се работи за прв ваков обемен зафат кај нас во кој се спроведува триангулација од повеќе лица кој ги користат предностите на дигиталните алатки, и воопшто, технологија, за да се дојде до крајните прочистени дигитални нотни записи. Во претходните предговори укажавме на бројни ситуации во кои интервениравме со цел за финално подобрување на записите и истото ќе го направиме и во овој предговор.

Седмата книга почнува со четврта верзија на песната „Моме стоје“ во *Мелоѓрамската колекција* на Живко Фирфов. На оваа песна Фирфов очигледно ѝ посветувал големо внимание, за што овде се доказ бројот на изработени мелограми со различен пристап во полифонизацијата на музичкото ткиво. Песната може да се чуе и на почетокот на документарниот филм *Ритам и звук* од 1955 година (Вардар-филм, Скопје, по сценарио и режија на Трајче Попов, каде „Моме стоје“ ја изведуваат Благоја Петров-Караѓуле и Васка Илиева во придружба на група на машки и женски гласови од ансамблот „Танец“). Во овој филм Живко Фирфов се јавува како композитор и диригент (користена е и Македонската филхармонија и народен оркестар). Во аудиоколекцијата не се среќава снимка од оваа песна.

Покрај „Моме стоје“, во оваа книга се јавува со две верзии песната под бр. 320 „Засвирил Стојан“. Таа во *Мелоѓрамската колекција* се јавува вкупно четири пати, под бр. 151, бр. 274 и во двете варијанти под бр. 320. Првата варијанта од бр. 320 беше изедначена во интервалска смисла согласно втората варијанта. Помеѓу бр. 274 и бр. 320 има промени во однос на метарот, 7/8 наспроти 7/16, како и во одредени зборови во текстот, на пр., *свиреше – ѝосвирил*. Во двете верзии од бр. 320 недостасуваше целосно текстот, и тој беше преземен од бр. 151.

И во седмата книга може да се воочат групи на песни кои потекнуваат од еден пејач или група. Во најголемиот број случаи, успеавме овие мелограми да ги поврземе со нивните еквиваленти во аудиоколекцијата. (Во оваа книга лоциравме снимки во аудиоколекцијата од 18 песни.)

Бр. 302 „Големо чудо станало“, бр. 303 „Ајде вино пијам“ и бр. 304 „Мил баце Димчо“ се во изведба на Стево Димовски од Прилеп. Во трите мелограми беше допишан текстот согласно неговите снимки во аудиоколекцијата (бр. 1276, бр. 1275 и бр. 1274). Песната бр. 302 „Големо чудо станало“ беше целосно музички допишана според снимката, затоа што Фирфов очигледно не ја довршил, и затоа си дозволивме да интервенираме и во украсите во делот кој е испишан од него. Текстот од снимката го усогласивме со нотниот запис.

Во бр. 303 „Ајде вино пијам“ посебно интересен е 5. такт поради скок од зголемена кварта од претходниот такт (**cis** во **g**) и алтерацијата на тонот **h** во следниот такт. Во аудиоколекцијата (бр. 87) се јавува и варијанта на оваа песна во изведба на Миле Тодоровски (кореспондира со мелограмот бр. 199 „Ајде вино пијам, леле“ од четвртата книга), која одговара на овој мелограм, но со уште поразвиен текст и многу орнаментирана мелодиска линија. Генерално, оваа верзија на песната значително се разликува во мелодиска, а на одреден начин и текстуална смисла, од популарната песна „Вино пијам ем ракија (коња јавам аџамија)“ која е присутна во аудиоколекцијата под бр. 312 (ја пејат Черпоски и Маркоски од с. Лазарополе и с. Требиште) и бр. 1218 (машка пејачка група со народен оркестар).

Бр. 304 „Мил баце Димчо“ во аудиоколекцијата е насловена „Писмо ми дојде“, согласно првите зборови од песната. Песната има многу интересна формална структура. Содржи три дела во кои меѓу првиот и третиот дел се појавува дел кој се повторува со ист текст кај сите строфи (*мил баце Димчо, сладок баце Димчо, ѝисан баце Димчо* – вид на рефрен во средината на песната). Само во првата строфа по првиот дел се јавува дополнителен текст, кој е испеан врз основа на музичкиот дел од „рефренот“.

Следат низа од седум влашки песни кои претставуваат интегрирана целина, не само затоа што се поставени една по друга, туку и заради нивната хомогеност во музичка смисла. Со нив оваа мелограмска колекција уште повеќе добива во вредност, бидејќи го интегрира македонското музичко милје во уникатен културен простор. Ние веќе укажавме дека оваа мелограмска колекција демонстрира неверојатно голем број на различни музички модели во релативно мал географски простор (во светски рамки почесто е присутна обратната ситуација, на големи географски пространства да доминира еден музички модел). Седумте влашки песни придонесуваат кон музичкото богатство на оваа колекција во тонските низи и богатата орнаментика, во која посебно се истакнуваат глисандата.

Фирфов имал многу тешка задача – најнапред поради орнаментиката, но и поради непознавањето на влашкиот јазик. Затоа тој го потпишал текстот под нотите онака како што го слушал кај бр. 306 “Oĭ naparti di-amari lea dado”, бр. 308 “Intrã-ts Marushe tu-arãzboiŭ” и бр. 309 “Unã nauã” со кирилица, а кај останатите песни бр. 305 “Tsi-nj vidzurã oclji”, бр. 307 “Lea Lenã”, бр. 310 “Tu valea di Ianina” и бр. 311 “Nchisirã ti ehlã” воопшто не го потпишал текстот под нотите, односно го запишувал посебно (рачно или на кирилична машина).

Фирфов запишал дека песните ги испеал Атанас Јорјица/Ѓурѓица (Atanase Iorghitsa) и во аудиоколекцијата Фирфов најдовме изведби од сите нив. Во натамошната дешифрација на текстот и подготовката за финалните верзии во Sibelius, клучната помош ни ја даде **Санде Атанасов** (**Santa al Djika**), кој што е извонреден познавач на влашката култура и јазик, за што сме му посебно благодарни. Тој ни укажа дека се испеани на дијалект од источна Македонија.

Насловите и текстовите кон сите седум песни ги коригиравме онака како што тој ги испиша со латинично писмо и ортографија на влашкиот јазик, и со него беше направено и потпишувањето на текстот под нотите и посебно позицијата на дифтунзите. Во одредени случаи тој ја дополни и вообичаената верзија на зборовите по кои одредени стихови почесто се пеат и која отстапува од изборот на зборови на Јорјица (означени со курзивно писмо). Во бр. 305 “Tsi-nj vidzurã oclji” тоа се зборовите *vruta amea*; во бр. 307 “Lea Lenã” додатокот *Costula mo*, кој што отстапува од вообичаениот начин на пеење на стихот кој треба да заврши со *lea dado bo, bo*; и во бр. 308 “Intrã-ts Marushe tu-arãzboiŭ” комбинацијата на зборови nã/*lã*-avd(z)ã/*amurtã* gura. Во бр. 310 “Tu valea di Ianina” Атанасов додаде две строфи кои во текстот кон мелограмот на Фирфов недостасуваа (ги поставивме во заграда и во курзив). (Овие строфи не се испеани и во достапната телевизиска снимка на интернет на оваа песна во изведба на Јорјица во дует со Марија Зикова.) Во запишаниот текст кон мелограмот за бр. 311 “Nchisirã ti ehlã” има повеќе прецртувања и испишувања на текст врз текст, при што Атанасов ги реконструира сите можни варијанти на стиховите. Атанасов ги раскажа и настаните опишани во песните и со него беа оформени преводите на насловите на македонски јазик.

xxx

Неговата помош доби уште повеќе на вредност кога ќе се земе предвид дека на дел од снимките песните се нецелосно отпеани. На снимките на бр. 309 "Unã nauã" (бр. 1256 во аудиоколекцијата) и бр. 311 "Nchisirã ti ehlã" (бр. 1257) Јорјица ја пее само првата строфа, во бр. 310 "Tu valea di Ianina"(бр. 1258) првите две строфи, во бр. 305 "Tsi-nj vidzurã oclji" (бр. 1295) недостасува внатрешна строфа, а во бр. 306 "Oĭ naparti di-amari lea dado" (бр. 1294) крајните строфи.

Јорјица сите песни ги изведува *а кайела*, но Фирфов во бр. 309 "Unã nauã" и бр. 310 "Tu valea di Ianina" има забележано припеви (припевот за бр. 310 може да се чуе на споменатата телевизиска снимка каде Јорјица и Зикова се придружени од соодветен народен ансамбл).

Во однос на интервенциите во музичкиот дел, најпрво во бр. 309 "Unã nauã" ги коригиравме знаците за повторување онака како што би било логично, а во припевот беше коригиран испуштениот **fis** (т. 12).

Поголеми интервенции направивме во песната бр. 307 "Lea Lenã". Во мелограмот Фирфов ставил ознаки за **da capo al fine**, но преслушајќи ја снимката (бр. 1297 во аудиоколекцијата), одлучивме да го испишеме целиот нотен текст, односно и третата фраза (која кореспондира со третиот стих во строфите). Во обид да ја одгатнеме пулсацијата во интерпретацијата на Јорјица, увидовме дека целиот мелограм може да се преработи во 7/8 (322), но поради можноста за толкување на метриката како што ја запишал Фирфов, во првите две фрази не интервениравме, а со помош на снимката го реконструиравме музичкиот дел на третиот стих кој што недостасуваше. Исто така, увидовме дека 8. такт би требало при изведба да кореспондира со претпоследниот. Изведбата на Јорјица има уште една карактеристика: почнувајќи од втората строфа првата фраза тој ја повторува, (односно на 5. такт би требало да биде поставен знак за репетиција), со тоа што во првиот такт, наместо тоновите **g** и **c**, во неговата интерпретација се јавува движење меѓу **d** и **c**. Воопшто, Јорјица ги пее овие песни со извонредно богата орнаментика во која се јавуваа споменатите карактеристични глисанда, што, како што кажавме, претставува посебен предизвик во нивното мелографирање.

Во оваа книга се јавуваат четири песни на кои има ознаки со броеви преземени од збирката *Македонски музички фолклор, Песни 2*: бр. 336 „Не ми минавај", бр. 337 „Либил си ја Моне", бр. 338 „Ленче бре" и бр. 339 „Текнува ли ти". При споредбата видовме дека станува збор за истите песни. На овие мелограми е назначено дека се за Драгица Данчевска, но, за жал, не можевме да ги лоцираме во аудиоколекцијата. Меѓу нив може да се забележи дека бр. 336, бр. 338 и бр. 339 се во форма на дијалог.

И во оваа книга се јавуваат двогласи, меѓу кои се бр. 312 „Јано Јанке" и бр. 313 „Ор, невесто Ристовица". Покрај нив, се јавуваат две двогласни песни кои веќе ги објавивме во четвртата книга. Двете се јавуваат во аудиоколекцијата во изведба на Рајна Спасовска и Сара Богданова.

Првата песна е бр. 344 „Ожени се, море, млади Стојан", која се поклопува со бр. 153 „Ожени се млад Стојане", само што во бр. 344 е испишано повторувањето и има разлики во одредени зборови, на пр. *ūогјајае – ūогјагује*, *убава – јубава*, *рабоа – работа*. Во овој случај ја преслушавме снимката од аудиоколекцијата, бр. 250 „Ожени се море Стојан", која кореспондира со овој мелограм, и согласно неа го дополнивме текстот.

Другата песна е бр. 348 „Оj, Стојанко велешанко“ која се поклопува со бр. 152 од четвртата книга, со тоа што во бр. 348 се испишани повторувањата и се појавуваат ситни разлики со вметнување украси. Овде Фирфов започнал песната да ја распишува во триглас, но не знаеме зошто не продолжил. Текстот повторно не е допишан, но може во целост да се погледне во бр. 152. При преслушувањето на снимката од аудиоколекцијата (бр. 249) воочивме дека таа е со мала терца од основниот тон **d** (**f** место **fis**), додека Фирфов во двата мелограми ја запишал со голема терца. Во снимката и украсите се поразлични. Споредбата на текстот покажа безначајни разлики со снимката, и затоа не ги вметнавме.

Бр. 318 „Лажи лудо, лажи младо“ е уште една од двогласните песни. Се среќава и под бр. 264 (шеста книга), но при внесувањето на полифониот глас Фирфов направил измени во јавувањето на тоновите **c** и **d**. Воопшто, песните што се повторуваат во целата мелограмска колекција одлучивме да ги објавиме онака како што се подредени кај Фирфов.

Двогласна е и песната бр. 342 „Сакале се Стојан и Стојанка“. Неа ја лоциравме во аудиоколекцијата под бр. 152, во изведба на женска пејачка група, и од оваа снимка го извлековме целиот текст.

Во бр. 343 „Тужниче девојче“, во долниот глас го внесовме тонот **b** секаде каде што беше испуштен предзнакот. Песната се јавува во аудиоколекцијата под бр. 159, но под друг наслов „Нема што да правам“, и е во изведба на Иван Игнатовски и Трајан Конев, во придружба на гајда.

Бр. 345 „Кинисала Ѓина“ е свадбарска песна, повторно од бурдонски тип, во изведба на женска пејачка група, и потекнува од Свети Николе. И во овој случај можевме да направиме споредба со звучен запис, затоа што е застапена преку бр. 153 во аудиоколекцијата.

На крајот на ова наведување на двогласните песни ќе ја споменеме и популарната песна бр. 347 „Две невесте тикве брале“.

И во оваа книга се јавуваат тригласи. Прва од нив е бр. 315 „Мори Кате, лична Кате“. За нас беше интересно дека нејзината мелодиска линија е идентична со познатата песна „Јас ти реков добро вечер“(втора во триптихот на песни заедно со „Зошто ми се срдиш либе“ и „Рајна на порти стоеше“, познат и како сплет на песни од Штип).

Песната „Димо љуби две моми“ се јавува со два мелограми, бр. 328 и бр. 359 (од осмата книга) и двете во триглас. Бр. 328 е изведена во постојан триглас, а бр. 359 започнува во еден глас, па двоглас, за веќе во втората строфа да се разграни во триглас (типична постапка на Фирфов во обработките на народните песни за пејачки групи, што веќе го констатиравме во предговорот за шестата книга).

Во бр. 328 недостасуваше текст под нотите и потпишувањето го направивме во споредба со бр. 359 од истата песна. Рефренот *Димо ле, бели Димо* согласно запишаното во песната во бр. 328 се јавува три пати, и така го забележавме и во текстот. Во бр. 359 овој рефрен ќе биде сведен на две повторувања. Во рефренот се јавуваат разлики во зборовите *бели Димо* (бр. 328) – *дели Димо* (бр. 359), и во бр. 359 кога се јавува богатата мома, таа вели дека е *боѓаша со дарови*, стих што не се јавува во бр. 328. На интернет може да се сретне песна со сличен текст со наслов „Заљубил Димо три моми“.

Бр. 341 „Елено“ е развиена во четириглас и припаѓа на песните кај кои е запишана само една строфа. Песната не можевме да ја лоцираме во нашите снимки, но сличен текст може да се сретне во *Зборникоѿ на Миладиновци*, бр. 430 „Елено бајрак девојко!“.

Фирфов развил четиригласен мелограм и во бр. 350 „Покрај Вичо планина“. Оваа песна ја сретнавме во аудиоколекцијата под бр. 143 „Покрај Вичо, брезно место“ во изведба на Бапчорки, и согласно ова аудио го прегледавме и дополнивме текстот, кој што и во овој мелограм беше ограничен само на една строфа. Во снимката нема репетиции во вториот дел, но за да ја усогласиме песната со мелограмот на Фирфов, последните два стиха од секоја строфа ги повторивме. При запишувањето погрешно е нотиран последниот такт со 5/4, и ние го поправивме во 4/4. Кај оваа и следните две песни (кои ќе се јават во осмата книга), на задната страна на нотната хартија е напишано КУД „Гоце Делчев“, и може да се претпостави дека затоа ги поставил во четириглас за мешан машки и женски состав.

Во повеќе наврати укажавме на корекции во алтерациите. Во бр. 317 „Стапил Добре“ во претпоследниот такт очигледно беше испуштен предзнакот на **e** во **es**, кој го коригиравме.

При бележењето на песната бр. 329 „Невеста платно ткаеше“ постапивме исто како и Фирфов во оригиналниот мелограм во кој не е поставен метар затоа што секој такт е различен. Покрај ова, сите предзнаци беа извадени затоа што очигледно се погрешни.

Во однос на забележаните недостатоци поврзани со текстовите, кај песните бр. 301 „Моме стоје“, бр. 321 „Девојче, девојче“ и бр. 340 „Пируниго јубава девојко“ не беше забележен насловот и ги ставивме првите зборови од првиот стих. Бр. 321 „Девојче, девојче“ има сличности со текстот на песната бр. 177 „Мори девојченце“, но сличностите се однесуваат само на текстот.

Текстот во бр. 322 „Летале ми“ има две варијанти во однос на комбинирањето на стиховите и е со мали промени во одредени зборови: *од високо гледале*, *Марика – царица*, *везеше – шиеше*. (Инаку, за оваа песна Фирфов започнал да пишува припев, но тој не е довршен и затоа не го испишавме во дигиталниот мелограм.)

За песната бр. 327 „До три ми пушки“ недостасува текстот. Песната се јавува во *Македонски музички фолклор, Песни 2*, меѓутоа тој запис е од друга интонација и друг метар и не е јасно докрај повторувањето на стиховите. На интернет може да се најдат повеќе изведби на оваа песна во различни верзии, меѓу кои најчесто се јавува 8/8 метар (332). Во мелограмот бр. 327 беше направена корекција од **d** во **des**, онаму каде што беше испуштена оваа алтерација.

Во песните од бр. 331 „Ќе одам мајко“ до бр. 334 „Што ми е мило“ е запишан само текстот од првата строфа или уште помал дел. Станува збор за борбени и партизански песни, кои за жал, не можевме да ги лоцираме со соодветни снимки во аудиоколекцијата и затоа не се обидувавме да ги дополнуваме, односно ги оставивме во формата како што ги запишал Фирфов. Сепак, одлучивме да дадеме назнаки каде може да се сретнат слични песни на нив.

За песната бр. 332 „Дека се чуло“ постојат повеќе мелодиски и текстуални варијанти кои може да се најдат на интернет. Во аудиоколекцијата се јавуваат два броја кои се текстуално најблиски до овој мелограм: бр. 64 „Каде се чуло видело мома војвода да биде“ во изведба на женска група и народен оркестар на ансамблот „Бели мугри“ од Кочани и бр. 679 „Каде се чуло видело“ во изведба на Јован Брмбевски.

Во песната бр. 333 „Накачил Делчо“ е запишан само првиот стих. Слични песни се среќаваат како тема и имаат различни варијанти на текстот, (на пр., „Накачил Делчо војвода“ во *Македонски музички фолклор, Песни 2*), и затоа одлучивме да се остави записот така како што е оставен од Фирфов.

Истото го направивме и со бр. 334 „Што ми е мило“, каде се запишани само зборовите потребни за оформување на мелодискиот дел од мелограмот. Во овој мелограм, во претпоследниот такт внесовме алтерација на **a** во **as**, која е карактеристична за овие тонски низи.

Текстот повторно се сведува само на една строфа и во бр. 347 „Две невесте тикве брале“, веројатно затоа што е многу популарна песна.

Текстот е запишан само со првата строфа и во бр. 346 „Коњот ќе продадам“, која во аудиоколекцијата се појавува под бр. 556 „Коње ќе продадам море“ во изведба на истиот пејач забележан и во мелограмот – Благој Трајче(в)ски. За жал, при преслушувањето, забележавме дека во мелограмот недостасува вториот дел од песната. Размислувавме дали да го мелографираме, но со оглед на исклучително богатиот орнаментиран материјал на пејачот, што бараше интервенции и во постоечкиот дел од мелограмот, одлучивме да ја оставиме оваа песна како во оставениот запис од Фирфов. Поради добивање претстава за текстот одлучивме него да го наведеме во овој предговор:

– Коњоѿ ќе ѿродадам, моме, ајмана ќе одам,

– Не си ѿродавај од браѿа коња, сѐ заради мене лудо ѿоради мене. Ако сум ѿвоје речено, море бре лудо, сама ќе ѿи дојдам лудо, ѿвоја ќе бидам.

Веќе е јасно дека и во оваа колекција, како што е реално и во практиката, богатството на народните песни, всушност, лежи во нивните варијанти. Како и во претходните предговори, и овде, повеќе пати се навраќавме на оваа тема, но само до нивото потребно за разбирање на овие мелограми.

Така, песните бр. 330 и бр. 349 се варијанти на една песна, со разлика во интонацијата од полустепен. Насловот во двата случаи би требало правописно да биде наведен како „Мало гратче“, но ги оставивме како што беа забележани *ѓрадче – ѓраѿче*. Во бр. 330 не е јасен почетокот на репетициите, иако е поставен граничник после вториот такт и очигледно може слободно да се додаваат првите два такта со извикот *Еј*.

Бр. 335 „Едно невевче Калешо“ се среќава како варијанта во аудиоколекцијата (бр. 439 „Една невеста калеша“) испеана од Бапчорки, со пократок текст и со музички промени.

Со забелешките во предговорите правиме пристапен чекор кон пообемната студија и расправа која треба да води кон дефинирање на основните модели од кои и во музичка и во текстуална смисла ќе се разгранууваат варијантите.

Како што се движиме кон крајот на објавувањето на оваа мелограмска колекција, (остануваат уште 33 песни за осмата книга), се зголемува бројот на песните кои се појавуваат идентично или како варијанти во целата колекција. Таква е и песната бр. 314 „Блазе тебе горо“ која е идентична со бр. 29 од првата книга.

Со завршувањето на осмата книга ќе можеме да ги сумираме забелешките и заклучоците изнесени за сите книги во предговорите. На тој начин, од сите предговори

несомнено ќе се оформи и мал теориски труд не само за *Мелоѓрамската колекција Фирфов*, туку и пошироко за карактеристиките на македонскиот музички фолклор.

Скопје, 4 септември 2024 година

Димитрије Бужаровски
Трена Јорданоска

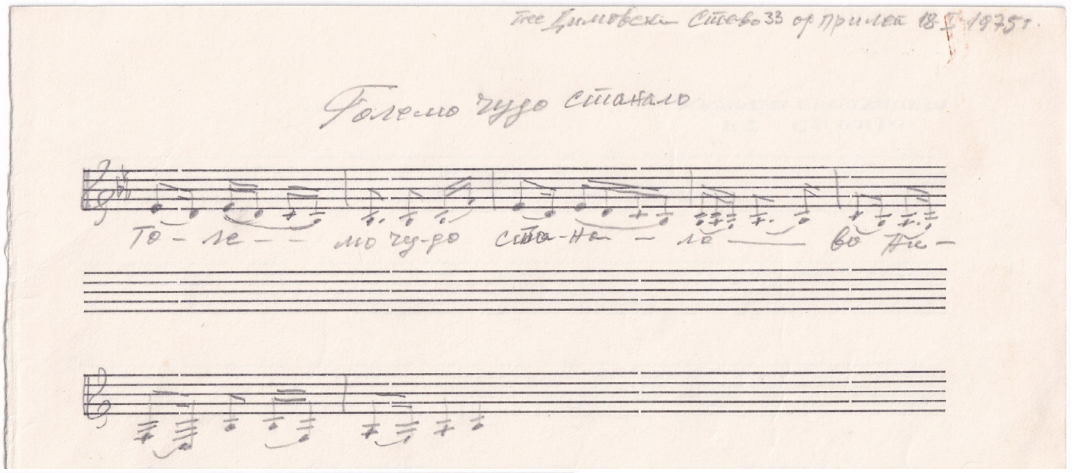
301
Моме стоје

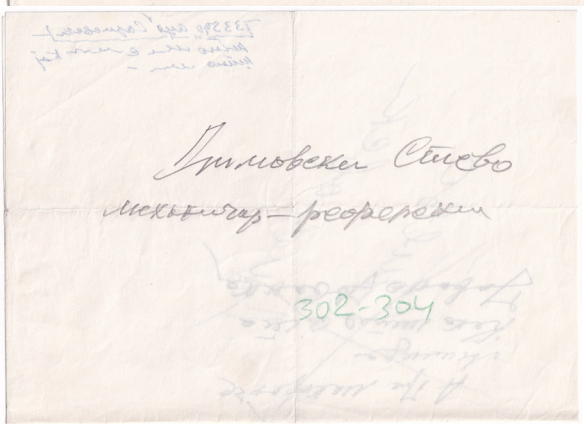

Моме стоје, цанам,
моме стоје,
моме стоје, цанам,
јуф ливаће, јуф ливаће.

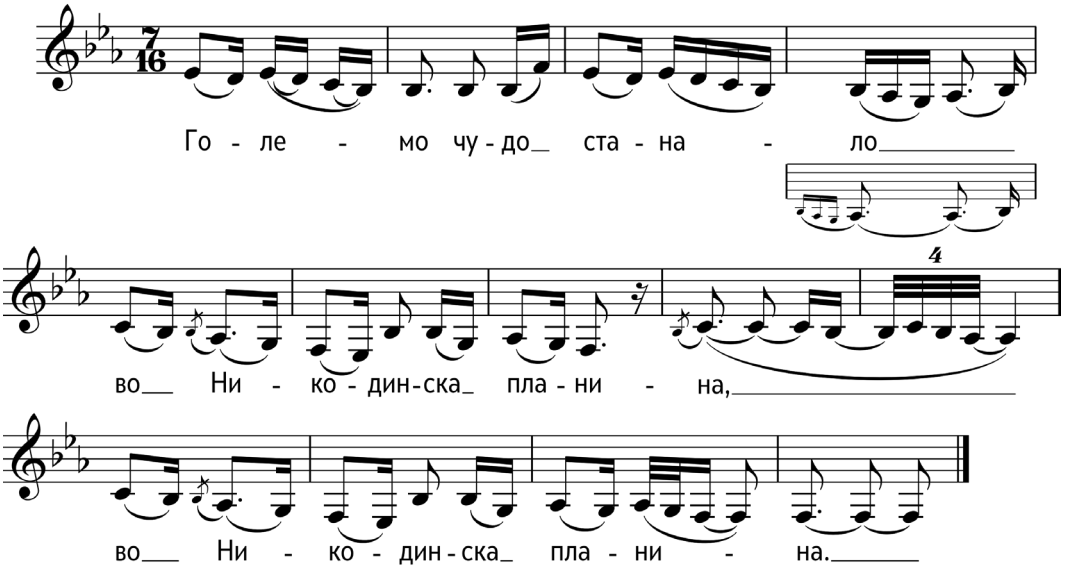

1. Мо-ме сѐно
је
1. Мо-ме сѐно
је на-нам
мо-ме сѐно, на-нам, ђур, ливаџе
ђур
ливаџе.

Големо чудо станало
То-ле мо чу-до ста-на-ло во Ли-

Јилювски Стево
302-304

302
Големо чудо станало

Големо чудо станало,
во Никодинска планина,
во Никодинска планина.

Ѓорчета ми го фатиле,
фатиле клети душмани,
фатиле ем го врзале.

Ѓорче се милно молеше,
пуштете мене душмани,
сега сум младо женето.

Големо чудо станало,
во Никодинска планина,
Ѓорчета ми го обесиле.

Останати податоци на мелограмот: Пее Димовски Стево, механичар - референт, 33 од Прилеп, 18. I. 1975 г.

303

Ајде вино пијам

Ајде вино пијам, ем ракија/*вино пијам,*
непара го пијам, непара го пијам.

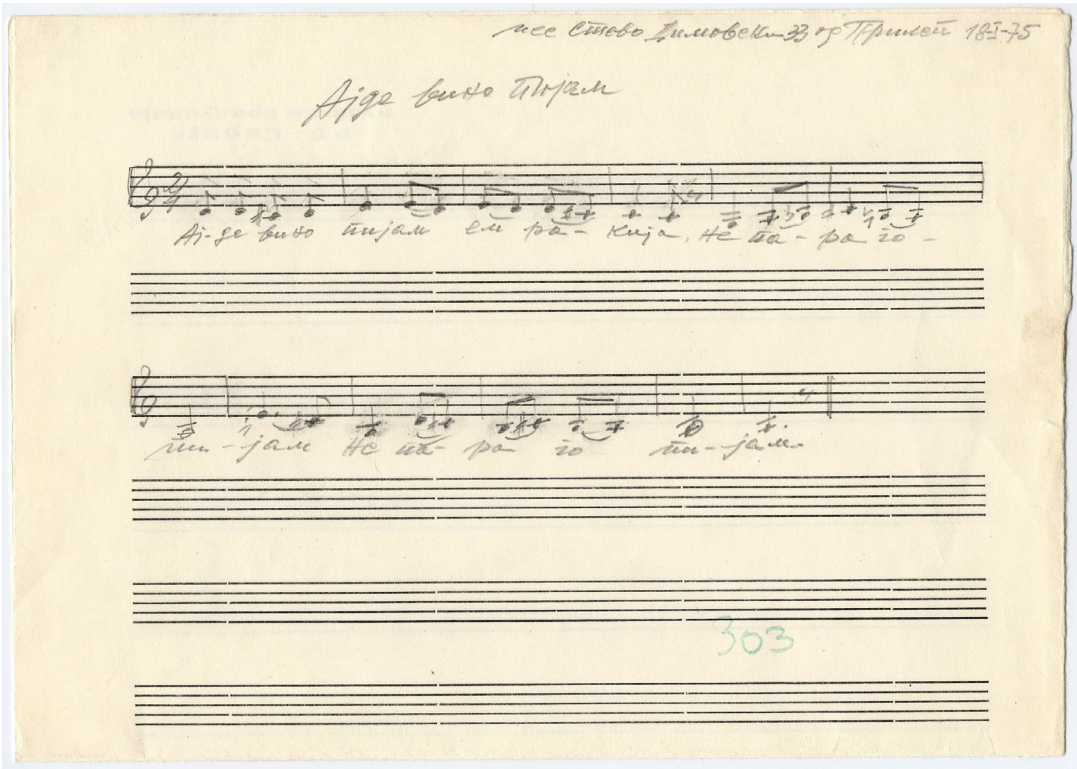
Ајде на ракија, на ракија,
мошне мераклија, мошне мераклија.

Ајде коња јавам, коња јавам,
многу аџамија, многу аџамија.

Ајде јас го терам, јас го терам,
по бели друмове, по бели друмови.

Ајде тој ме носи, тој ме носи,
момини дворове, момини дворови.

Останати податоци на мелограмот: Пее Димовски Стево, механичар - референт, 33 од Прилеп, 18. I. 1975 г.

Аіде вино пијам
Аі-де вино пијам ем ра- кија, не ма- ра го -
пи- јам не ма- ра го пи- јам.
303

304

Мил баце Димчо

Писмо ми дојде, на кула да седам,
мил баце Димчо, сладок бате/(*баце*) Димчо, писан бате(*баце*) Димчо,
на кула да седам.

На кула да седам,
мил баце Димчо, сладок баце Димчо, ѿисан баце Димчо,
жолт̄ици да бројам.

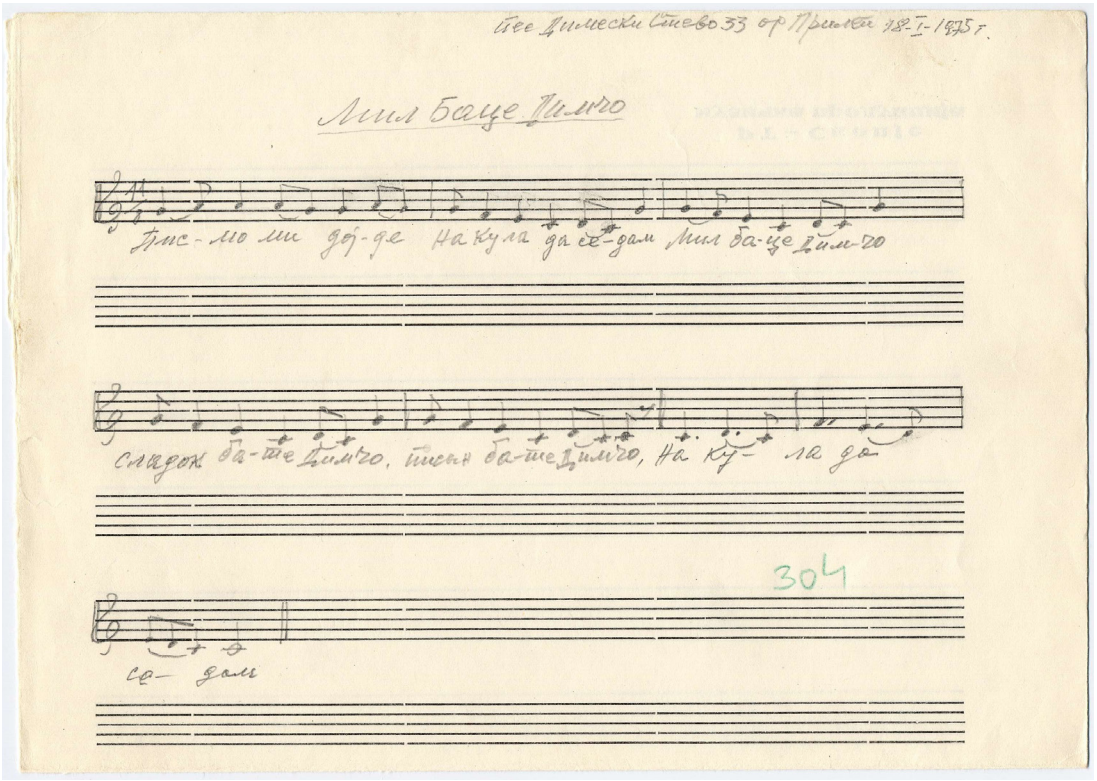
Јас не сум учено,
мил баце Димчо, сладок баце Димчо, ѿисан баце Димчо,
на кула да седам.

Туку сум учено,
мил баце Димчо, сладок баце Димчо, ѿисан баце Димчо,
на нива да одам.

На нива да одам,
мил баце Димчо, сладок баце Димчо, ѿисан баце Димчо,
кус јачмен да жнејам.

Кус јачмен да жнејам,
мил баце Димчо, сладок баце Димчо, ѿисан баце Димчо,
с'либе да се видам.

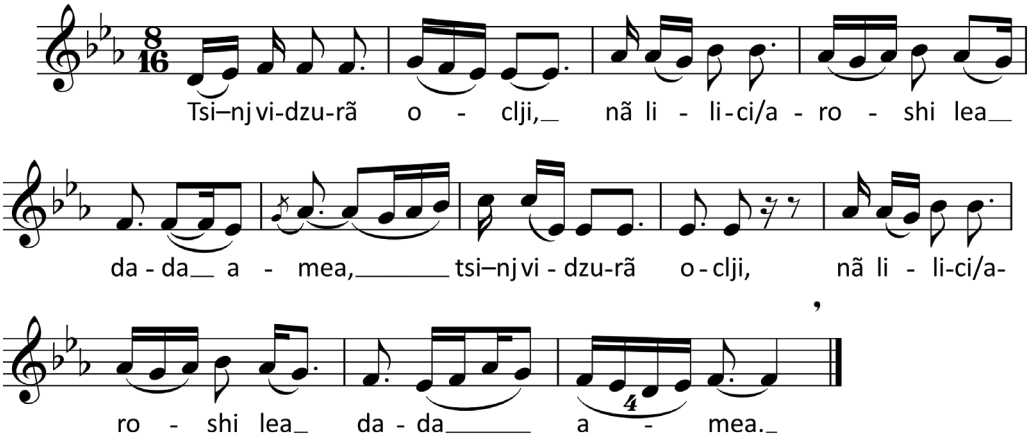
Останати податоци на мелограмот: Пее Димовски Стево, механичар - референт, 33 од Прилеп, 18. I. 1975 г.

Мил Баце Димчо
304

305

Tsi-nj vidzurã oclji
Што ми видоа очите

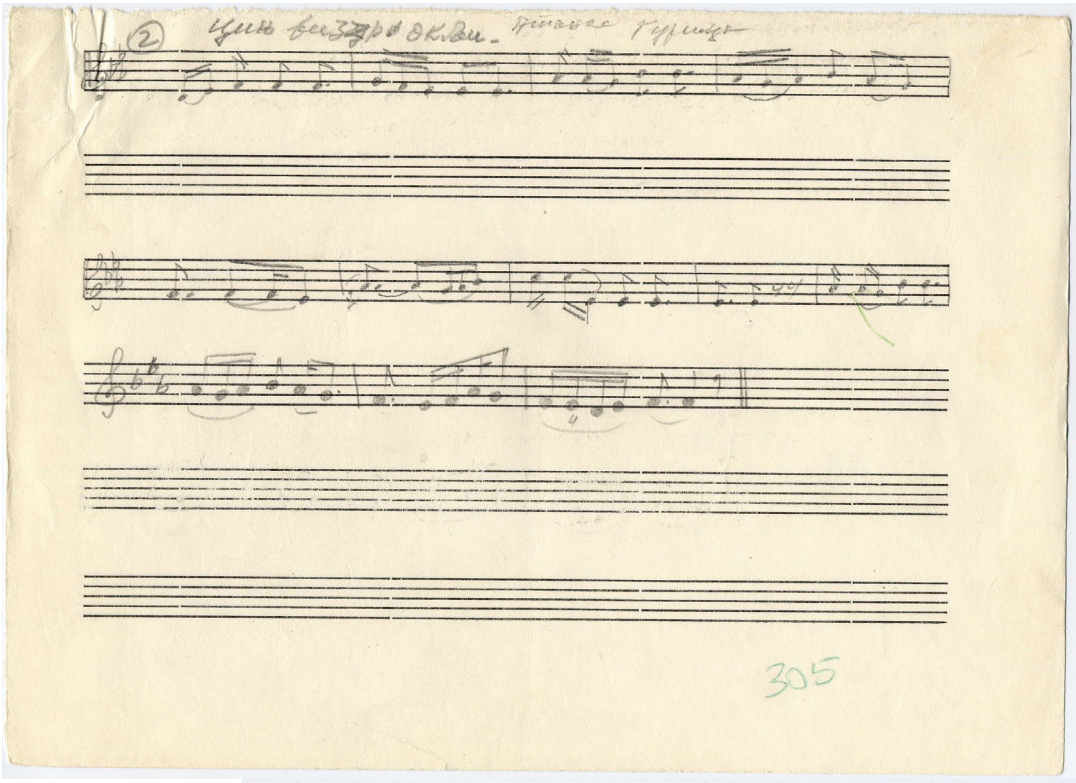

Tsi-nj vidzurã oclji, nã lilici aroshi lea dada amea,
tsi-nj vidzurã oclji, nã lilici aroshi lea dada amea/(*vruta amea*),
aroshi sh-ca mirgeanã, anamisa di dzeanã lea dada amea,
aroshi sh-ca mirgeanã, anamisa di dzeanã lea dada amea/(*vruta amea*),
cum sã-nj facŭ s-mi ducu, lilicea s-u-arupu lea dada amea,
cum sã-nj facŭ s-mi ducu, lilicea s-u-arupu lea dada amea/(*vruta amea*).

Lilicea s-u-arupu, Crushuva s-u ducu lea dada amea,
lilicea s-u-arupu, Crushuva s-u ducu lea dada amea/(*vruta amea*).
Crushuva s-u ducu, pitŭ firidz s-u arucu lea dada amea,
Crushuva s-u ducu, pitŭ firidz s-u arucu lea dada amea.

Pitŭ firidz s-u arucu, gionjlji s-u arnjudzeascã lea dada amea,
pitŭ firidz s-u arucu, gionjlji s-u arnjudzeascã lea dada amea/(*vruta amea*).
Gionjlji s-u arnjudzeascã, feati s-isusească lea dada amea,
gionjlji s-u arnjudzeascã, feati s-isusească lea dada amea/(*vruta amea*).

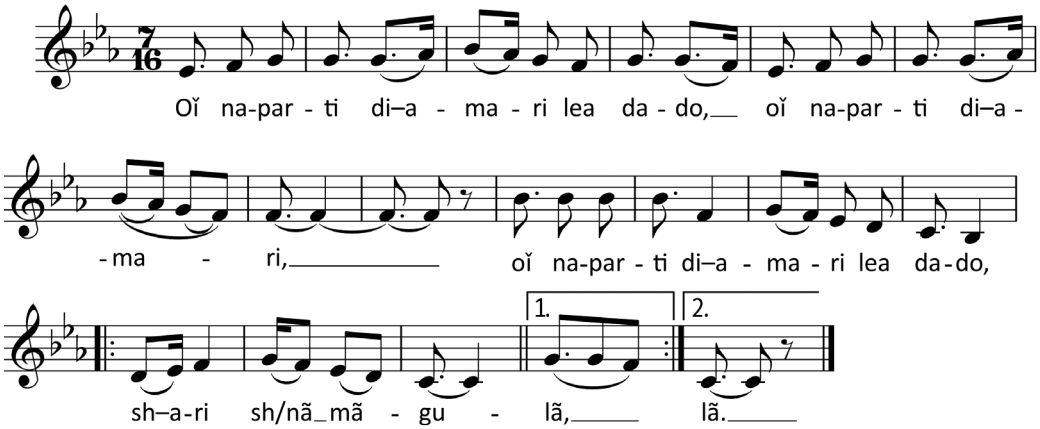
Останати податоци на мелограмот: Атанас Ѓурѓица

2. Џиљ визуру оќљји ну лилича роши ла дада ма 2 пати.
Роши ш камирџану намиса ди зану дада ма 2 пати.
Кум суљфак смидуко лилича соа рупу ла дада ма 2 пати
Крушува су дуко ту фириз соа руку ла дада ма 2 пати.
Џонји сорљузасу фати сјусусаску ла дада ма 2 пати.

306

Oĭ naparti di-amari lea dado
Од другата страна на морето, мори мајко

Oĭ naparti di-amari lea dado,
oĭ naparti di-amari,
oĭ naparti di-amari lea dado,
sh-ari sh nã mãgulã,
sh-ari sh nã mãgulã.

Oĭ pi mãgula analtu lea dado,
oĭ pi mãgula analtu,
oĭ pi mãgula analtu lea dado,
nã cupiĭ di stearpi,
nã cupiĭ di stearpi.

Oĭ tu-amiridzŭ li-anarã lea dado,
oĭ tu-amiridzŭ li-anarã,
oĭ tu-amiridzŭ li-anarã lea dado,
stirpalji s-bãgarã,
stirpalji s-bãgarã.

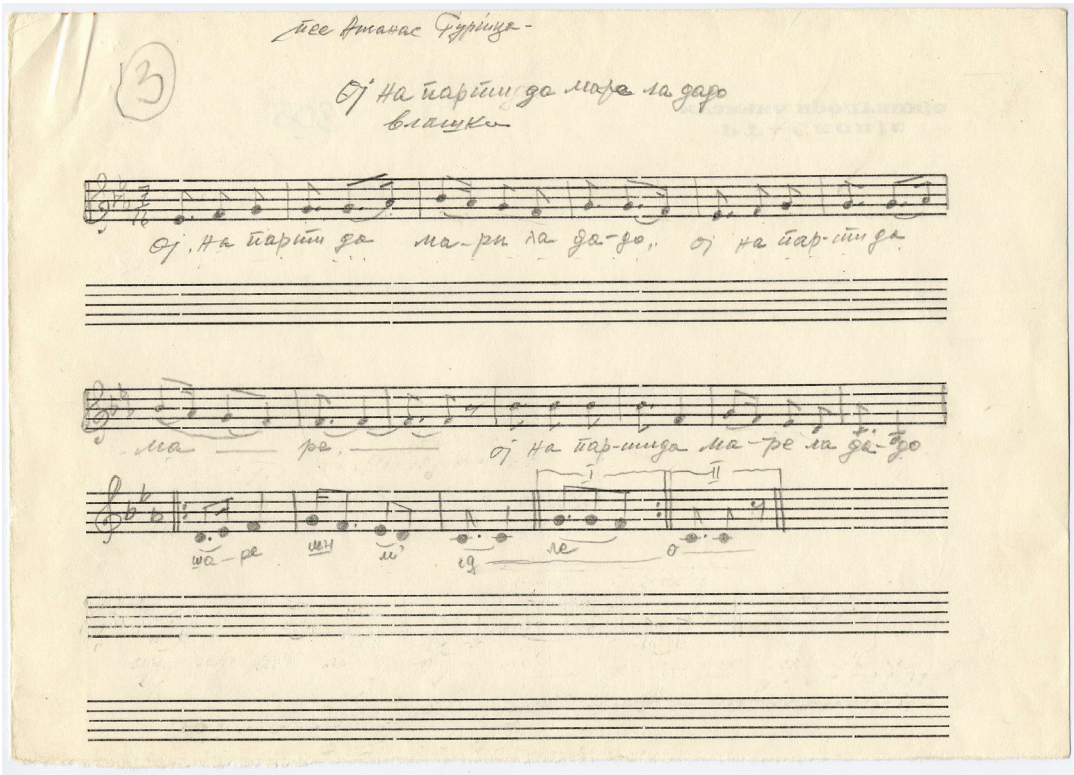
Oĭ anda sã scularã lea dado,
oĭ anda sã scularã,
oĭ anda sã scularã lea dado,
oĭli nu li-aflarã,
li vidzurã ahgnanghea.

Oĭ li vidzurã ahgnaghea lea dado,
oĭ li vidzurã ahgnaghea,
oĭ li vidzurã ahgnaghea lea dado,
lamnjea iu li mãcã, lamnjea iu li mãcã.

Aĭdi oĭ musheati lea dado,
aĭdi oĭ musheati,
aĭdi oĭ musheati lea dado,
tuti lai sh-balji, tuti lai sh-balji.

Останати податоци на мелограмот: Пее Атанас Ѓурѓица/Јорјица, Влашка

Влашки песни

од Јорџица

1. Ој напарти да мари ла дадо 2 пати
ој напарти да маари ла дадо шари ш нумухулу при мухула при мухула налту.

Ој пашти ну купији ла дадо 2 пати
ој пашти нукупија ла дадо купија ј ди старпи тоа мириз ла нару.

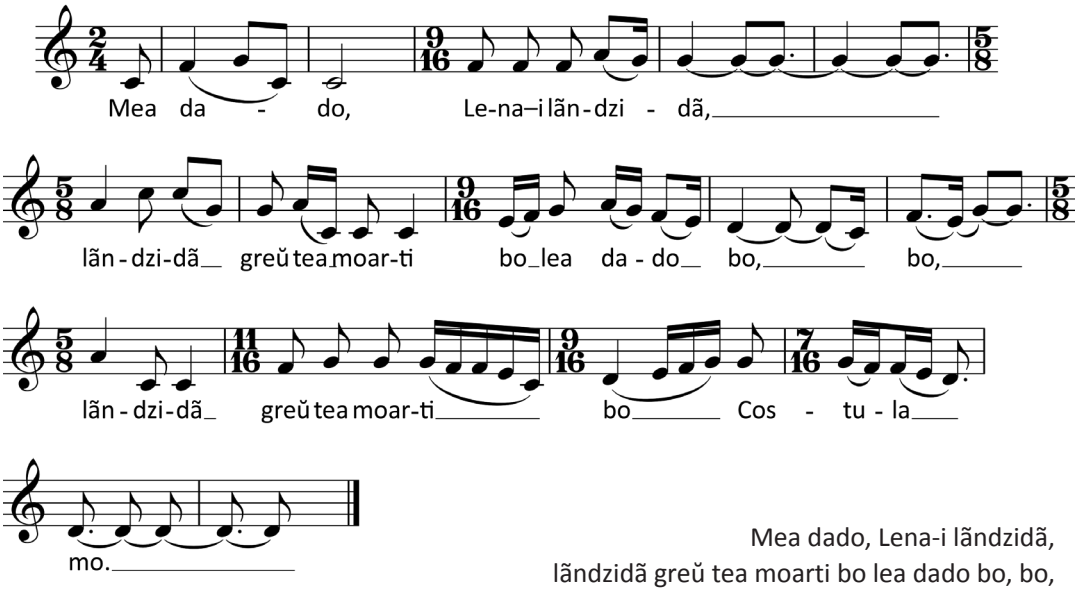
Ој стрипарји збугару ла дадо 2 пати
ој стрипарји збугару ла дадо анда сускулару ојли нулафлару.

Ој ~~хјхх~~ ливизура ахнага ла дадо 2 пати
ој ливизура ахнага ла дадо ламња ли муањи ламња лимука.

Ајди ла ој мушати ла дадо 2 пати
ајди ла ој мушати ла дадо тути лаји ш баји тути лаји ш баји.

307

Lea Lenã
Мори Лено

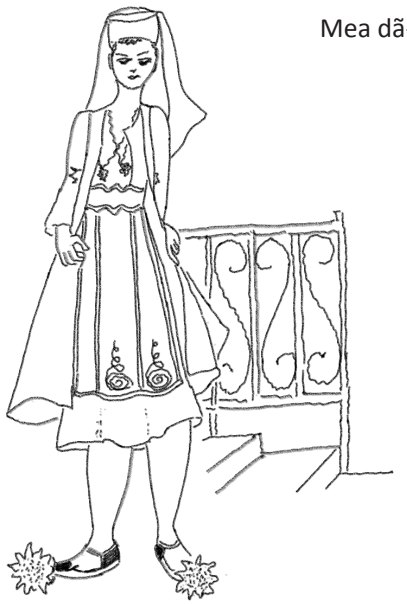

Mea dado, Lena-i lãndzidã,
lãndzidã greŭ tea moarti bo lea dado bo, bo,
lãndzidã greŭ tea moarti bo, (*Costula mo*).

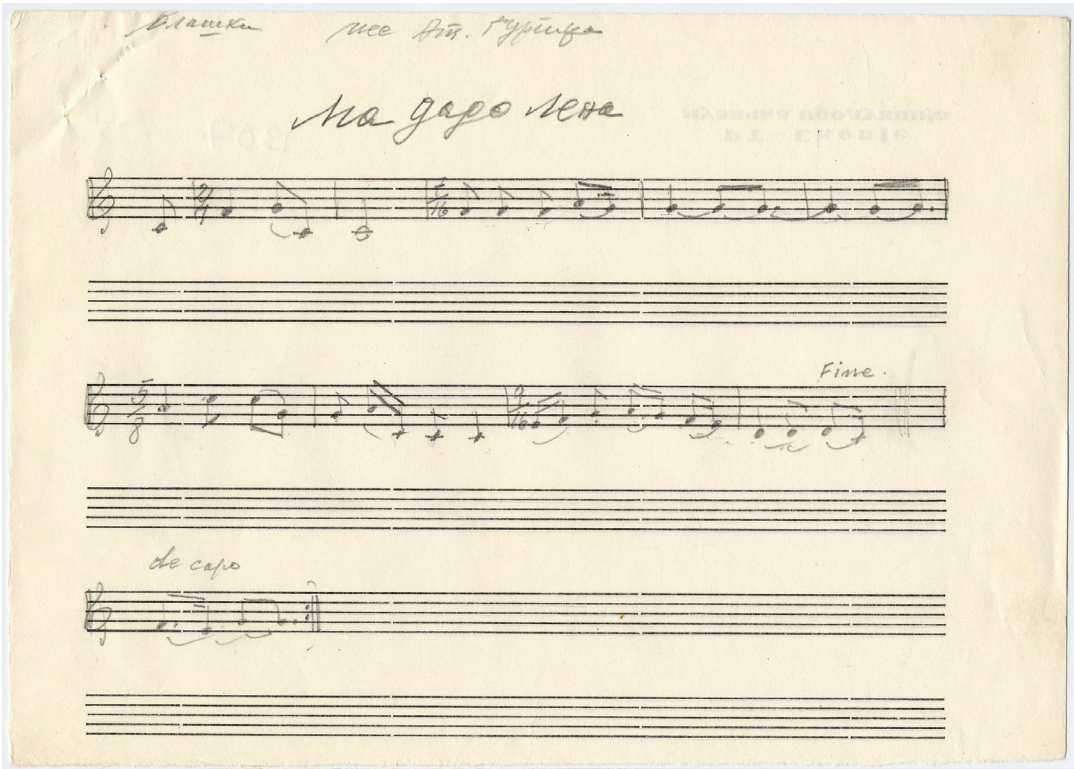
Mea Lenã, dunj-ti la iatrul, mea Lenã, dunj-ti la iatrul,
la iatrulu di Veria bo lea Lenã bo, bo,
la iatrulu di Veria bo lea Lenã bo.

Mea dã-nj lea, Lenã mãna ata, mea dã-nj lea, Lenã mãna ata,
sã-nj tsã vedu niputearea bo lea Lenã bo, bo,
sã-nj tsã vedu niputearea bo lea Lenã bo.

Mea Lenã, niputearea ata, mea Lenã niputearea ata,
nu-i altu tsiva lea Lenã ma easti d mirachi,
nu-i altu tsiva lea Lenã ma easti d mirachi.

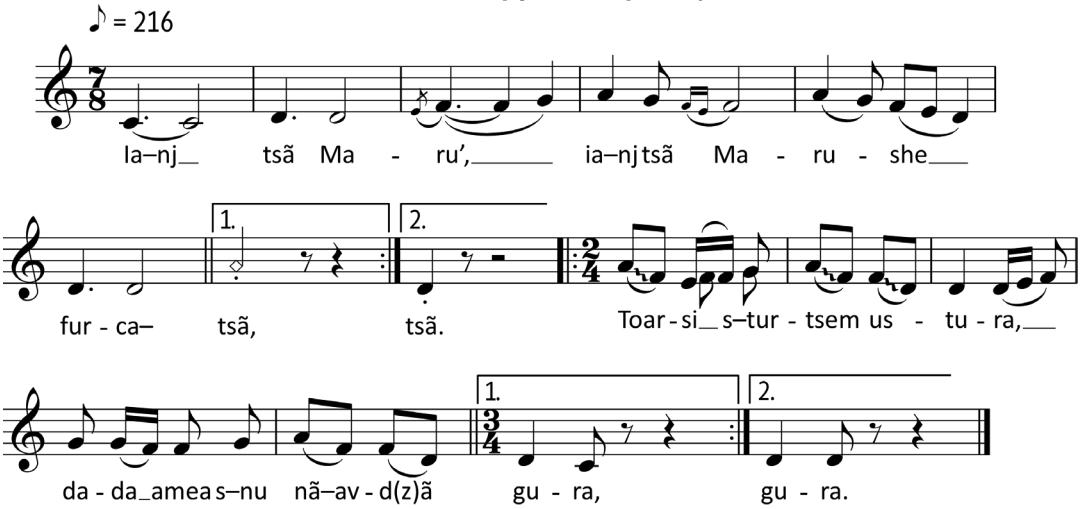
Останати податоци на мелограмот: Пее Атанас Ѓурѓица, Влашки

4. Ма дада лена ј лунзите лунзиту грео та марти бо ла лено бо, ьи лунзите грео та марти е бо ла лено бо.
Ја дуѣти лено ја јатру ла јатурлу ди Верја бо ла лено бо ьи ла јатурлу ди верја е бо ла лено бо.
Ја дењ ла Лено муната суѣцуведо нипотара бо ла Лено бо ьи суѣцуведо нипотара бо ла Лено бо.
Ма Лено нипотара та нујалту цива ла Лено ма јасти димираќи е нујасти цивала лено ма јасти димираќи.

308

Intrã-ts Marushe tu-arãzboiŭ
Влези си Марушке во разбојот

Ia-nj tsã Maru', ia-nj tsã Marushe furca-tsã,
Ia-nj tsã Maru', ia-nj tsã Marushe furca-tsã.
Toartsi s-turtsem ustura, dada amea s-nu nã/*lã*-avd(z)ã/*amurtã* gura,
toartsi s-turtsem ustura, dada amea s-nu nã/*lã*-avd(z)ã/*amurtã* gura.

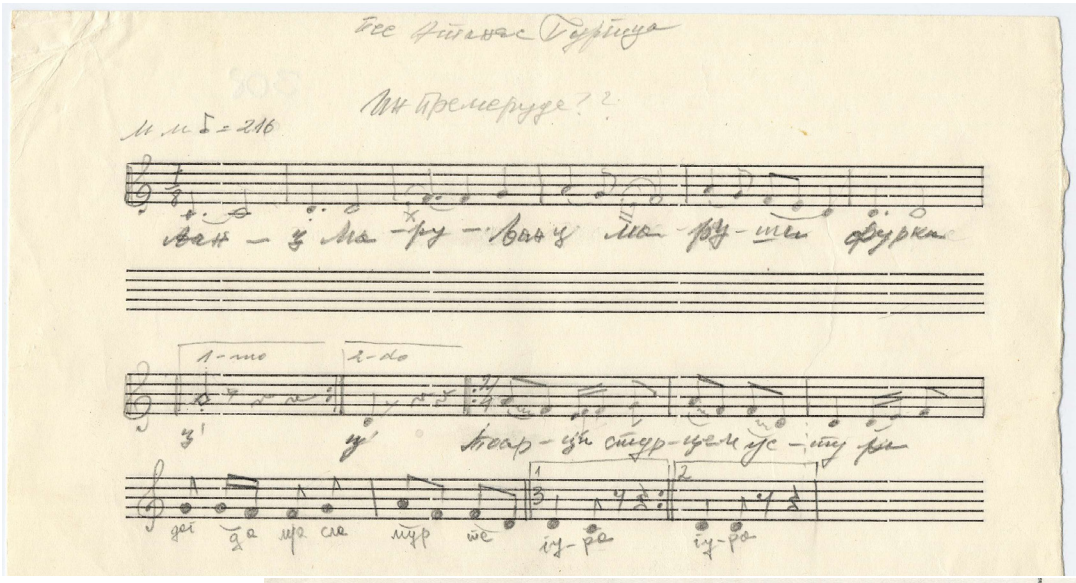
Intrã-ts Maru', intrã-ts Marushe tu-arãzboiŭ,
intrã-ts Maru', intrã-ts Marushe tu-arãzboiŭ.
Tsasi s-tsãsem virdica, dada amea s-lã easã frica,
Tsasi s-tsãsem virdica, dada amea s-lã easã frica.

Intrã-ts Maru', intrã-ts Marushe tu-arãzboiŭ,
intrã-ts Maru', intrã-ts Marushe tu-arãzboiŭ.
Tsasi s-tsãsemu sh-doaga, dada amea s-nu nã-avdã soacra,
tsasi s-tsãsemu sh-doaga, dada amea s-nu nã-avdã soacra.

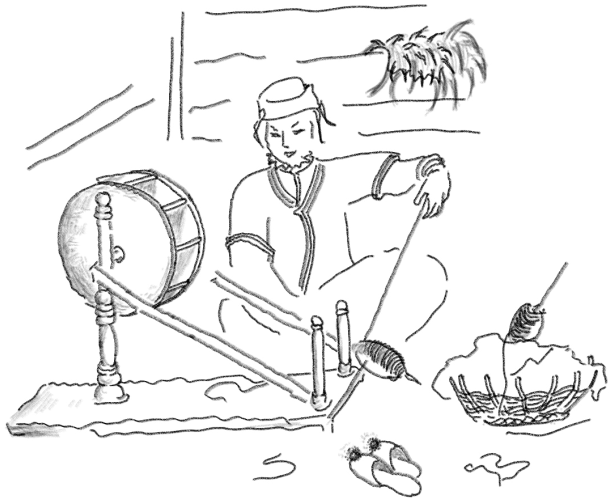
Intrã-ts Maru', intrã-ts Marushe tu-arãzboiŭ,
intrã-ts Maru', intrã-ts Marushe tu-arãzboiŭ,
Tsasi s-tsãsemu sh-satslji, dada amea s-nu nã-avdã fratslji,
tsasi s-tsãsemu sh-satslji, dada amea s-nu nã-avdã fratslji.

Sh-anjeia nj-dzã', sh-anjeia nj-dzãcŭ pirifanã,
sh-anjeia nj-dzã', sh-anjeia nj-dzãcŭ pirifanã,
pirifanã sh fãdulã, tsi-s zborlji tsi scots din gurã,
pirifanã sh fãdulã, tsi-s zborlji tsi scots din gurã.

Останати податоци на мелограмот: Пее Атанас Ѓурѓица

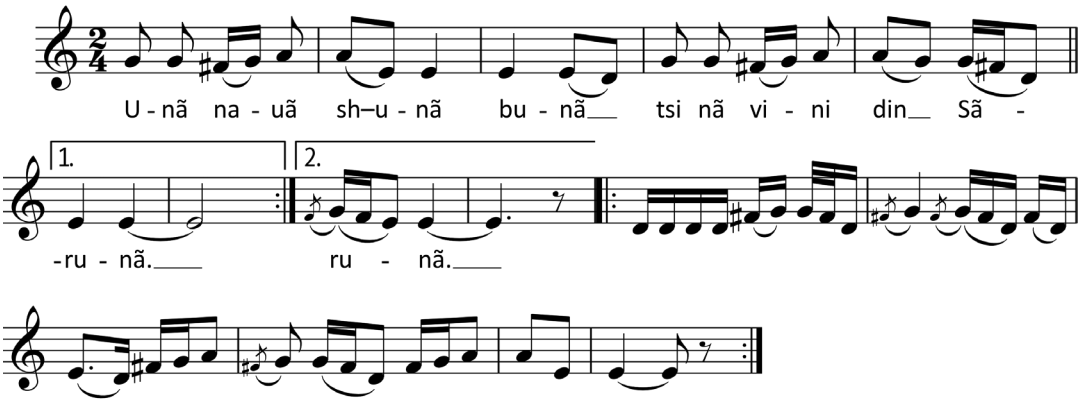

5. Ћанцу мару ћанцу маруши фуркацу 2 пати
торци стурцем устура дада ма сла мурту гура 2 пати.
Јинцуц мару јинцуц маруши тоа рузбој 2 пати
цаси сцусем вирдика дада ма сну јасу фрика 2 пати.
Јинтруц мару јинтруц маруши тоа рузбој 2 пати
цаси с цусему ш сасји дада ма сну навду фрасји 2 пати
Јинтруц мару јинтруц маруши тоа рузбој 2 пати
цаси сцусемо ш доага дада ма сну навду соакра 2 пати.
Ша ћија ћзук ша ћија ћзук пирифану 2 пати
пирифану ш фадулу ција ца цискоц дингуре 2 пати.

309

Unã nauã
Нешто ново

Unã nauã sh-unã bunã,
tsi nã vini din Sărunã.
Unã nauã sh-unã bunã,
tsi nã vini din Sărunã.

La ducheanea al Iorgãndă
azbuĭrã un puljŭ di-aclo.
La ducheanea al Iorgãndă
azbuĭrã un puljŭ di-aclo.

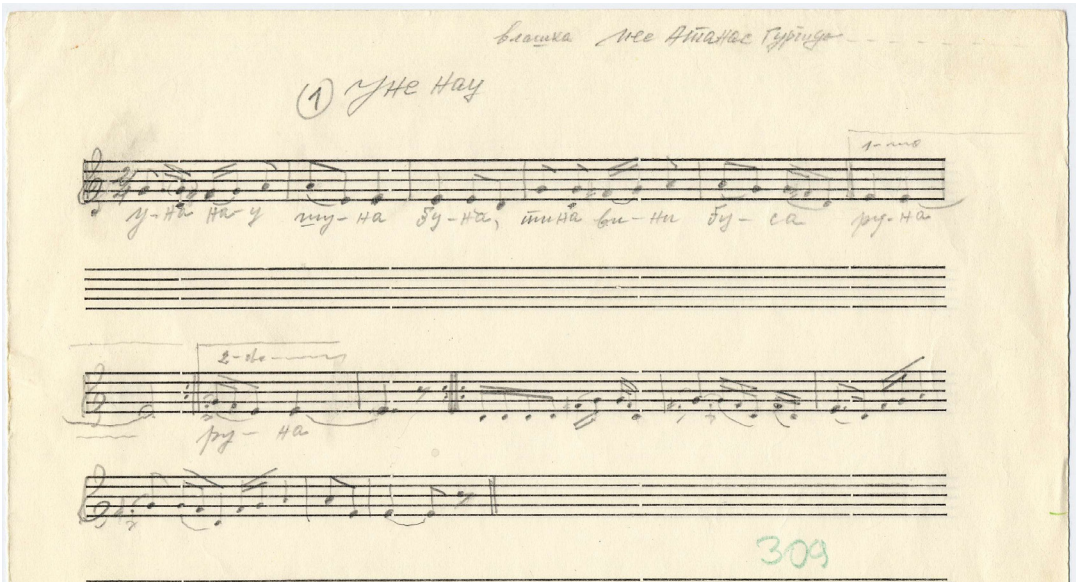
Tu muntsã Seljea s-arcă
la Armãnjlji dimãndă.
Tu muntsã Selja s-arcă
la Armãnjlji dimãndă.

Cola al Nicea cãpitanŭ
nu-alãsă vãr’ gricumanŭ.
Cola al Nicea cãpitanŭ
nu-alãsă vãr’ gricumanŭ.

Cola al Nicea ca gilatŭ
nu-alãsă vãr’ cujinjatŭ.
Cola al Nicea ca gilatŭ
nu-alãsă vãr’ cujinjatŭ.

Cola al Nicea ca birbecŭ
agimusi la Cheatra al Becŭ.
Cola al Nicea ca birbecŭ
agimusi la Cheatra al Becŭ.

Останати податоци на мелограмот: Пее Атанас Ѓурѓица, Влашка

1

Ун' нау ш'ун бун'

1. Ун' нау ш'ун бун'
Ци н'вини дин' с'рун' } 2

2. Ла дукана Уортондо
Збуирс ун пуу д'акло } 2

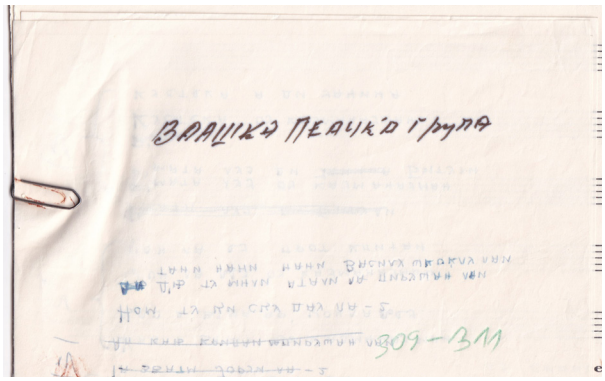
3. Ту мунц'ь сеља сар'к'
Пи лармиљ д'мнд'. } 2

4. Кола л'ница капетан
Ноа лс' вр прикуман } 2

5. Кола л'ница ка цслат
Ноа лс' вр кунињат } 2

6. Кола л'ница ка бирбак
Ацумси ла катра л'бак' } 2

309

310
Tu valea di Ianina
Во долината на Јанина

Tu valea oi chiaimanaiman,
tu valea o di Ianina.

Unã nvea' oi chiaimanaiman,
unã nveastã mash plãndzea.

Mash plãndzea oi chiaimanaiman,
perlji din capŭ sh-arupea.

Vali sorŭ oi chiaimanaiman,
vali sorŭ fã-nj ti ma-ncoa.

Sã-nj ti ntreb, oi chiaimanaiman,
sã-nj ti ntreb ti Ianina.

Ianina, oi chiaimanaiman,
Ianina o hoarã di furĭ.

Clo l-vãtãma', oi chiaimanaiman,
clo l-vãtãmarã gionli aljei.

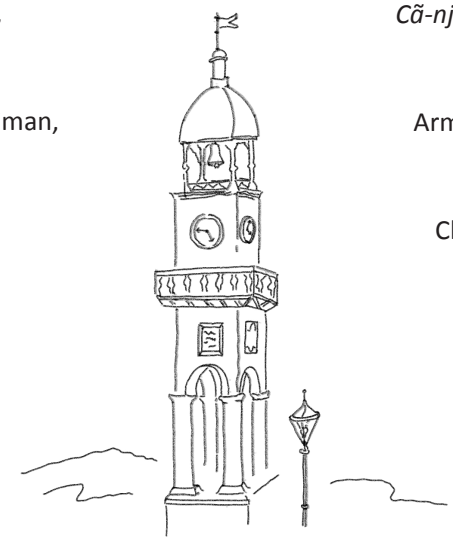
Gionli aljei, oi chiaimanaiman,
gionli aljei prot cãpitanŭ.

(*Nu-nj mi doa', oi chiaimanaiman,*
nu-nj mi doari njata alui.

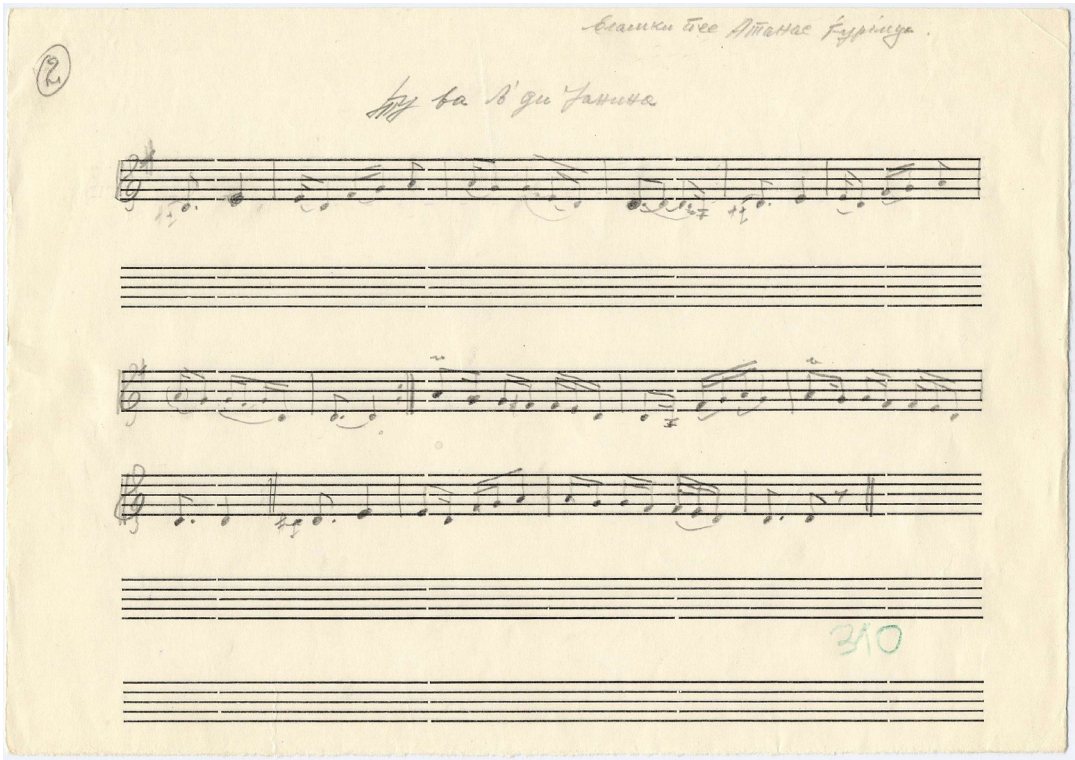
Cã-nj mi doa', oi chiaimanaiman,
cã-nj mi doari armata alui.)

Armatã alui, oi chiaimanaiman,
armatã alui di Bituli.

Chiusteca, oi chiaimanaiman,
chiusteca o di Ianina.

Останати податоци на мелограмот: Влашки пее Атанас Ѓурѓица

(2)

Ту вала ди уанина

I.
Ту вала оу кауманауман
Ту вала а ди уанина

Ун ва оу кауманауман
Ун ва'асти маш плъза

II.
Перуи ди нкап оу кауманауман
Перуи ди нкапу шуа руна

Вали сор оу кауманауман
Вали сор фъти манка

III.
С'ъ ти нтєп оу кауманауман
с'ъ ти нрєп ти уанина

Уанина оу кауманауман
Уанина а хоар' ди фур

IV.
Клс л втма оу кауманауман
клс л втма ар' цонла лєу,

Цон ла лєу оу кауманауман
цон ла єу прот кпитан

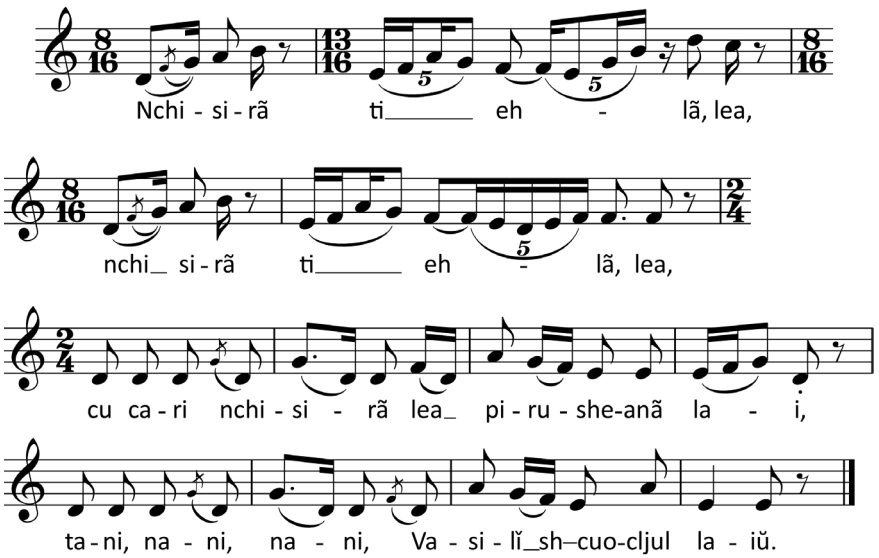
~~Рмата луз ди Битули~~

V.
Р'мата луз оу кауманауман
Р'мата луз ди ~~Уанина~~ Битули

~~Р'мата~~
Кустєка оу кауманауман
кустєка а ди уанина

311

Nchisirã ti ehlã
Тргнаа по борина

Nchisirã ti ehlã, lea, nchisirã ti ehlã,
cu cari nchisirã lea pirusheanã lai,
tani, nani, nani, Vasilĭ sh-cu ocljul laiŭ.

Cu Iorhgi cumna' su lea, cu Iorhgi cumna'-su,
cu Iorhgi cumna'-su lea pirusheanã lai,
tani, nani, nani, Vasilĭ sh-cu ocljul laiŭ.

* * * *

Dumci sh-lo tufechea, lea, Dumci sh-lo tufechea,
Dumci sh-lo tufechea lea pirusheanã lai,
tani, nani, nani, Vasilĭ sh-cu ocljul laiŭ.

* * * *

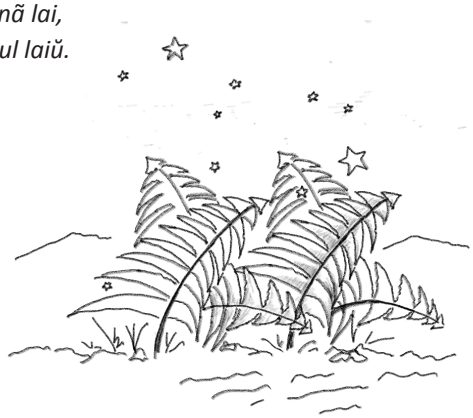
Ta-s vatãma Iorhgi, lea, ta-s vatãmã Iorhgi,
ta-s vatãmã Iorhgi lea pirusheanã lai,
tani, nani, nani, Vasilĭ sh-cu ocljul laiŭ.

Apã cã-nj cripai, lea, apã cã-nj cripai,
apã cã-nj cripai lea pirusheanã lai,
tani, nani, nani, Vasilĭ sh-cu ocljul laiŭ.

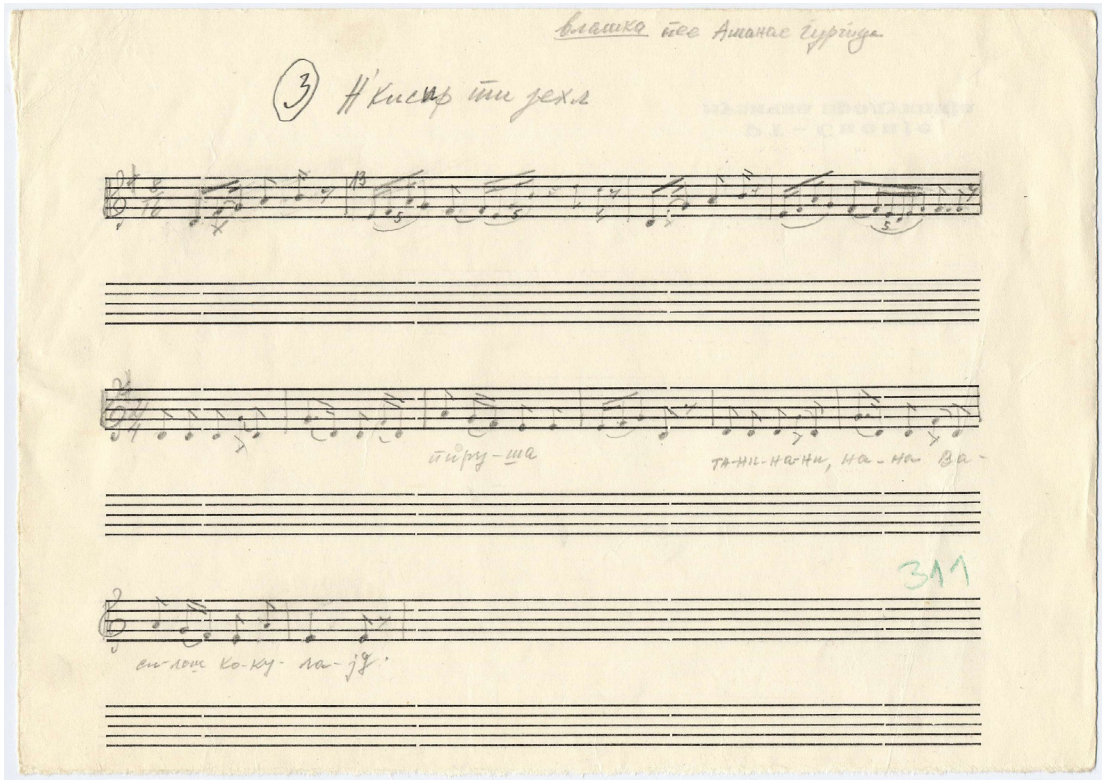
Nu-am tu tsi s-tsã dau, lea, nu-am tu tsi s-tsã dau,
nu-am tu tsi s-tsã dau lea pirusheanã lai,
tani, nani, nani, Vasilĭ sh-cu ocljul laiŭ.

Dã-nj tu mãnjli atali, lea, dã-nj tu mãnjli atali,
dã-nj tu mãnjli atali, lea pirusheanã lai,
tani, nani, nani, Vasilĭ sh-cu ocljul laiŭ.

Mãnjli nu sun' chelchi, lea, mãnjli nu sun' chelchi,
mãnjli nu sun' chelchi, lea pirusheanã lai,
tani, nani, nani, Vasilĭ sh-cu ocljul laiŭ.

Останати податоци на мелограмот: Пее Атанас Ѓурѓица, Влашка

3 Н'кисир' ти јехла 311

2

Н'кисир' ти јехла ла ~~пирушан лаи~~

I Ку кар нки сири ла пирушан' лаи
Тани нани нани Васил школу лај.

Ку кар нки сири ла – 2

II Ку Димци шло туфока
~~Јорџи кумпатесла~~ ла пирушан' лаи
Тани нани нани Василу школулаи

Та звятм Јорџи ла – 2
~~Ку Јорџи кумпатесла – 2~~

III Ап ка ь крипаи ла пирушан лаи
~~Димци шло туфока ла пирушанлаи~~
~~тани~~ нани нани Васил школу лаи

IV ~~Та звятм Јорџи ла – 2~~
~~Ап кань крипаи ла~~пирушан лаи

Ном ту ци сцу дау ла – 2
~~Д'ь~~ Д'ь ту мнли аталила пирушан лаи
Тани нани нани Василу школу лаи

312

Јано Јанке

Јано, Јанке, кумановско девојче, ле/ље,
кумановско девојче.
Ќе ти пишам алт'н/алтан чело де,
алт'н/алтан чело, де, на тевтеро.

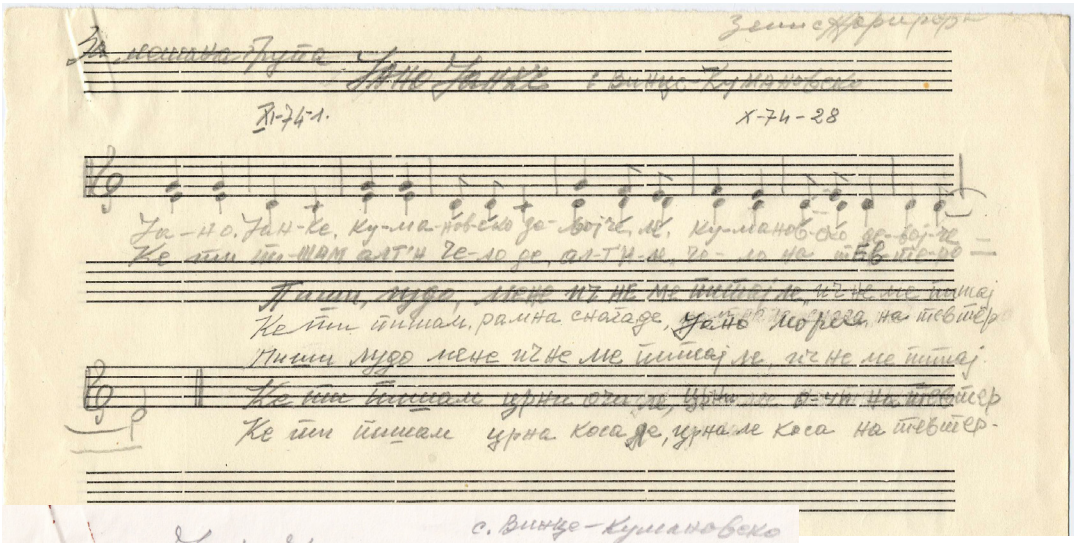
– Пиши, лудо, мене ич ме не питај, ле/ље,
ич ме не питај.
– Ќе ти пишам рамна снага, де,
Јано мори, на тевтер.

– Пиши, лудо, мене ич ме не питај, ле/ље,
ич ме не питај.
– Ќе ти пишам црни очи, де,
црни очи на тевтер.

– Ќе ти пишам црна коса, ле,
црна, ле, коса на тевтер.
црна коса на тевтер, де,
Јано мори на тевтер.

Останати податоци на мелограмот: За мешана група, с. Винце, Кумановско, XI - 74 - 1; X - 72 - 28

Јано Јанке

с. Винце-Кумановско

Јано, Јанке, Кумановско девојче ле,
Кумановско девојче.
Ке ти пишам, алмн'н чело де
алмн'н чело де на тевтер
Пиши лудо мене ич ме не
питај ле, ич ме не питај.
Ке ти пишам рамна снага
Јано мори, на тевтер.
Пиши лудо, мене ич ме не,
питај ле, ич ме не питај
Ке ти пишам црни очи ле
црни очи на тевтер
Ке ти пишам црна коса ле,
црна ле коса на тевтер.

Х-74-1

I Јано Јанке

Јано Јанке Кумановоско Девојче ље
Кумановско девојче
Ќе ти пишам алтан че ло де
Алтан чело ќе де на тевтер
II
Пиши лудо мене ич ме непитај ље
Ич ме не питај
Ќети пишам рамна снага ље
Јано мори на тевтер.
III
Пиши лудо мене ич ме не питај ље
Ич ме не питај
Ќе ти пишам црни очи ље
Црни очи на тевтер
IV
Ќе ти пишам црна коса ље
Јано мори на тевтер
Црна коса на тевтер ље

Х-74-1

Јано, Јанке

Јано, Јанке, Кумановско девојче ле,
Кумановско девојче
Ке ти пишам, алмн чело де,
алмн чело де на тевтер.
Пиши лудо мене ич ме не питај ле
ич мене питај
Ке ти пишам рамна снага
Јано мори на тевтер
Пиши лудо, мене ич ме не
питај ле, ич ме не питај
Ке ти пишам црни очи ле,
црни ле очи на тевтер
Ке ти пишам црна коса ле,
црна коса на тевтер.

313

Ор, невесто Ристовица

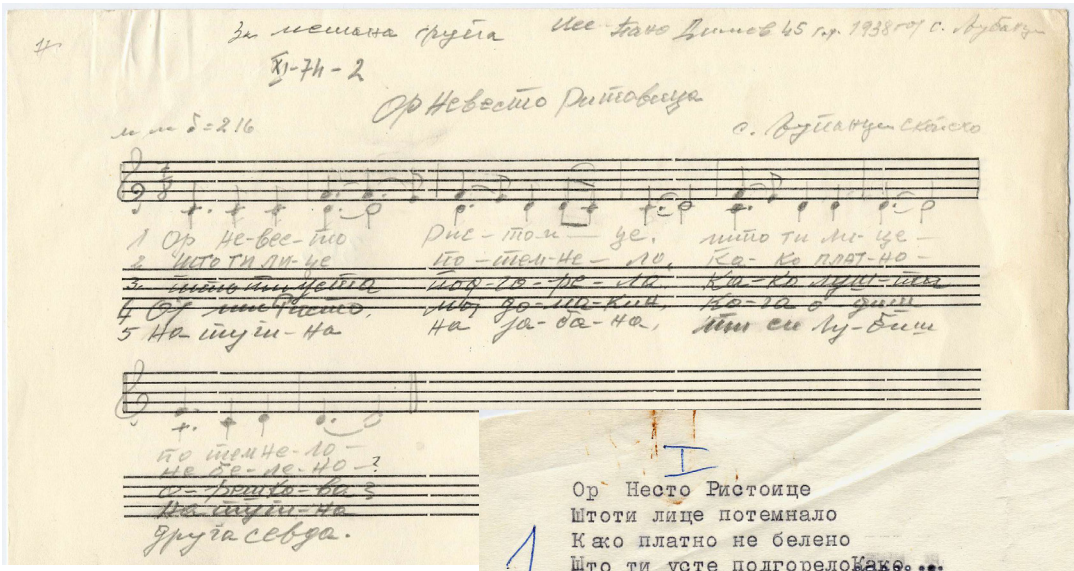

Ор, невесто/несто/неесто Ристоице,
што ти лице потемнело/потемнало?
Што ти лице потемнело/потемнало,
како платно не белено?
Што ти уста/усте подгорела/подгорело,
како лушпа/љушпа орешкова?

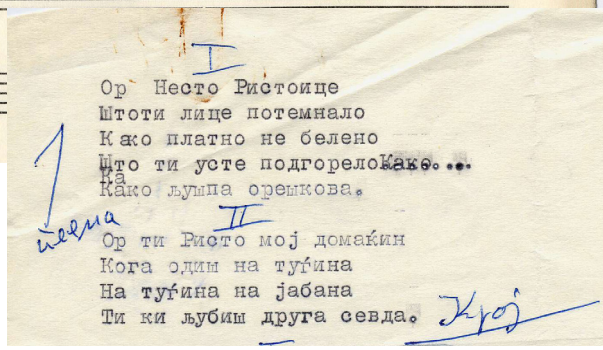
– Ор, ти Ристо, мој домаќин,
кога одиш на туѓина,
на туѓина, на јабана,
ти си љубиш друга севда.

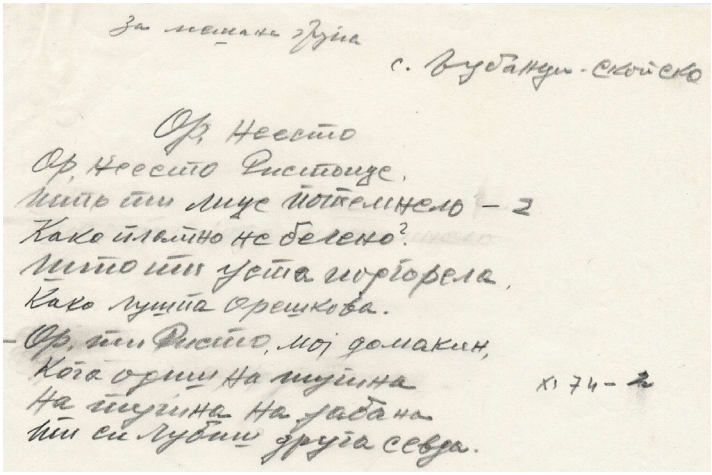
Останати податоци на мелограмот: За мешана група; Пее Пано Димов, 45 год., 1938 год., с. Љубанци, XI - 74 - 2, с. Љубанци, Скопско

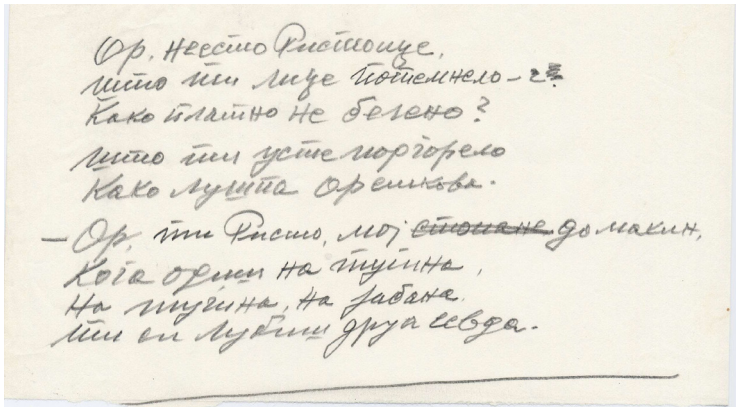
За мешана група
Хј-74-2
Ор Невесто Ристовица
с. Вуспанци-скопско

I
Ор Несто Ристоице
Штоти лице потемнало
Како платно не белено
Што ти усте подгорело Како...
Ка
Како љупа орешкова.
II
Ор ти Ристо мој домаќин
Кога одиш на туѓина
На туѓина на јабана
Ти ки љубиш друга севда.

За мешана група
с. Вуспанци-скопско
Ор Несто
Ор, Несто Ристоице,
Што ти лице потемнело – 2
Како платно не белено?
Што ти уста погорела,
Како љупа орешкова.
– Ор, ти Ристо, мој домаќин,
Кога одиш на туѓина
На туѓина на јабана
Ти си љубиш друга севда.
Хј 74-2

Ор, Несто Ристоице,
Што ти лице потемнело – 2
Како платно не белено?
Што ти усте погорело
Како љупа орешкова.
– Ор ти Ристо, мој домаќин,
Кога одиш на туѓина,
На туѓина, на јабана
Ти си љубиш друга севда.

314

Блазе тебе горо

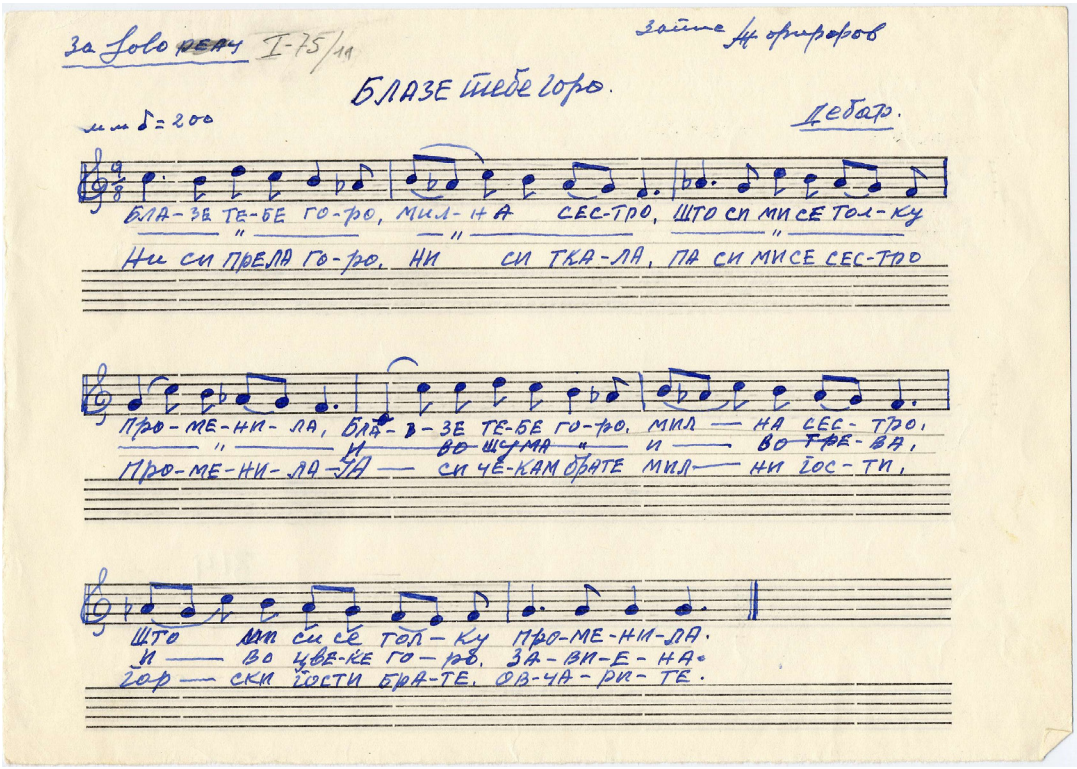

Блазе тебе горо, милна сестро,
што си ми се толку променила,
блазе тебе горо, милна сестро,
што ми си се толку променила.

Блазе тебе горо, милна сестро,
што си ми се толку променила,
и во шума горо, и во трева,
и во цвеќе горо, завиена.

Ни си прела горо, ни си ткала,
па си ми се сестро променила.
– Ја си чекам брате, милни гости,
горски гости брате, овчарите.

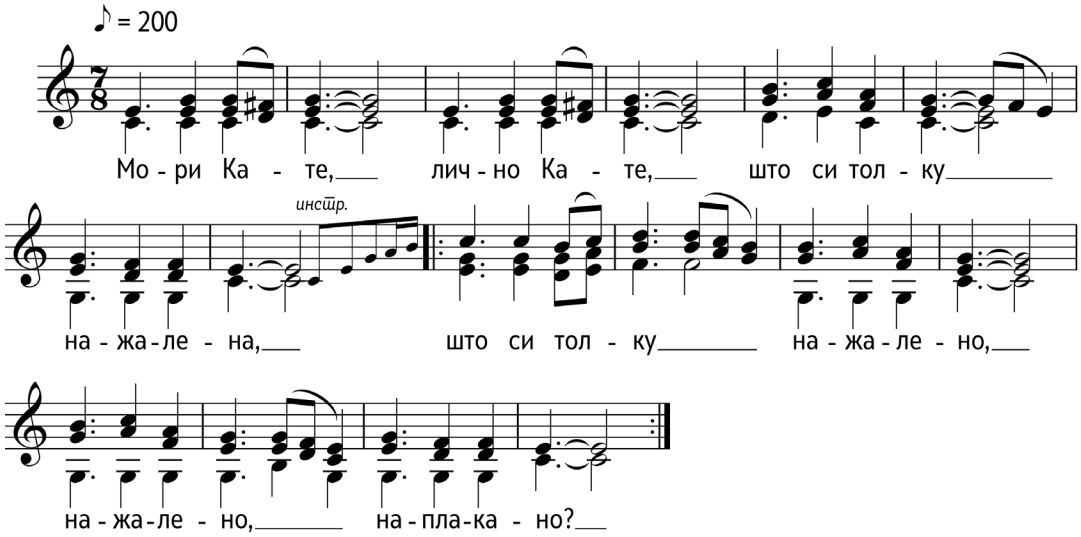
Останати податоци на мелограмот: За соло пејач, I - 75/11; Дебар

Блазе тебе горо.
Дебар.
БЛА-ЗЕ ТЕ-БЕ ГО-РО, МИЛ-НА СЕС-ТРО, ШТО СИ МИ СЕ ТОЛ-КУ
НИ СИ ПРЕЛА ГО-РО, НИ СИ ТКА-ЛА, ПА СИ МИ СЕ СЕС-ТРО
ПРО-МЕ-НИ-ЛА, БЛА-ЗЕ ТЕ-БЕ ГО-РО, МИЛ НА СЕС-ТРО,
ПРО-МЕ-НИ-ЛА-ЈА СИ ЧЕ-КАМ БРАТЕ МИЛ НИ ГОС-ТИ,
ШТО МИ СИ СЕ ТОЛ-КУ ПРО-МЕ-НИ-ЛА.
ГОР-СКИ ГОСТИ БРА-ТЕ. ОВ-ЧА-РИ-ТЕ.

315

Мори Кате, лична Кате

– Мори Кате, лично Кате,
што си толку нажалена,
што си толку нажалено,
нажалено, наплакано?

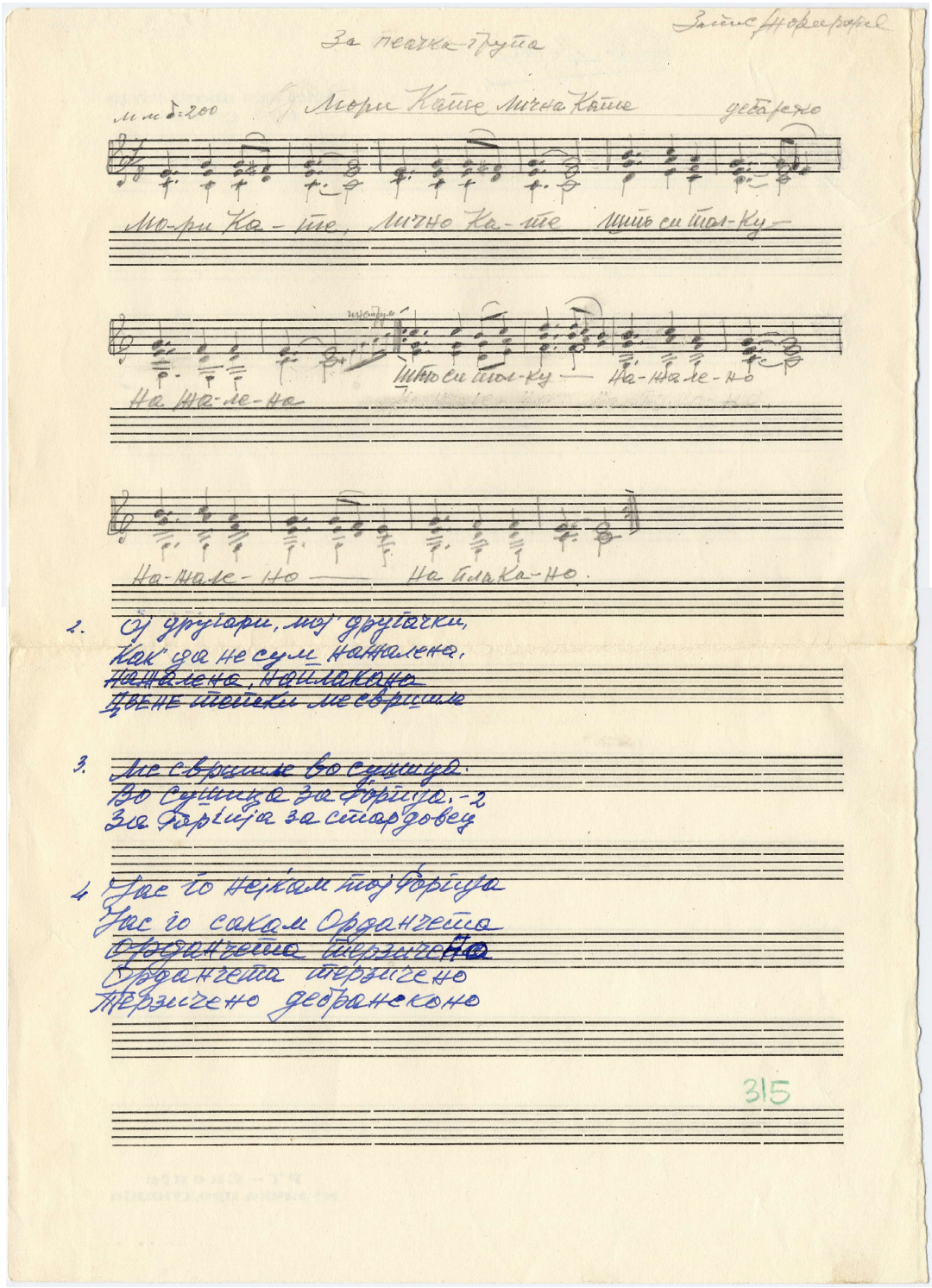
– Ој другари, мој другачки,
как' да не сум нажалена,
нажалена, наплакана,
двене тетки ме свршиле.

Ме свршиле во Сушица,
во Сушица, за Ѓорѓија,
во Сушица, за Ѓорѓија,
за Ѓорѓија, за стар довец.

Јас го нејќам тој Ѓорѓија,
јас го сакам Орданчета,
Орданчета терзичено,
терзичено дебрансконо.

Останати податоци на мелограмот: За пејачка група, Дебарско

За тешка-пушка
Мори Катче личка Катче
Мо-ри Ка-тче, личко Ка-тче
На-на-ле-но
На-нале-но
На планка-но.
2. Ој другари, мој другарчки,
Как' да не сум нанаљена.
3. Ја сврнале во сушница
Во сушница за фурија. -2
За фурија за сиварџовец
4 Ајс го најкам тој фурија
Ајс го сакам Ордангеша
Ордангеша тврдиченко
Ордангеша тврдиченко
Тврдиченко девранеконо
315

316

Недело, мори, недело

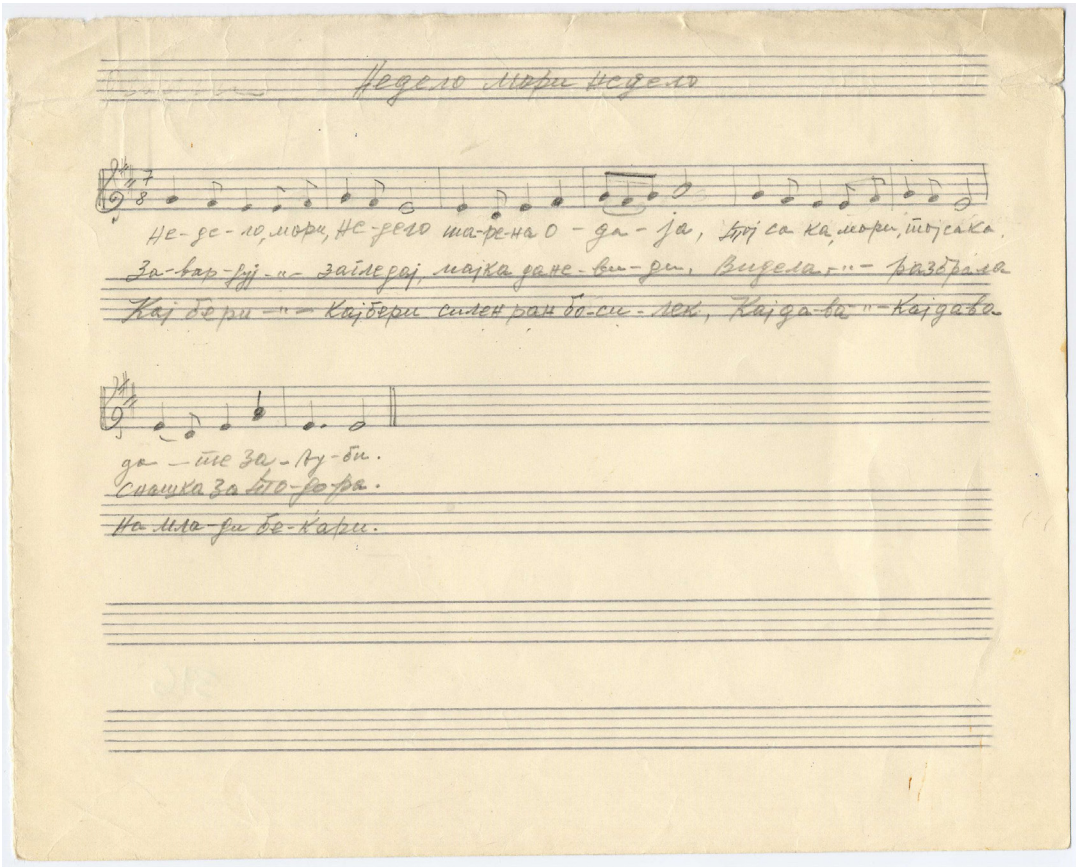

Недело, мори Недело,
шарена одаја,
тој сака мори,
тој сака да те заљуби.

Завардуј, мори, загледај,
мајка да не види,
видела, мори, разбрала,
снашка за Тодора.

Кај бери, мори, кај бери,
силен ран босилек,
кај дава, мори, кај дава,
на млади беќари.

Недело мори недело
не-де-ло, мори, не-дело ша-ре-на О-да-ја, Бој са ка, мори, Тој сака.
За-бар-рј-и- Зајлерај, мајка дане-ви-ди, Видела-и- разбрала
Кај бери -и- Кајбери силен ран бо-си-лок, Кајда-ва -и- Кајдава
да-тие За-ру-би.
Сиљка за бо-ја-ра.
На мла-ди бе-кари.

317

Стапил Добре

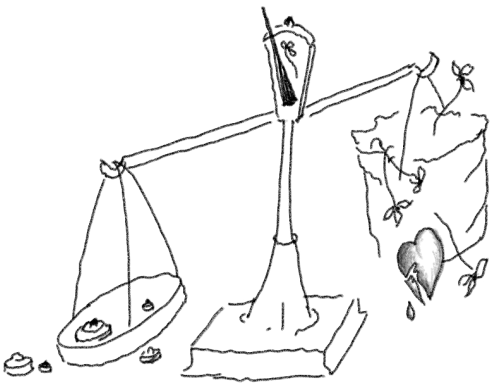

Стапил Добре, стапил Добре,
на мермерна плоча,
стапил Добре, стапил Добре,
на мермерна плоча.

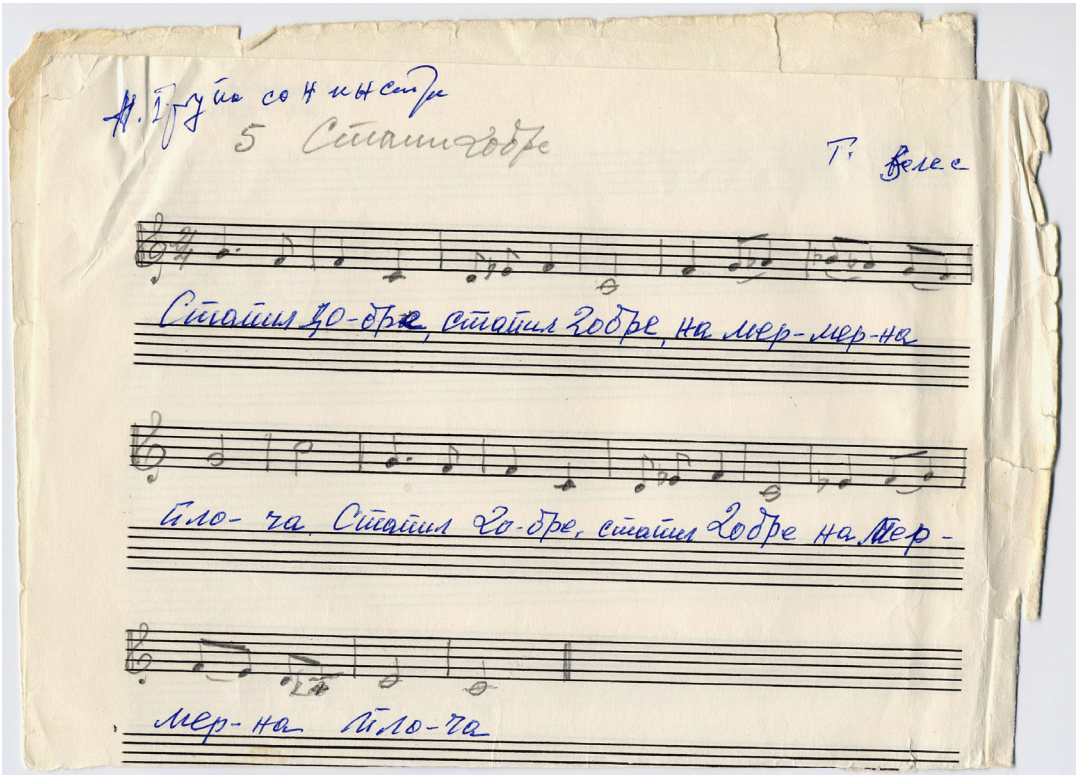
Да си мери, да си мери,
сива гугутчица,
да си мери, да си мери,
сива гугутчица.

Не си мери, не си мери,
сива гугутчица,
не си мери, не си мери,
сива гугутчица.

Тук' си мери, тук' си мери,
клетото си срце,
тук' си мери, тук' си мери,
клетото си срце.

Останати податоци на мелограмот: Пејачка група со народни инструменти, Титов Велес

Стаин Добр, стаин Добре

Стаин Добре, стаин Добре на мермерна глога]2
Да си мери, фаса мери, сива гугутица]2
Не си мери, не си мери, сива гугутица]2
Кук си мери, щук си мери клетото си сърце]2

318

Лажи лудо, лажи младо

Лажи лудо, лажи младо,
дур си младо, све си мило.
Едно моме не е мило,
си отишло на кладенец.
Си земало китка невен,
разделило на дружина.
„Ој дружино, бре дружино,
на ви, на ви, китка венец.“
На девојка е присмеа,
на беќара е прифалба.
Чула мома, па колнала:
– Да би лудо, да би младо,
умирало, премирало,
на скутои душа дало.

Лажи лудо, лажи младо,
дур си младо, све си мило.
Едно моме не си мило,
си отишло на кладенец.
Си отишло на кладенец,
си земало китка невен.
Си земало китка невен,
си раздало на дружина.
„Ој дружино, бре дружино,
на ви, на ви, китка невен.“
На девојка е присмеа,
на беќара е прифалба.
Чула мома, па колнала:
– Да би лудо, да би младо,
умирало, премирало,
на скутои ми душа дало.

Останати податоци на мелограмот: Титов Велешко

7 Laži ludo,laži mlado.

MM.♩=220. T.veleško.

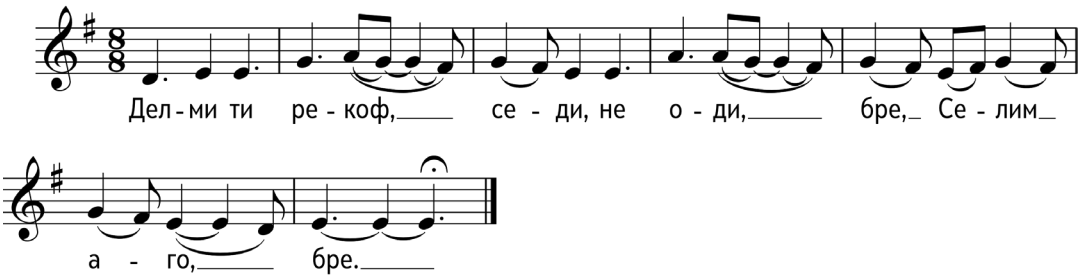

Laži ludo,laži mlado,
dur si mlado sve si milo.
Edno mome ne e milo,
si otišlo na kladenec,
Si zemalo kitka neven.
razdelilo na družina.
"Oj družino,bre družino,
na vi,na vi,kitka venec"
Na devojka e prismea,
na bećara e prifalba.
Čula moma,pa kolnala:
Da bi ludo,da bi mlado,
umiralo,premiralo,
na skutoi duša dalo.

319

Делми ти реков

Делми ти рекоф,
седи, не оди, бре, Селим аго, бре.

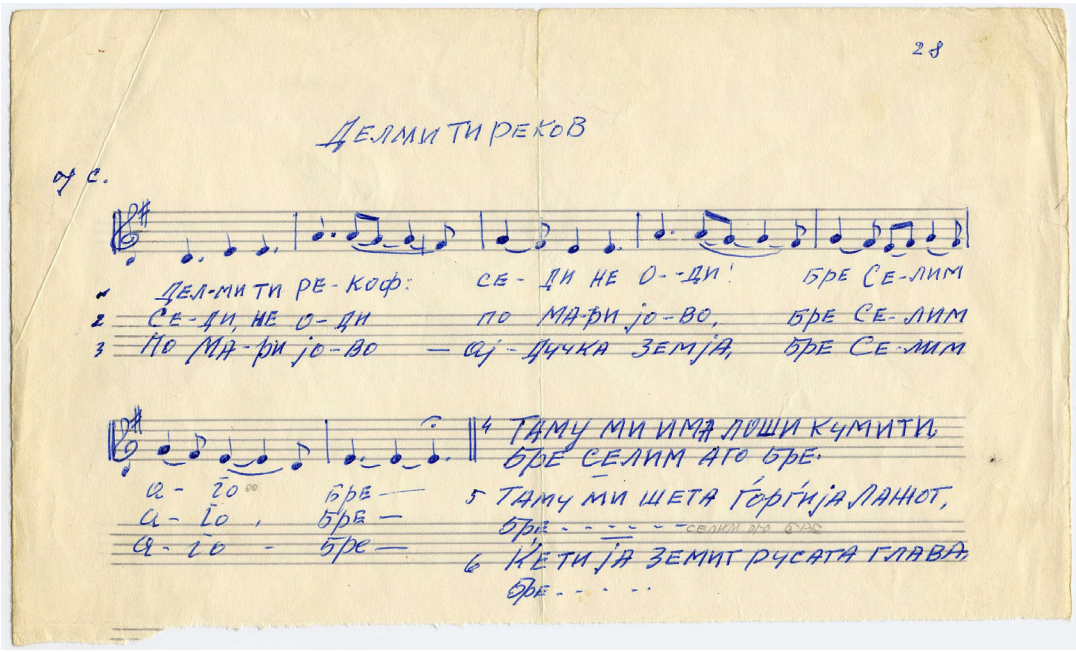
Седи, не оди по Маријово,
бре, Селим аго, бре.

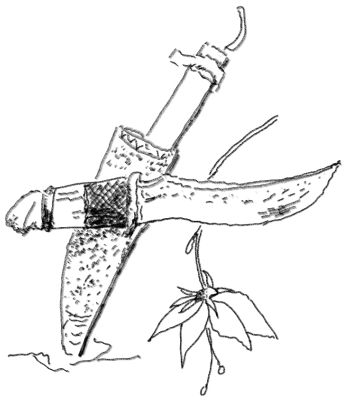
По Маријово, ајдучка земја,
бре, Селим аго, бре.

Таму ми има лоши кумити,
бре, Селим аго, бре.

Таму ми шета Ѓорѓија лажот,
бре, Селим аго, бре.

Ќе ти ја земит русата глава,
бре, Селим аго, бре.

28
ДЕЛМИ ТИ РЕКОВ
ДЕЛ-МИ ТИ РЕ-КОФ: СЕ-ДИ НЕ О-ДИ! БРЕ СЕ-ЛИМ
СЕ-ДИ, НЕ О-ДИ ПО МА-ЃИ ЈО-ВО, БРЕ СЕ-ЛИМ
НО МА-ЃИ ЈО-ВО — ОЈ-ДУЧКА ЗЕМЈА, БРЕ СЕ-ЛИМ
ТАМУ МИ ИМА ЛОШИ КУМИТИ
БРЕ СЕЛИМ АГО БРЕ
ТАМУ МИ ШЕТА ГЂРГЈАЛАНОТ,
ЈЕТИЈА ЗЕМИТ РУСАТА ГЛАВА

320

Засвирил Стојан

Засвирил Стојан, посвирил,
со шарен кавал леле, посвирил,
со шарен кавал леле, посвирил.

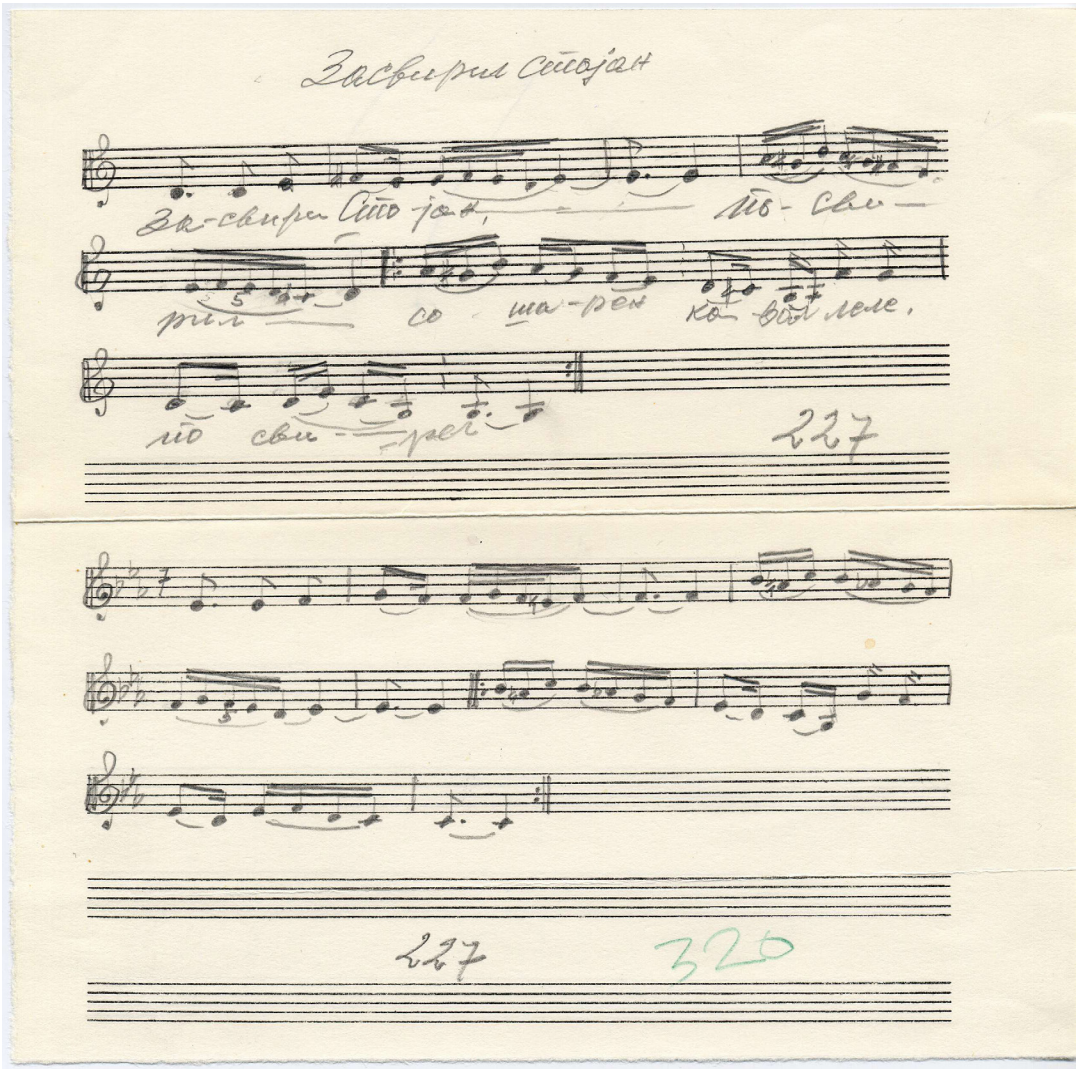

Засвирил Стојан, посвирил,
со шарен кавал, море, над село,
со шарен кавал, море, над село.

Дочула Стијна Попова,
метејќи рамни, леле, дворови,
метејќи рамни, леле, дворови.

– На ти ја мајко метлава,
да видам мајко мори, кој свири,
да видам мајко мори, кој свири.

Ако е лудо не женето,
чекај ме мајко мори, година,
со машко дете мори, на раце.

Засвири сопојан
За-свири Сопојан, по-сви-
тил со ша-рен ка-бат леле,
по сви-рел
227
227
320

321

Девојче, девојче

– Девојче, девојче, леле,
девојче, девојче,
ступни ми на но, леле,
ступни ми на ногу.

– Туго бате Петре, леле,
туго бате Петре,
јоште сум малец, леле,
јоште сум малецко.

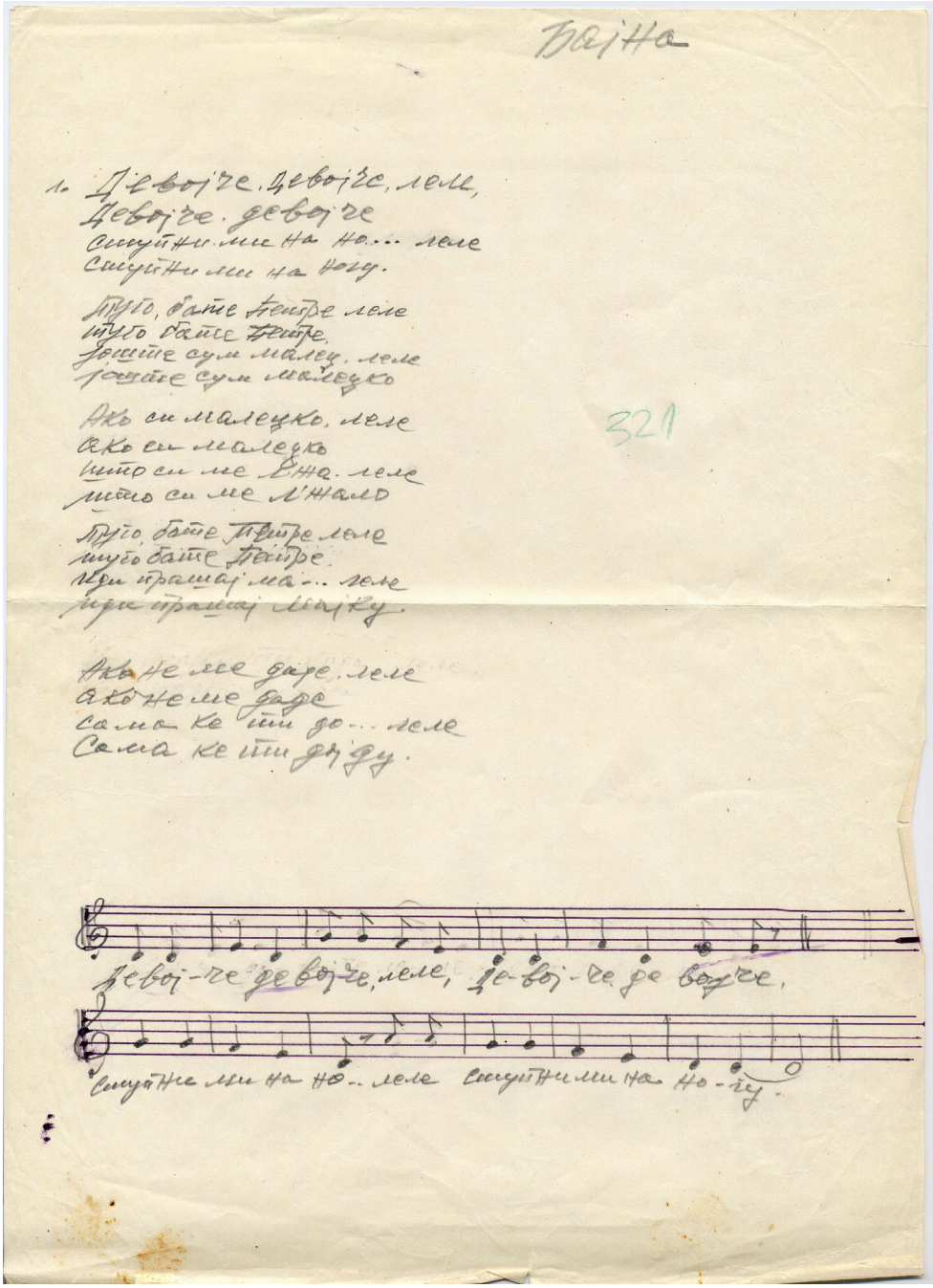

– Ако си малецко, леле,
ако си малецко,
што си ме л'жа, леле,
што си ме л'жало.

– Туго бате Петре, леле,
туго бате Петре,
иди прашај ма, леле,
иди прашај мајку.

Ако не ме даде, леле,
ако не ме даде,
сама ќе ти до, леле,
сама ќе ти дојду.

Останати податоци на мелограмот: Рајна

Баїна

1. Дівойґе, дівойґе, леле,
Дівойґе, дівойґе
Смутнє ми на но... леле
Смутнє ми на ногу.

Пуйо, баїне пєпре леле
пуйо баїне пєпре,
гоґіне сум малеґ, леле
гоґіне сум малеґко

Яко си малеґко, леле
яко си малеґко
котро си ме ґна, леле
малко си ме м'нало

Пуйо, баїне пєпре леле
пуйо баїне пєпре,
кури праґаї ма... леле
кури праґаї маґку.

Яко не ме ґаре, леле
яко не ме ґаре
сама ке ґи до... леле
сама ке ґи дуґу.

321

322

Летале ми

(А)

Летале ми, летале,
девет реда галаби,
десет реда пауни,
од високо гледале.

– Што правеше Марика,
што правеше Марика?
– На бел мермер седеше,
машко дете држеше.

Машко дете држеше,
машко дете држеше,
капченце му везеше,
капченце му везеше.

Капченце му везеше,
со две игли сребрени,
со две игли сребрени,
со два конца срмени.

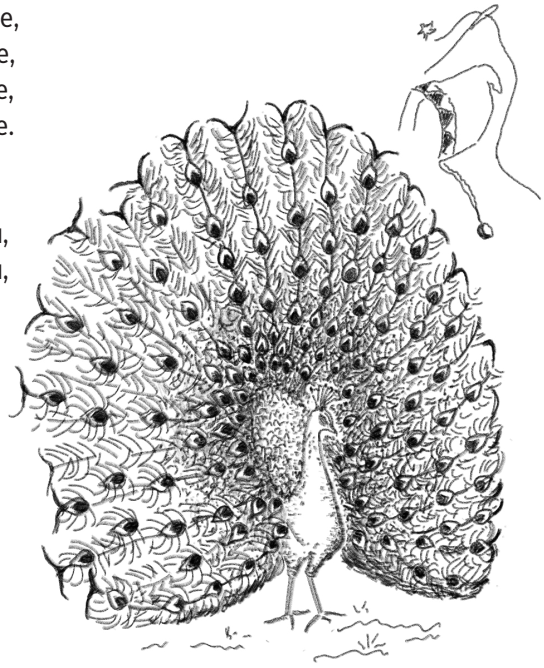
(Б)

Летале ми, летале,
летале ми, летале,
девет реда галаби,
десет реда пауни.

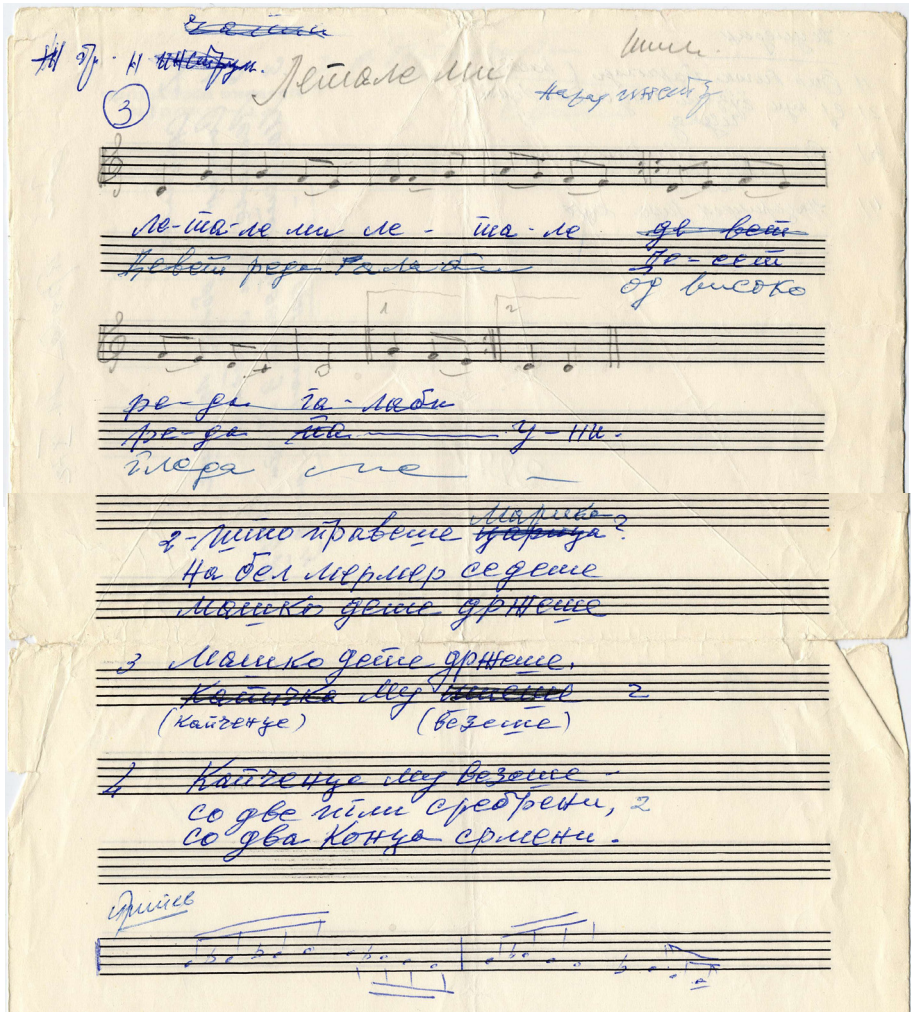
– Што правеше царица,
што правеше царица?
– На бел мермер седеше,
машко дете држеше.

Машко дете држеше,
машко дете држеше,
капченце му шиеше,
капченце му шиеше.

Капченце му везеше,
капченце му везеше,
со две игли сребрени,
со два конца срмени.

Останати податоци на мелограмот: Женски пејачка група, народни инструменти, чалгии; за проба 11.IX.72

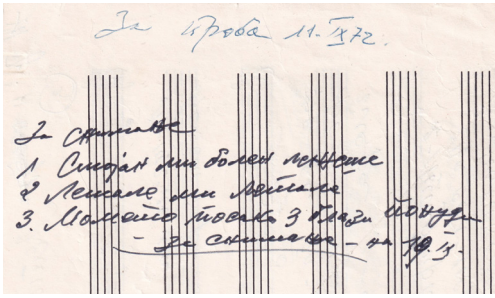

1 Летале ми, летале
девет реда галаби
десет реда пауни

2 Што правеше царица? 2
На бел мермер седеше
Мајко дете дрнеше.

3. Мајко дете дрнеше 2
Кајченца му шиеше - 2

4 Кајченце му везеше - 2
со две тели сребрени
со два конца сремени

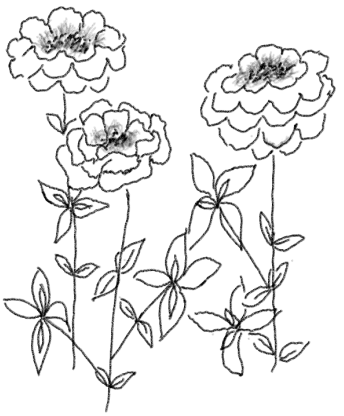
323

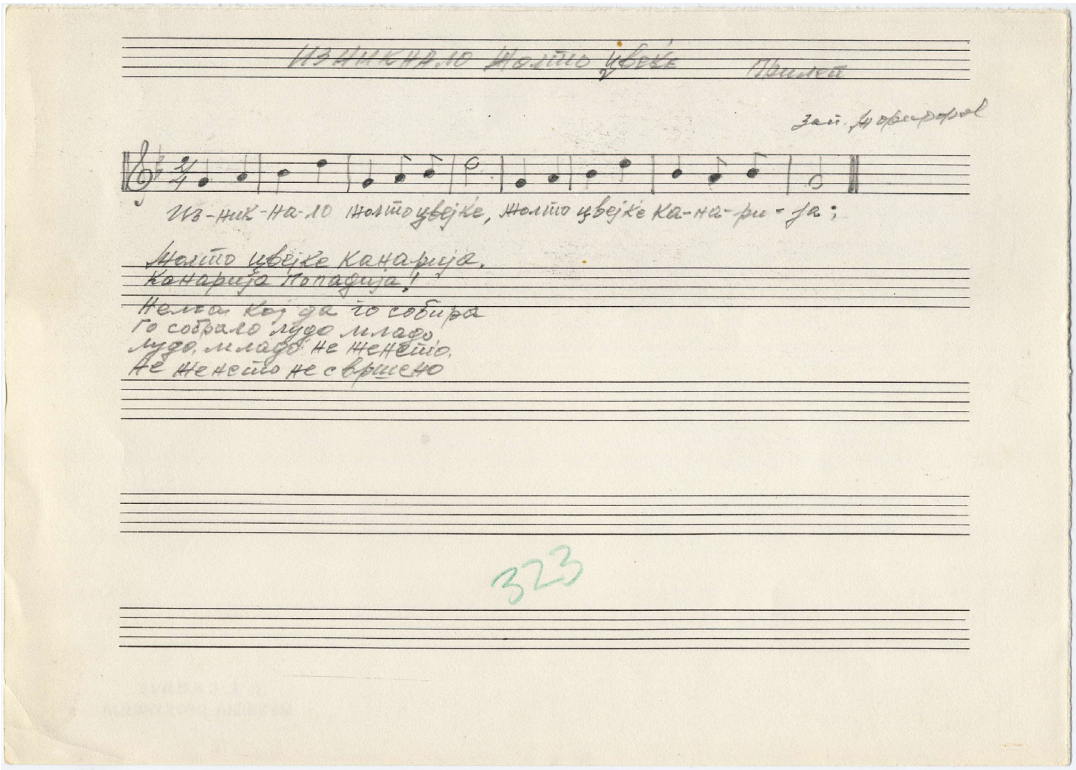
Изникнало жолто цвеќе

Изникнало жолто цвејќе,
жолто цвејќе канарија,
жолто цвејќе канарија,
канарија, попадија.

Нема кој да го собира,
го собрало лудо младо,
лудо младо, не женето,
не женето, не свршено.

Из-ник-на-ло жолто цвеќе
Жолто цвеќе канарија,
канарија попадија!
Нелка кој ќе го собира
го собрало лудо млафо
лудо, млафо не женето.
Не женето не свршено
323

324

Таму негде крај град Прилеп

Таму негде, крај град Прилеп,
малко селце в долина,
там се родил син херојски,
херојско млеко надоен.

Ој ти славен Петре Ацев,
раскрили си знамето,
да заштитиш страдна раја,
од клетите тирани.

Тамну ноћ је крај гроб Јелеч
Тамну ноћ је крај гроб Јелеч
мајка сеч — је вдо — ви — на, шаје сфодин
син херој — ски, херој — ско млеко на — до — сен.
Ој ти славен Косуре Дуев,
Раскрили си Знамето,
да Бошњашите спарта раја,
Од Клепетите тиранје

325

Многу ми е мерак, железар да бидам

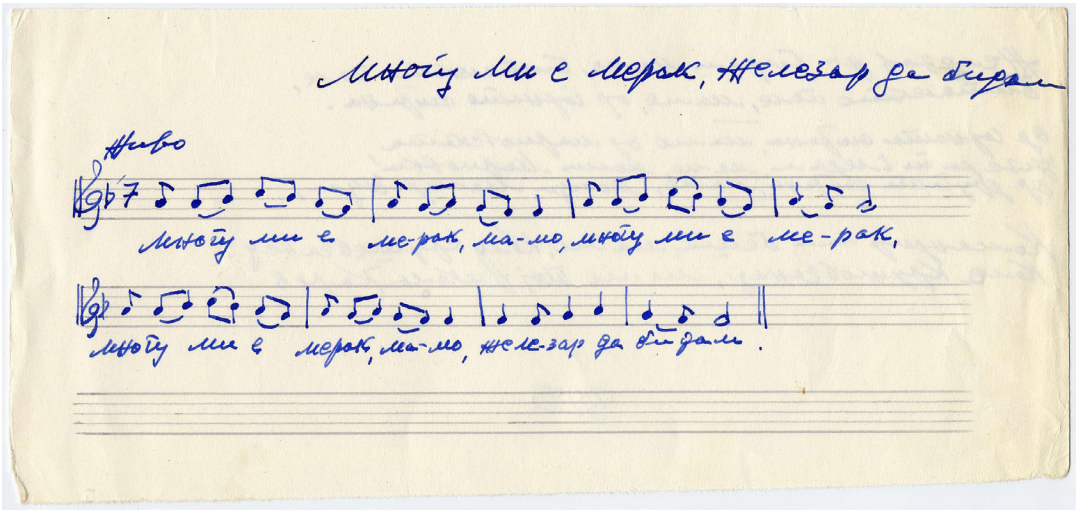
Многу ми е мерак, мамо, многу ми е мерак,
многу ми е мерак, мамо, железар да бидам.

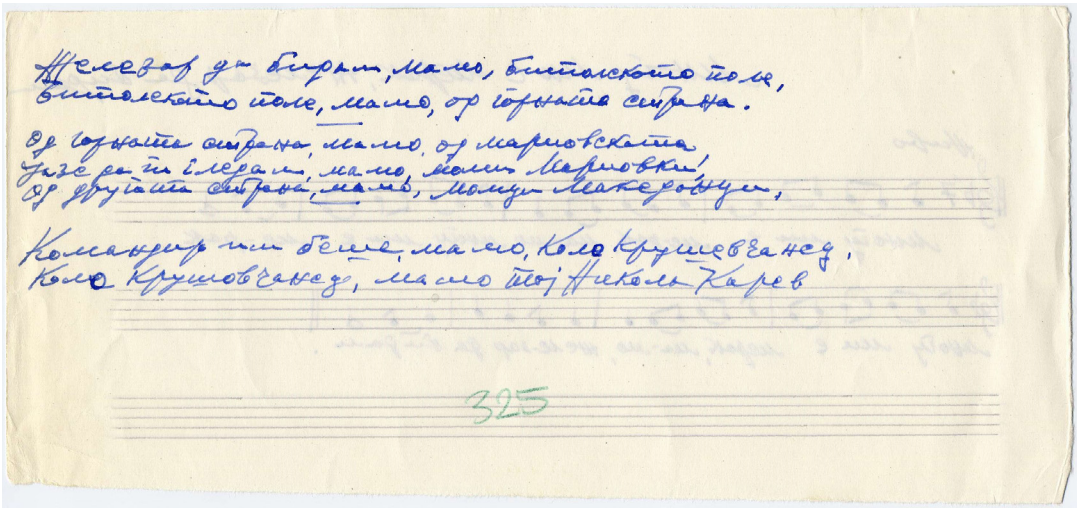
Железар да бидам, мамо, Битолското поле,
Битолското поле, мамо, од горната страна.

Од горната страна, мамо, од Мариовската.
Јазе да ги гледам, мамо, моми мариовски,
од другата страна, мамо, момци Македонци.

Командир им беше, мамо, Коле Крушевчанец,
Коле Крушевчанец, мамо, тој Никола Карев.

Мюйц ми е мерак, желязар да бъдам
Живо
Мюйц ми е ме-рак, ма-мо, мюйц ми е ме-рак,
мюйц ми е мерак, ма-мо, же-ля-ар да бъдам.

Желязар да бъдам, мамо, битолското поле,
битолското поле, мамо, ор горната страна.
Ор горната страна, мамо, ор мариовската,
Узе ра ти сълзи, мамо, моми Мариовки!
Ор другата страна, мамо, момци маскарозни,
Командир ми бъде, мамо, Коло Кръшевганец,
Коло Кръшевганец, мамо тој Никола Карев
325

326

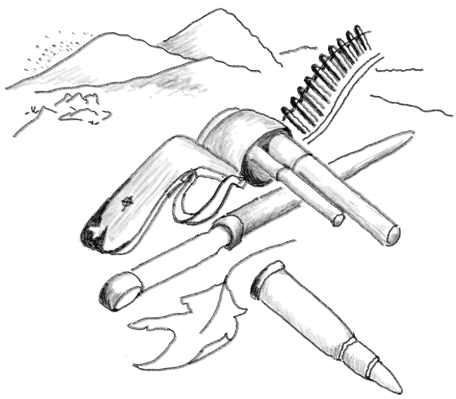
Таму горе над Крушово

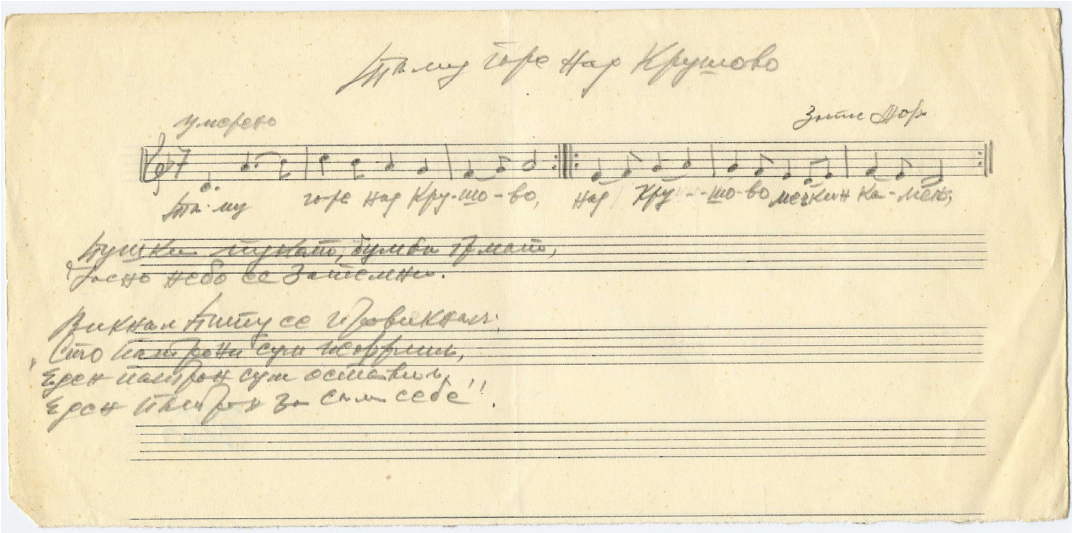

Таму горе над Крушово,
таму горе над Крушово,
над Крушово, Мечкин камењ,
над Крушово, Мечкин камењ.

Пушки пукат, бумби грмат,
пушки пукат, бумби грмат,
јасно небо се затемни,
јасно небо се затемни.

Викнал Питу се провикнал:
„Сто патрони сум исфрлил,
еден патрон сум оставил,
еден патрон за сам себе.“

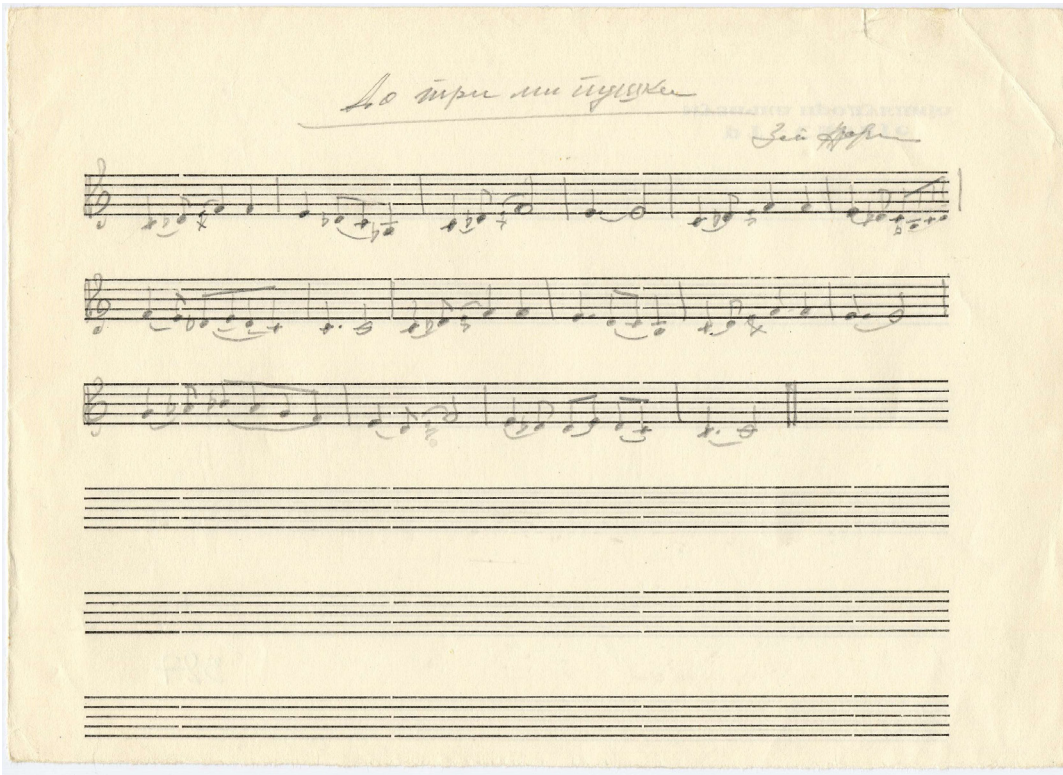

Ој мајко
Злић Дор
Та-му горе нар Кру-ше-во, нар Кру-ше-во мегкин ка-лем;
Кршка лиснато, душиво пламе,
Јасно ѕсбо се запемнео.
Викал Нишу се Јовековиќ:
Сто ќе роби сум жерлиш,
Ерен пајзош сум осиќенић,
Ерен ѕнечрош за сиш себе!!

327

До три ми пушки

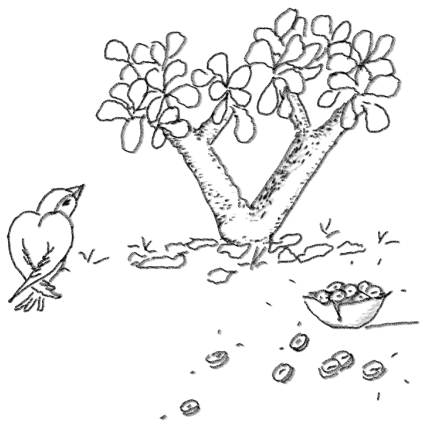
328

Димо љуби две моми

Димо љуби две моми,
Димо љуби две моми,
Димо ле, бели Димо,
Димо ле, бели Димо,
Димо ле, бели Димо.

Прва вели говори,
прва вели говори,
Димо ле, бели Димо,
Димо ле, бели Димо,
Димо ле, бели Димо.

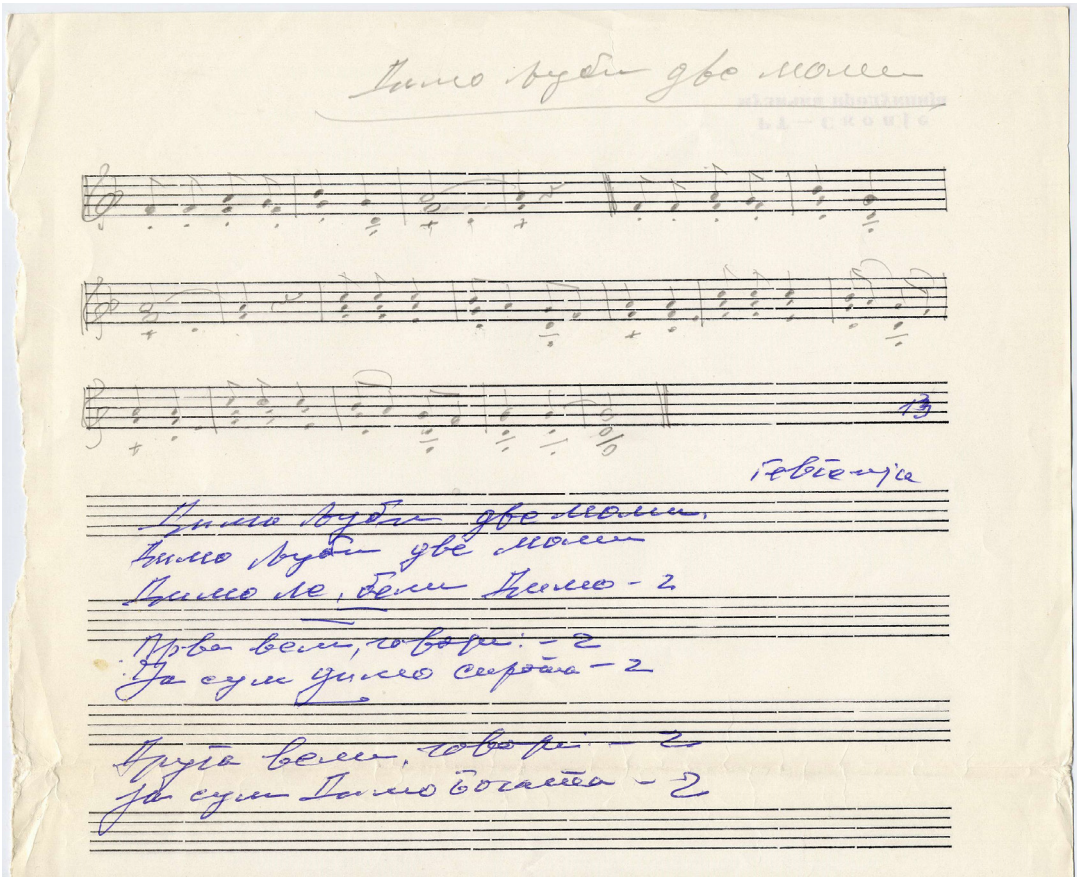

– Ја сум Димо сирота,
ја сум Димо сирота,
Димо ле, бели Димо,
Димо ле, бели Димо,
Димо ле, бели Димо.

Друга вели, говори,
друга вели, говори,
Димо ле, бели Димо,
Димо ле, бели Димо,
Димо ле, бели Димо.

– Ја сум Димо богата,
ја сум Димо богата,
Димо ле, бели Димо,
Димо ле, бели Димо,
Димо ле, бели Димо.

Останати податоци на мелограмот: Гевгелија

Тимо будан две моме
13
Тимо будан две моме,
Тимо будан две моме
Тимо ле, бели Тимо - 2
Тръва вели, говори - 2
Да сум умно сеирйка - 2
Друга вели, говори - 2
Да сум Тимо богатка - 2

329

Невеста платно ткаеше

Невеста платно ткаеше,
скрипците свирки свиреја,
ништите песни пејеја,
брдилата басираја.

Оздола иде туѓинче,
туѓинче младо јабанџиче,
на пат ми баба сретило,
таја му била мајка му.

Мајка му сина познала,
а синот мајка не позна,
– Добро утро, вели, бабице,
– Дал ти Бог добро пиленце/туѓинче.

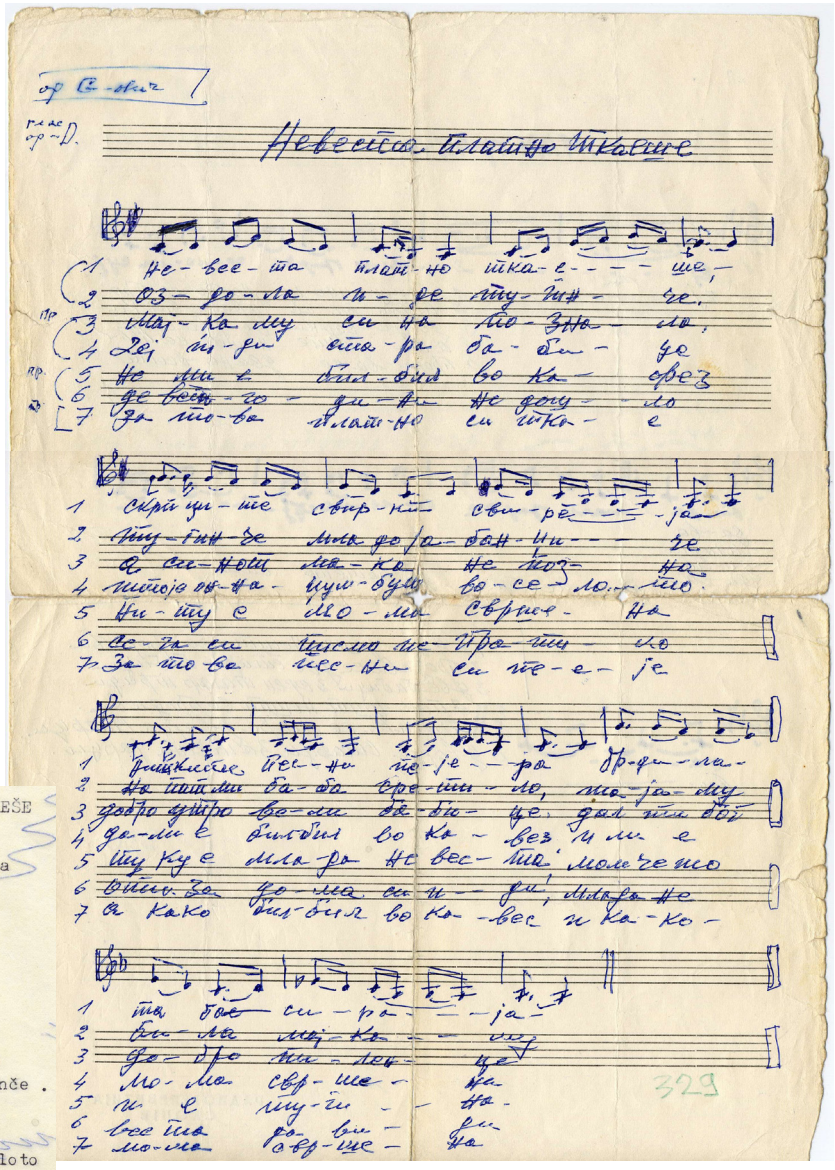
– Дејгиди стара бабице,
што је она џумбуш во селото,
дали е билбил во кавез/кафес,
или е мома свршена.

Не ми е билбил во кафез/кафес,
ниту е мома свршена,
туку е млада невеста,
момчето и е туѓина.

Девет години не дошло,
сега (с)и писмо испратило,
оти за дома си иди,
млада невеста да види.

За това/Затоа платно си ткае/ткаи,
за това/затоа песни си пеје/пеи,
а како билбил во кавез/кафес,
и како мома свршена.

NEVESTA PLATNO TKAEŠE

Nevesta platno tkaeše
skripcite svirka svirea
ništite pesna peǧeja
brdilata basiraja
ozdola ide tudjinče
mlado jabandjiče

Majkamu sina poznala
a sinot majka ne pozna
dobro utro veli babice
dal ti bog dobro tudginče .

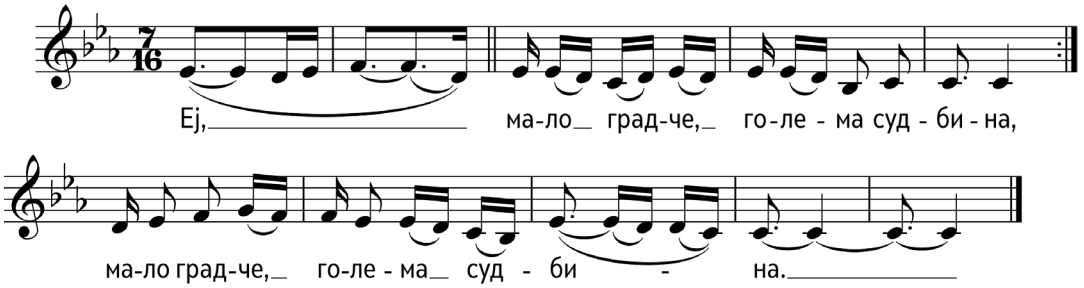
Dedjidi stara babice
štoe ono džumbuš vo seloto
dali e bimbil vo kafes
ili e moma svršena.

Ne mie bimbil vo kafes
nitu e moma svršena
tuku e mlada nevesta
momčeto i e tudjina.

Devet godini ne došlo
sega i pismo pratilo
oti za doma si idi
mlada nevesta da vidi.

Zatoa platno si tkai xxtx
zatoa pesna si pei
a kako xx bimbil vo
kafes akako moma svršena.

330
Мало градче

Ej, мало градче, голема судбина,
мало градче, голема судбина,
мало градче, голема судбина.

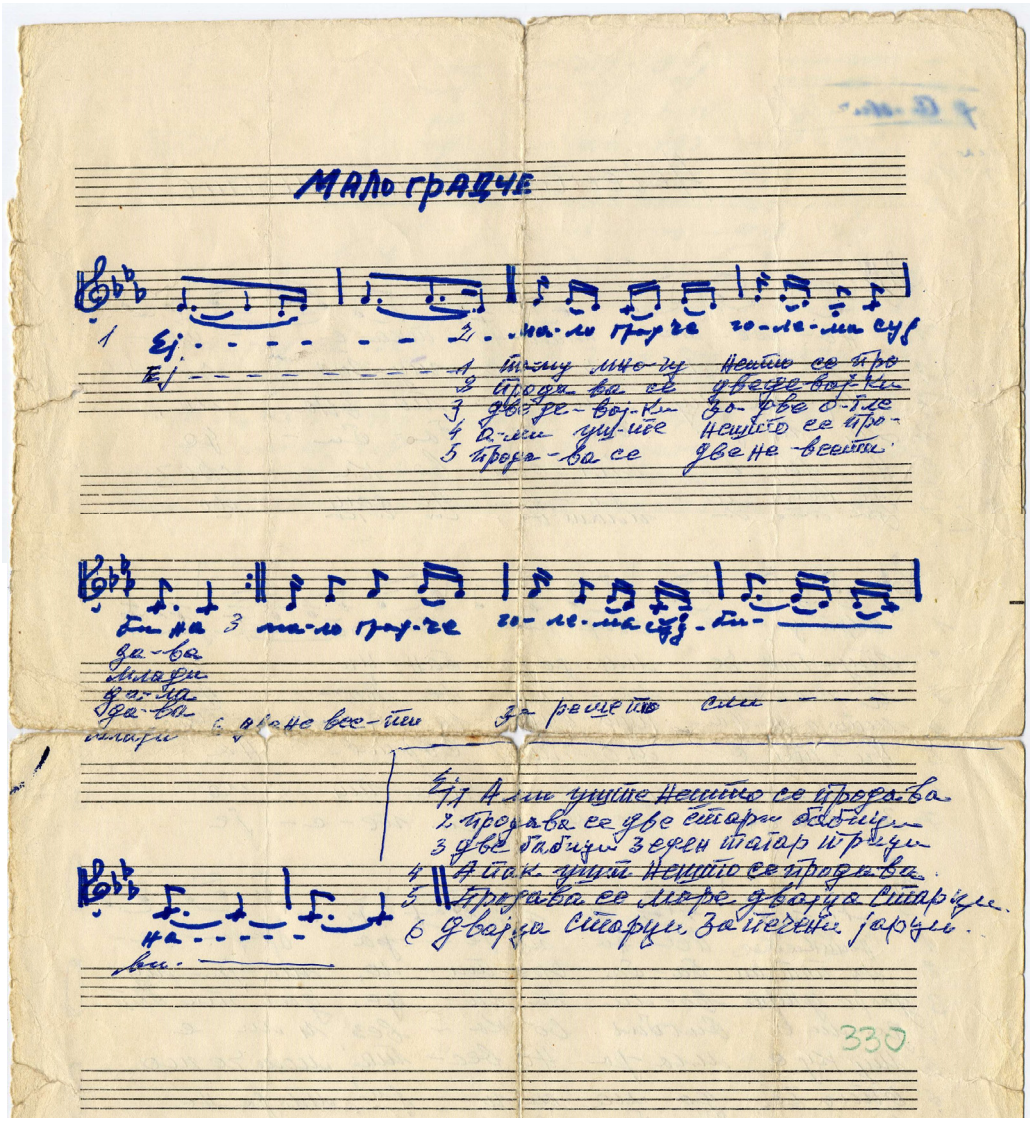
Ej, таму многу нешто се продава,
продава се две девојки млади,
две девојки за две огледала.

Ами уште нешто се продава,
продава две невести млади,
две невести за решето сливи.

Ej, ами уште нешто се продава,
продава се две стари бабици,
две стари бабици з'еден тагар трици.

А пак уште нешто се продава,
продава се море двајца старци,
двајца старци за печени јарци.

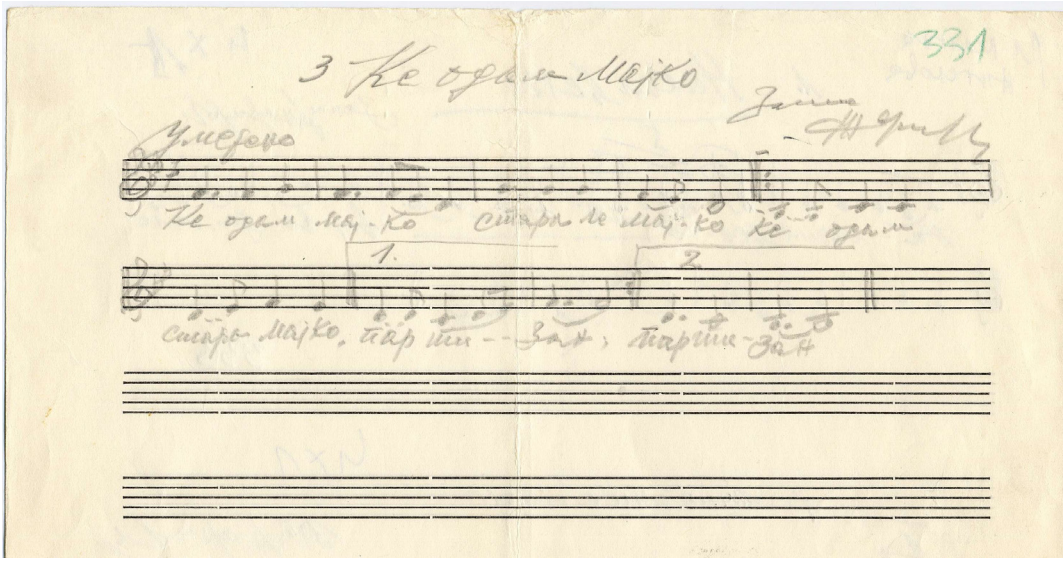

МАЛО ГРАДЧЕ
1 Ej. - - - - - - - 2 ...на-ло гра-ду го-ле-ми суд
Ej - - - - - - - - - - -
1 Там-му мно-гу нешто се гре
2 Гроза-ва се дверце во-ѓи
3 две-ре-во-ѓи во-две о-ѓе
4 О-ѓи чуј-ше нешто се гро-
5 Гроза-ва се две не-вести
3 на-ло гра-ду го-ле-ма суд-ни-
да-ва
Ѕилари
да-ва
Ѕилари
6 две не вес-тии
да-реците сии
Ej 1 А ѕи чуше нешто се гроза-ва
2 Гроза-ва се две ѕилари одоѓи
3 две ѕабуни зерен шаар шреѓи
4 А так чуј нешто се гроза-ва.
5 Гроза-ва се лире дворуа Ѕилаѓе.
6 Дворуа Ѕилаѓе, За-пеење јаѓе.
На-
ви.
330

331
Ќе одам мајко

Ќе одам мајко, стара ле мајко,
ќе одам стара мајко партизан,
ќе одам стара мајко, партизан.

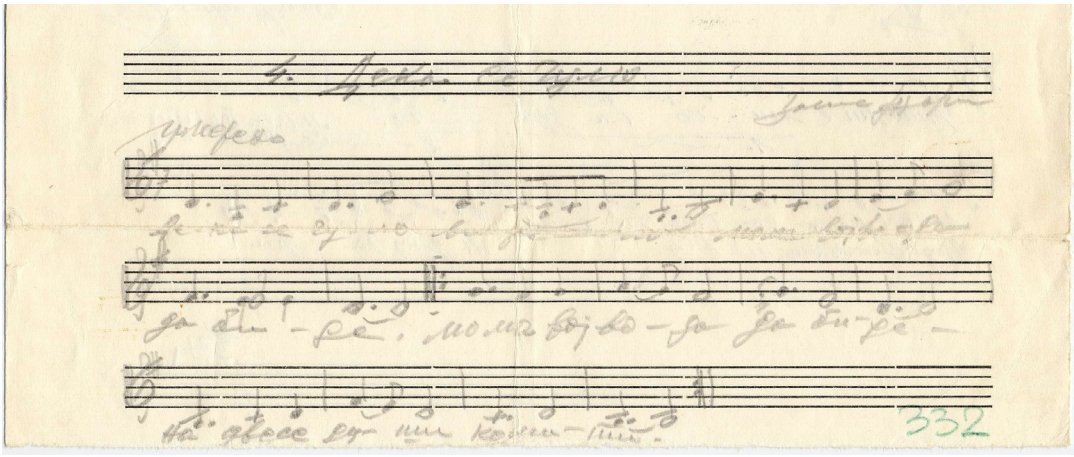

3 Ке одам Мајко
331
Умерено
Ке одам мај-ко
Сиарр ле мај-ко
Ке одам
1.
2.
Сиарр-мајко, пар ши - - - зан, тарши-зан

332
Дека се чуло

Дека се чуло видело,
мома војвода да биде,
мома војвода да биде,
на дваесе души комити,
мома војвода да биде,
на дваесе души комити.

332

333

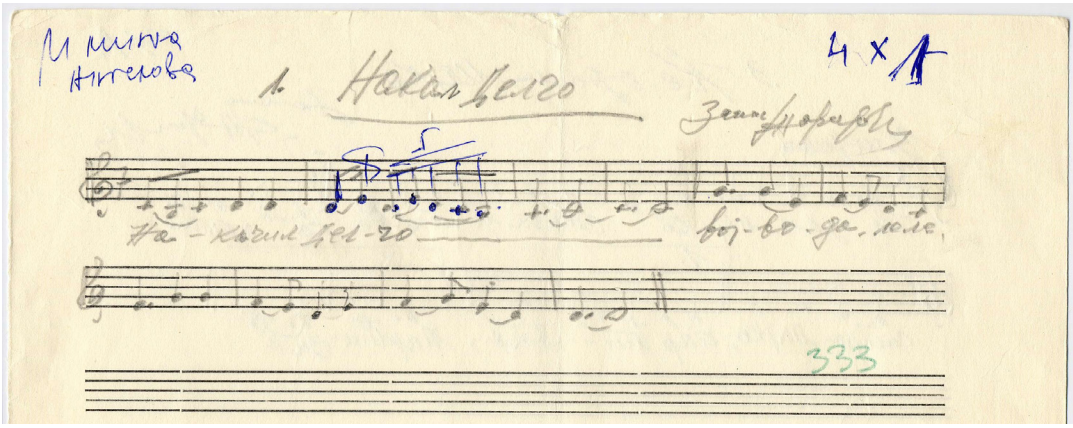
Накачил Делчо

Накачил Делчо војвода, леле, ...

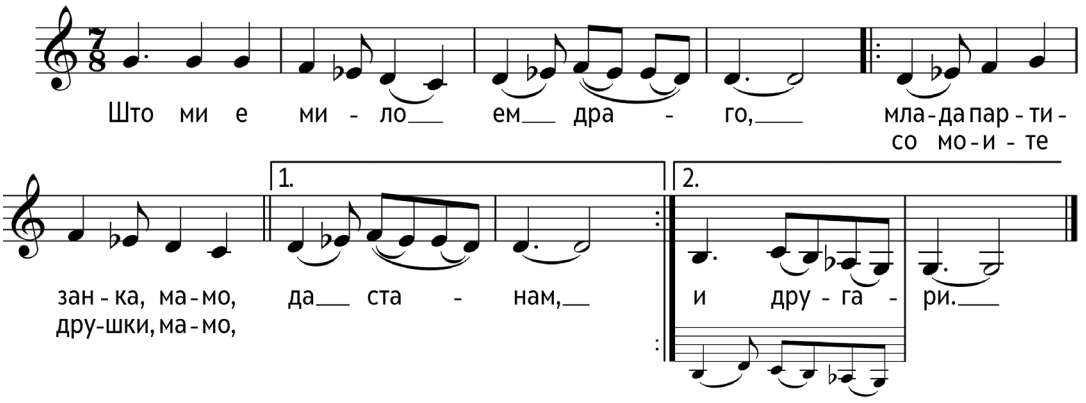

Останати податоци на мелограмот: Ангелова

Мимка Ангелова
1. Накалено
4 х 1
Запъ
333

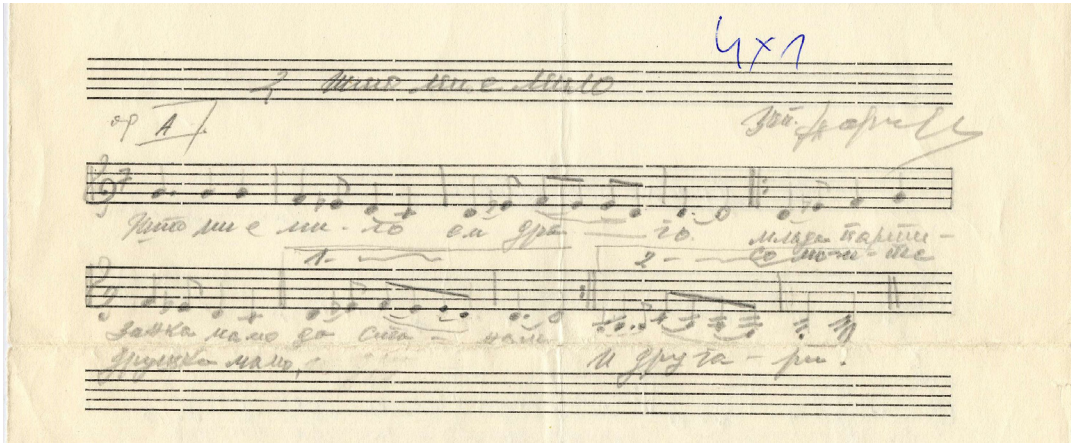
334

Што ми е мило

Што ми е мило ем драго,
млада партизанка, мамо, да станам,
со моите друшки, мамо, и другари.

4x1
Што ми е ми-ло
Ој Дунаве
Што ми е ми-ло
ој Ду-на-ве
млади Тарпи-
со мои-те
Зашто мило до-
душко мој,
и дру-га-ри.

335

Едно невевче Калешо

Едно невевче калешо,
на висок чардак седеше,
на висок чардак седеше,
бела пченица требеше.

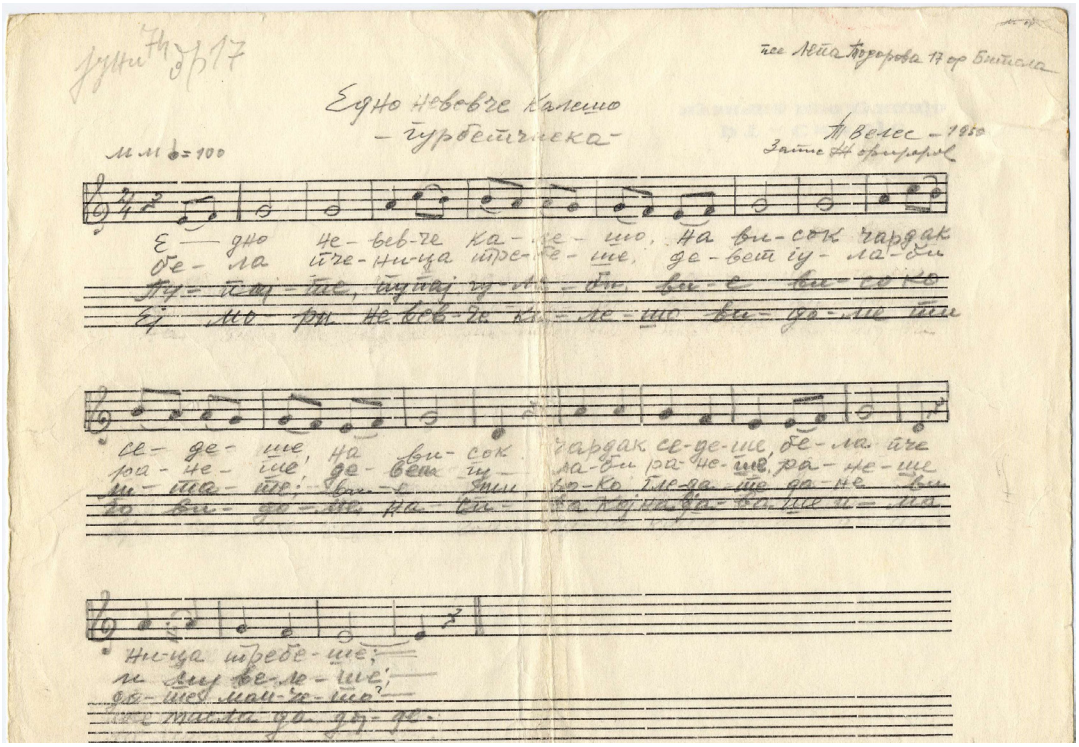
Бела пченица требеше,
девет гулаби ранеше,
девет гулаби ранеше,
ранеше и му велеше:

– Пупајте, пупај гулаби,
вие високо литате,
вие широко гледате,
да не видовте момчето?
(во таја туѓа туѓина?)

– Ej мори невевче калешо,
видо(в)ме ти го видо(в)ме,
на сива/сиви којна вјаваше,
има(ше) мисла да дојде.

Останати податоци на мелограмот: Гурбетчиска; Пее Лепа Тодорова, 17 год. од Битола; запис 1950; јуни, 1974 г., Титов Велес

Велес

Едно невевче калешо
на висок чардак седеше
на висбк чардак седеше
бела пченица требеше.

Бела пченица требеше
девет гулаби ранеше
девет гулаби ранеше
ранеше и му велеше:

~~Пупајте пупај гулаби,~~
вие високо летате
вие широко гледате
да не видовте момчето?
во шора шурја шурјица
Ај мори невевче калешо
видовме ти го видовме
на сиви којна вјаваше
~~имаше~~ мисла да дојде.

336

Не ми минавај

– Не ми минавај Ѓорѓи низ двори,
не ми ја лажи Ѓорѓи момата,
не ми ја лажи Ѓорѓи момата.

Момата ми е Ѓорѓи малечка,
на петнаесе-шеснаесе години,
на петнаесе-шеснаесе години.

– Чино, чино мори, чино, чино ле,
јас не ти лажам, чино, момата,
јас не ти лажам, чино, момата.

Она се сама лаже по мене,
по мојто ситно дребно одење,
по мојто ситно дребно одење.

По мојто ситно дребно одење,
по мојто красно, чино, носење,
по мојто красно, чино, носење.

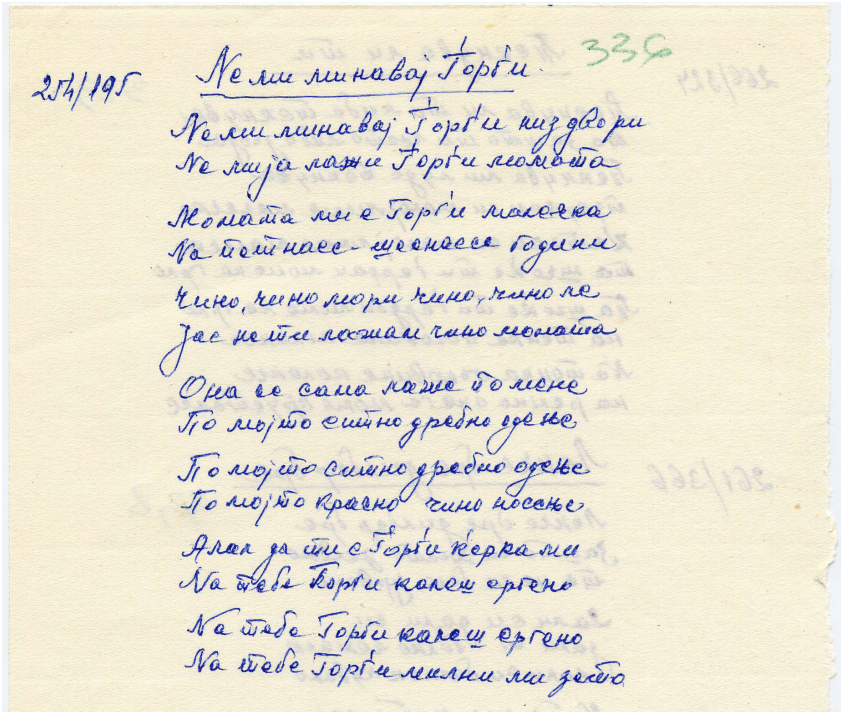
– Алал да ти е, Ѓорѓи, ќерка ми,
на тебе, Ѓорѓи, калеш ергено,
на тебе, Ѓорѓи, калеш ергено.

Не тебе, Ѓорѓи, калеш ергено,
на тебе, Ѓорѓи, милни ми зето,
на тебе, Ѓорѓи, милни ми зето.

Останати податоци на мелограмот: За Данчевска Драгица

За Ѓанчевска Драгица
25/1/195
Не ми минавај
Не ми ми- на-вај Ѓор-ѓи низ дво- ри
Не ми ја ла-жи Ѓор-ѓи мо- ма-

25/1/195
Не ли минавај Ѓорѓи
Не ли минавај Ѓорѓи низ двори
Не лија лажне Ѓорѓи момата
Момата ми е Ѓорѓи малечка
На петнаесе шеснаесе години
Чино, чино лори чино, чино ле
Јас не ѓи лажам чино момата
Она ме сама лаже бо лесно
По мојто ситно дребно одење
По мојто ситно дребно одење
По мојто красно чино носење
Ајлел да ти е Ѓорѓи керка ми
На тебе Ѓорѓи колеш ергено
На тебе Ѓорѓи колеш ергено
На тебе Ѓорѓи милни ми зебо

337

Либил си ја Моне

Либил си ја Моне, лагал си ја,
аман, аман, Зора Томева,
аман, аман, Зора Томева.

Кажуват ми другарите,
другарите душманите,
другарите душманите.

Останати податоци на мелограмот: За Данчевска Драгица

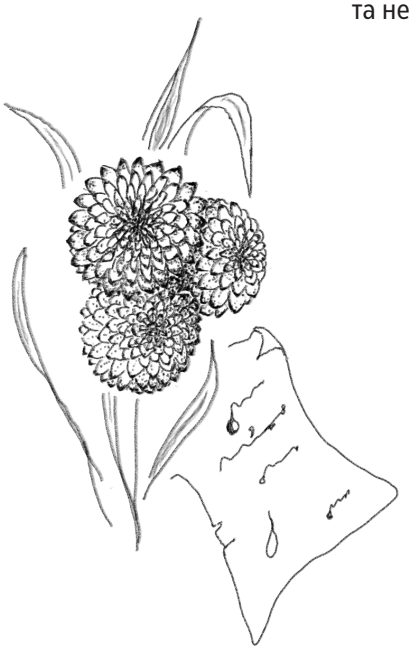

257/496 Љубил сија Моне 337

Љубил сија моне лагал сија
лагал сија зора Станева
кажувал ли другарите
другарите душманите

338
Ленче бре

– Ленче бре, дилбер бре,
зашто си жолто мори, зелено,
та не си бело мори, црвено?

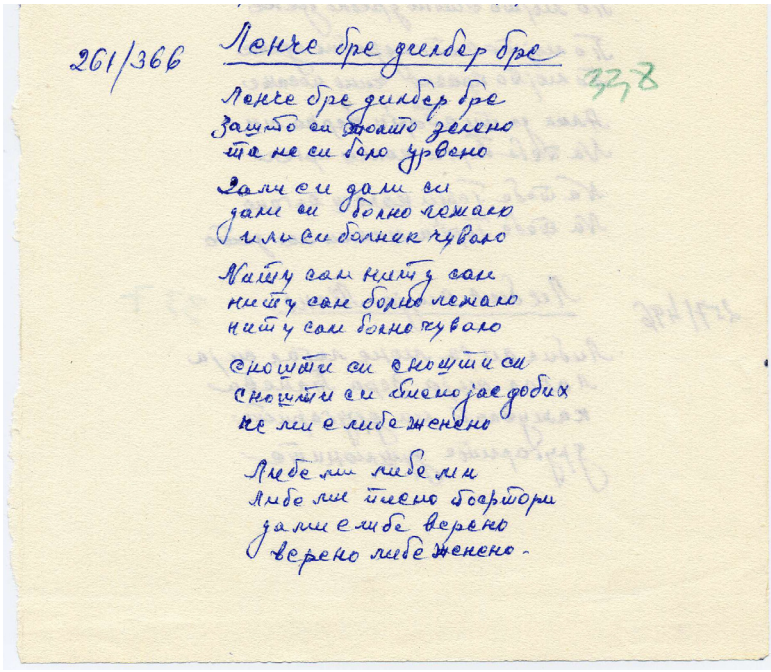
Дали си, дали си,
дали си болно мори, лежало,
или си болник мори, чувало?

– Ниту сам, ниту сам,
ниту сам болно мори, лежало,
ниту сам болно мори, чувало.

Сношти си, сношти си,
сношти си писмо мори, јас добих,
че ми е либе мори, женено.

Либе ми, либе ми,
либе ми писмо мори, пофтори,
да ми е либе мори, верено,
верено либе мори, женено.

261/366 Ленче бре дилбер бре

Ленче бре дилбер бре
Зашто си зелено
та не си бело урвено

Дали си дали си
дали си болно легало
или си болнек нувало

Нитку сам нитку сам
нитку сам болно легало
нитку сам болно нувало

Сношти си сношти си
сношти си биело јаседобих
не ли е либе женено

Либе ли либе ли
либе ли тенко боргори
дали е либе верено
верено либе женено.

339

Текнува ли ти

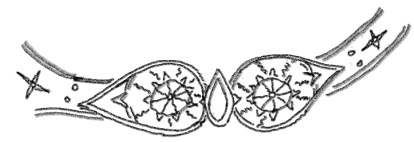
– Текнува ли ти, либе, текнува,
текнува ли ти, либе, текнува,
та зашчо ти често, либе, доода,
та зашчо ти често, либе, доода?

– Текнува ми, лудо, текнува,
текнува ми, лудо, текнува,
туку сам си малој моме малечко,
туку сам си малој моме малечко.

– Като си си малој моме малечко,
като си си малој моме малечко,
та шчо ќе ти ѓердан моме на грло,
та шчо ќе ти ѓердан моме на грло?

Та шчо ќе ти ѓердан моме на грло,
та шчо ќе ти ѓердан моме на грло,
на тенка половина коланче,
на тенка половина коланче?

На тенка половина коланче,
на тенка половина коланче,
на рамна снага моме фустанче,
на рамна снага моме фустанче?

266/324

339

Текнува ли ти

Текнува ли ти либе текнува
та защото ти често либе дода
Текнува ли ти луде текнува
туку сам си малорлюле малечко
Както си си малорлюле малечко
та што ке ти гердам моме на грло
Та што ке ти гердом моно на грло
на тенка бѣловиње коланче
На тенка бѣловиње коланче
на ренно снѣго моме срусенке

340

Пируниго јубава девојко

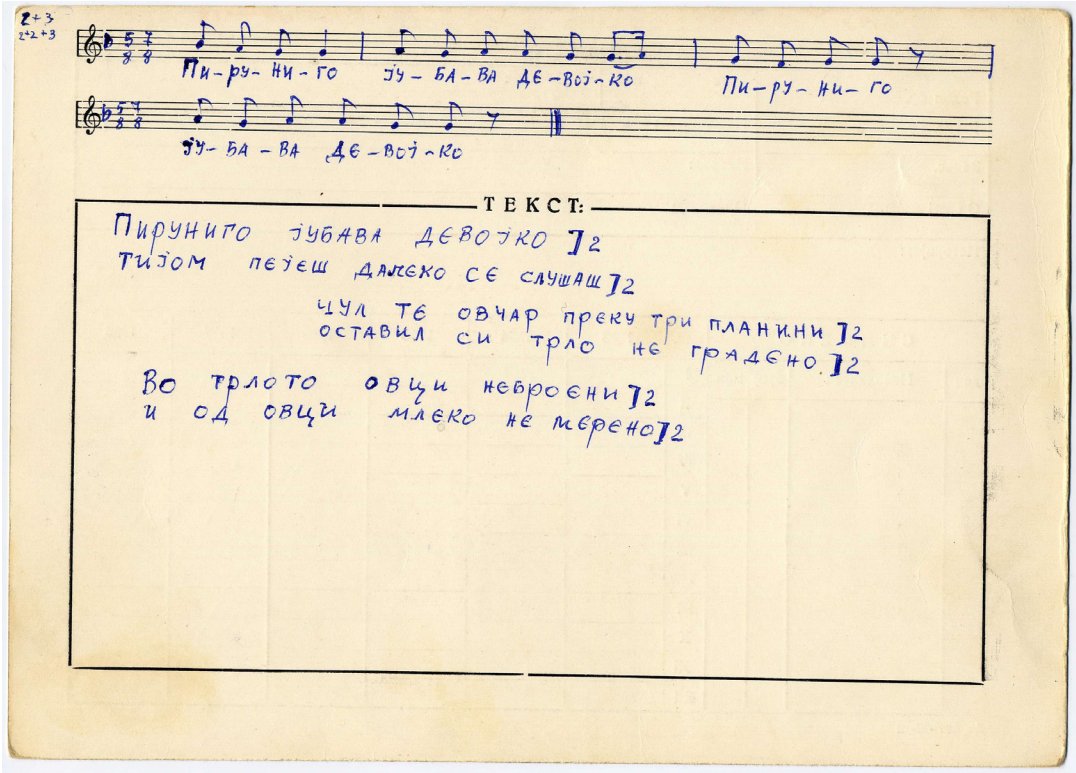

Пируниго јубава девојко,
пируниго јубава девојко,
тијом пејеш, далеко се слушаш,
тијом пејеш, далеко се слушаш.

Чул те овчар преку три планини,
чул те овчар преку три планини,
оставил си трло не градено,
оставил си трло не градено.

Во трлото овци неброени,
во трлото овци неброени,
и од овци млеко не мерено,
и од овци млеко не мерено.

2+3
2+2+3
Пи-ру-ни-го ју-ба-ва де-вој-ко Пи-ру-ни-го
ју-ба-ва де-вој-ко
ТЕКСТ:
Пирунито јубава девојко]2
тијом пејеш далеко се слушаш]2
чул те овчар преку три планини]2
оставил си трло не градено]2
во трлото овци невроени]2
и од овци млеко не мерено]2

341

Елено

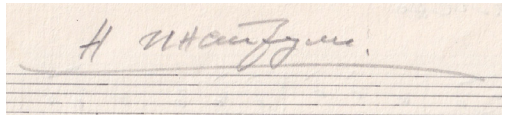

Елено дујно, Елено,
Елено дујно, Елено,
не качи перо високо,
доста си сама висока,
не качи перо високо,
доста си сама висока.

Останати податоци на мелограмот: Народни инструменти

Е-ле-но
Е-ле-но дуј-но, Е-ле-но, Е-ле-но дујна Е-ле-но
Не ка-жи пе-ро бис-со-ко, достиа си сала бис-со-ка,
не ка-жи пе-ро бисо-со достиа си сала ви со-ка.

И настрани.

342
Сакале се Стојан и Стојанка

Сакале се Стојан и Стојанка,
Стојан и Стојанка.

Сакале се три години време,
три години време.

Дошло време они да се земат,
они да се земат.

Дочула ги Стојанкина мајка
Стојанкина мајка.

Па отишла у гора зелена,
у гора зелена.

Да набере трава омрзливка,
трава омрзливка.

Да омрсе Стојан и Стојанка,
Стојан и Стојанка.

Не набрала трава омрзливка,
трава омрзливка.

Тук набрала трава дивјакуја,
трава дивјакуја.

Заранила Стојан и Стојанка,
Стојан и Стојанка.

Што је туѓо тој своје не бива,
тој своје не бива.

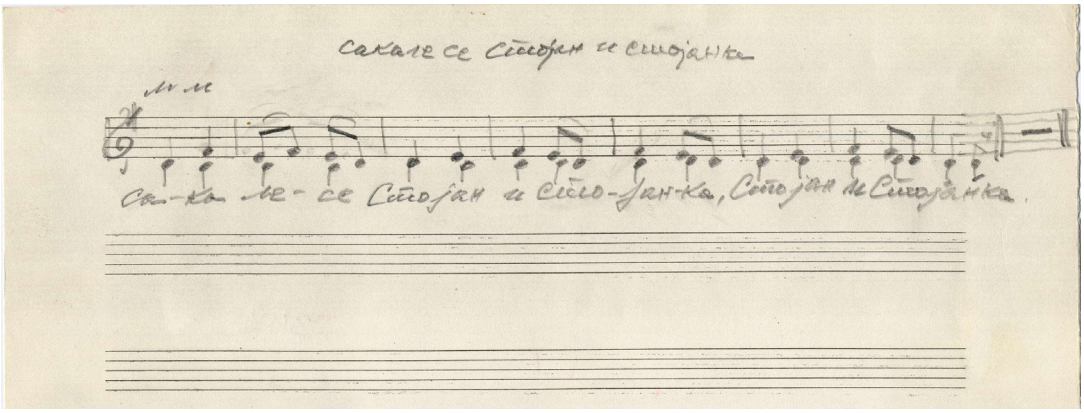
На Стојанка ништо не и било,
ништо не и било.

Стојан се диво подивило,
диво подивило.

Сторил се тој сиво еленче,
тој сиво еленче.

Па отишол у гора зелена,
у гора зелена.

Сакале се Стојан и Стојанка
Са-ка ле- се Стојан и Стој-јан-ка, Стојан и Стојанка.

343

Тужниче девојче

– Тужниче девојче,
тужиш ли за мене,
тужниче девојче,
тужиш ли за мене?
– Тужам лудо, тужам,
нема што да правам,
тужам лудо, тужам,
нема што да правам.

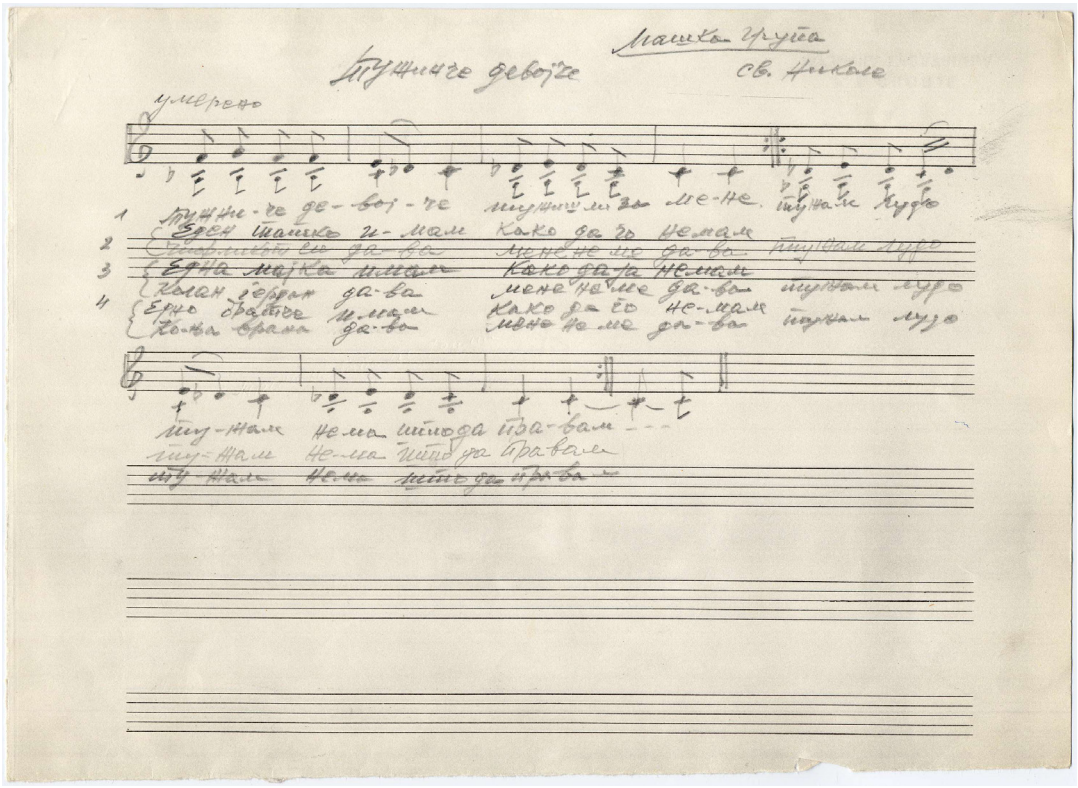
Една мајка имам,
како да ја немам,
колан, гердан дава,
мене не ме дава.
Тужам лудо, тужам,
нема што да правам,
тужам лудо, тужам,
нема што да правам.

Еден татко имам,
како да го немам,
чифликот си дава,
мене не ме дава.
Тужам лудо, тужам,
нема што да правам,
тужам лудо, тужам,
нема што да правам.

Едно братче имам,
како да го немам,
коња врана дава,
мене не ме дава.
Тужам лудо, тужам,
нема што да правам,
тужам лудо, тужам,
нема што да правам.

Останати податоци на мелограмот: Машка група, Свети Николе

Пашкъ групъ
Тужнице девојче
св. Никола
умерено
1 Тужне-ће де-вој-че мушки ме за ме-не тужан куфо
2 Ерен шашка и-мам како да го не мам тужам куфо
3 Една мајка имам како да-га не-мам
4 Колан зборам да-ва мене не ме да-ват тужам куфо
Ерно сватче и-мам како да го не-мам
Кола врана да-ва мене не ме да-ва тужам куфо
туж-жам нема што да за-бам
туж-жам не-ма што да бравам
туж-жам не-ма што да прва

344

Ожени се, море, млади Стојан

Ожени се, море, млади Стојан,
зема жена, море, дип убава,
за јадење, море, подјадује,
за работа, море, ич не чуе.

Ожени се, море, млади Стојан,
зема жена, море, дип убава,
за једенье, море, поједује,
за работа, море, ич не чује.

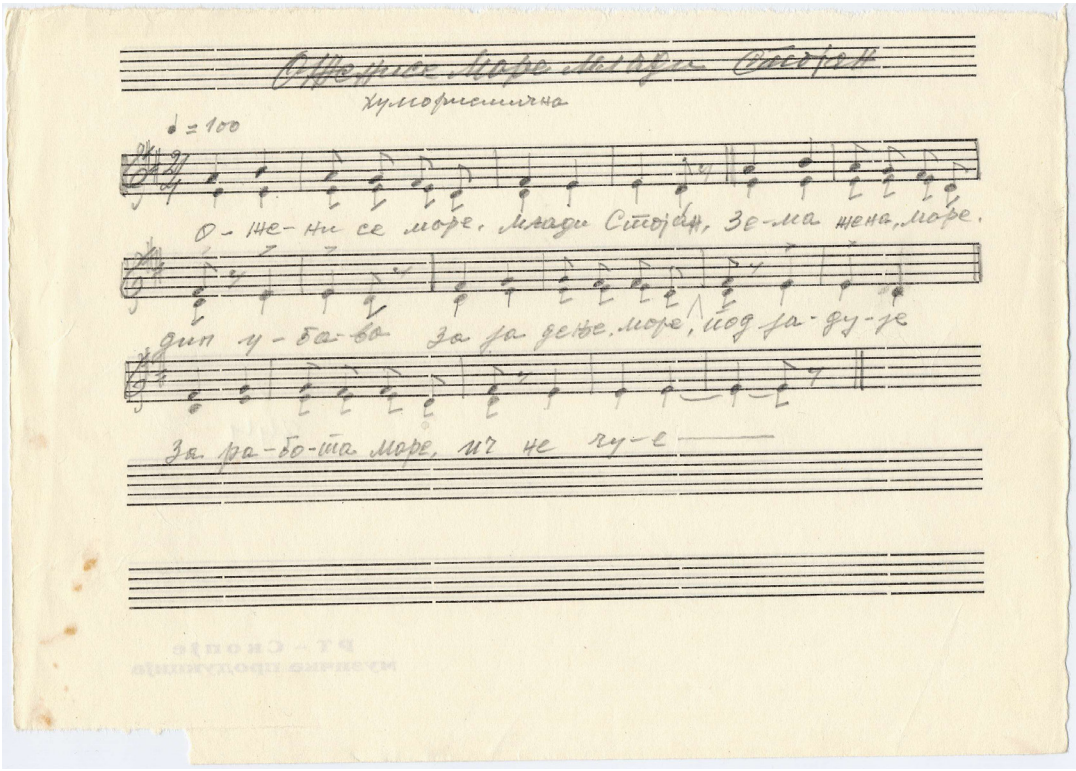
Сви девојке, море, на седенка,
која везе, море, која плете,
Стојаница, море, вуна преде,
к'т се враќа, море, од седенка.

Кошуљчиња, море, извезени,
чорапчиња, море, испletени,
Стојаница, море, дома иде,
пласте вуна, море, не предени.

Па викнала, море, да се кара,
– Ој, Стојане, море, млад стопане,
ја искочи, море, да прифати,
пласте вуна, море, не предени.

Па си зема Стојан сировица,
па искочи Стојан у дворови,
па почнаја, море, да удара,
десет удри, море, једнаш броји.

Останати податоци на мелограмот: Хумористична

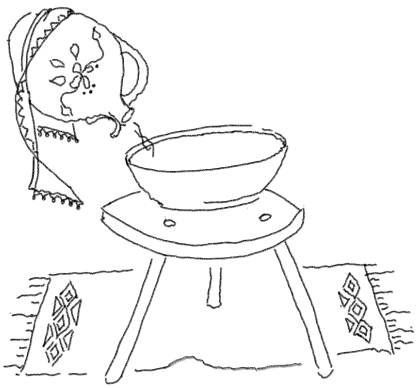

Хумористична
♩ = 100
О - не - ни се море, Младен Стојан, зе - ма жена, море,
дин ч - ба - ва за ра дење, море, под ра - ду - ре
За ра - бо - ша море, ич не чу - е

345

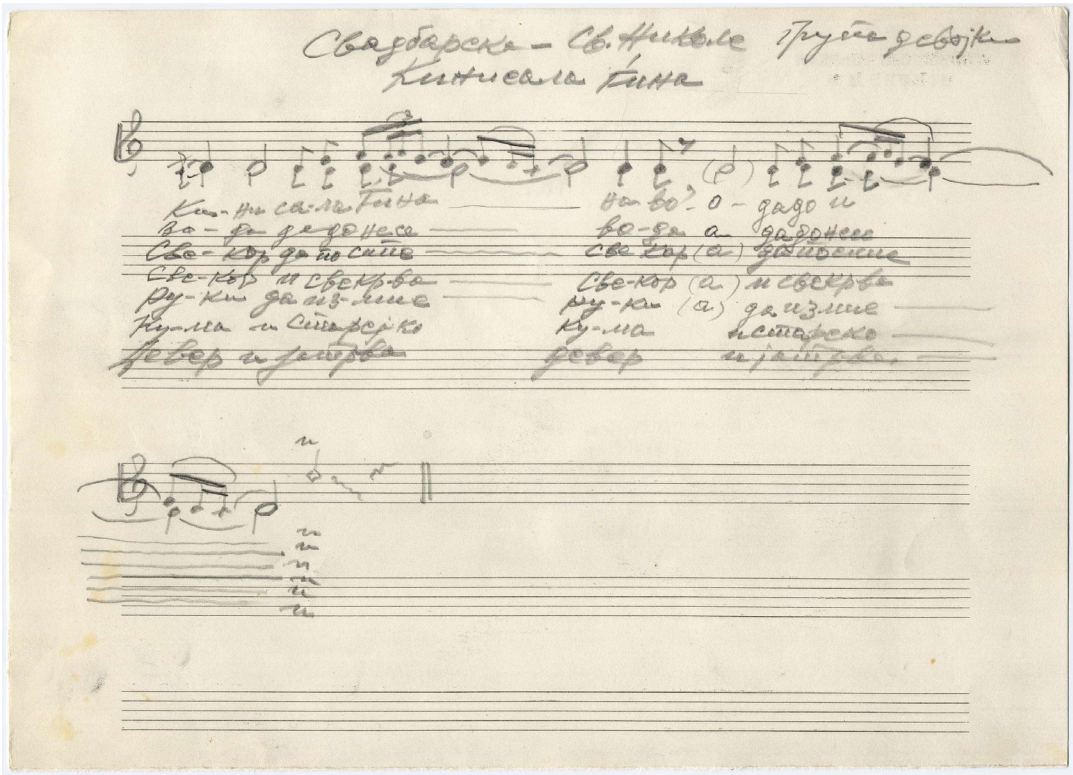
Кинисала Ѓина

Кинисла Ѓина на во - ода да иде, и!
Вода да донесе, вода - а да донесе, и!
Свекор да посипе, свекор да посипе, и!
Свекор и свекрва, свекор и свекрва, и!
Руки да измие, руки да измие, и!
Кума и старејко, кума и старејко, и!
Девер и јатрва, девер и јатрва, и!

Останати податоци на мелограмот: Свадбарска, Група девојки, Свети Николе

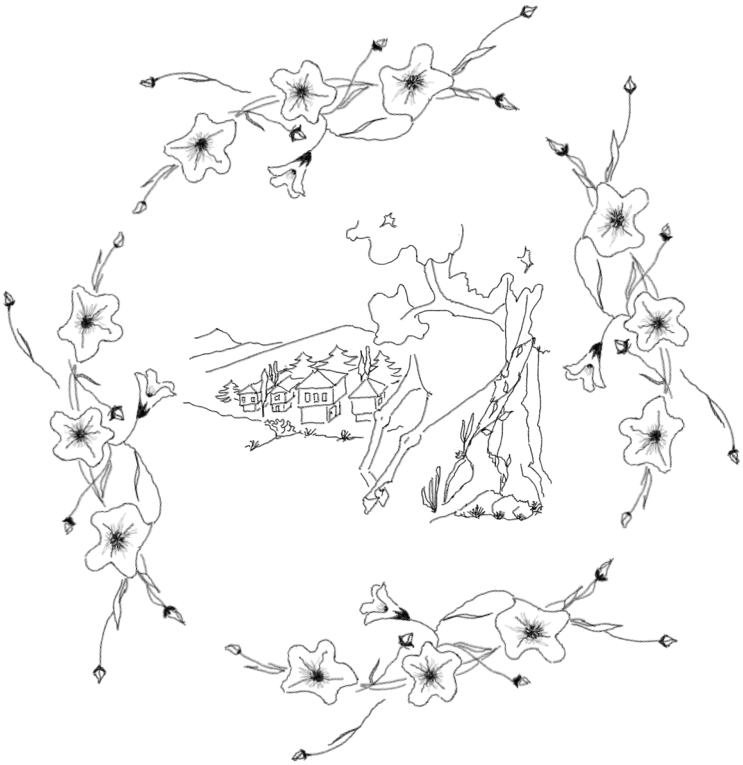

346

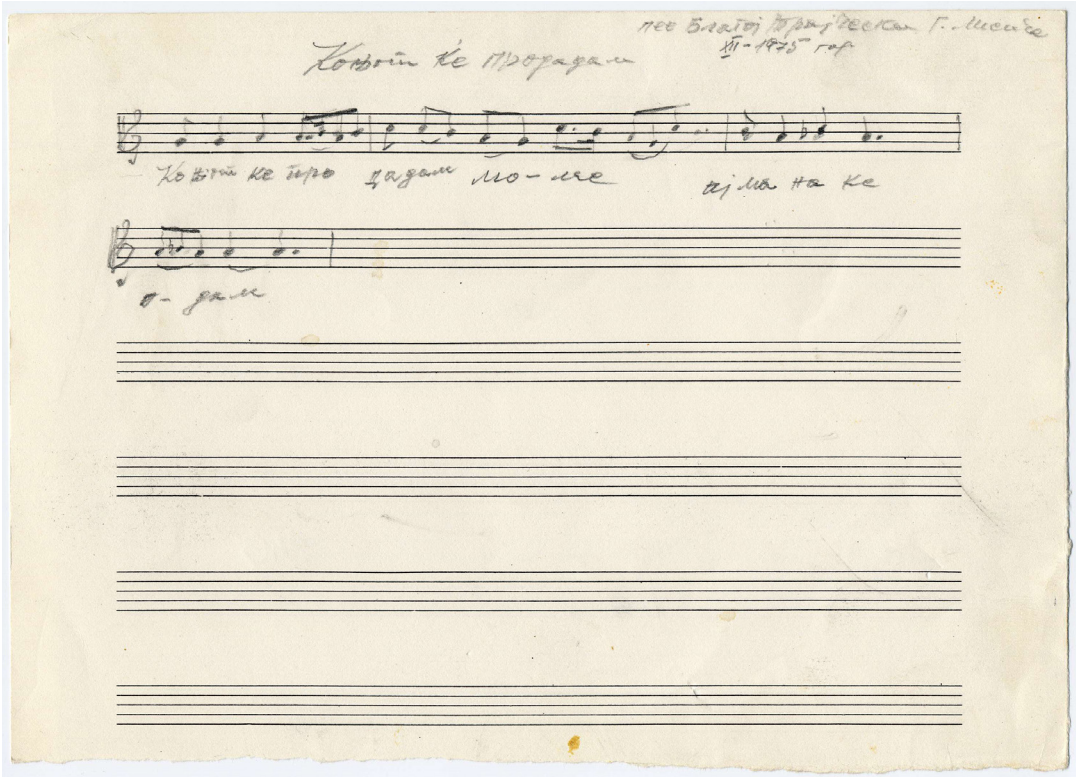
Коњот ќе продадам

Коњот ќе продадам, моме,
ајмана ќе одам

Останати податоци на мелограмот: Пее Благој Трајчески, Г. Лисиче, XII - 1975 год.

Кожух ке тороѓани
пее Благој Трајчески Г. Мисирѓе
XII-1975 год
Кожух ке тро ѓани мо-ме ајма на ке
о-ѓам

347

Две невесте тикве брале

Две невесте тикве брале, бре, х!
Куде брале, туј заспале, бре, бре, бре,
туј заспале, бре.

ДВЕ НЕ-ВЕС-ТЕ ТИ-КВЕ БРА-ЛЕ бре/ х/ КУ-ДЕ БРА-ЛЕ,
тиј заспа-ле бре, бре, бре. тиј заспале

348

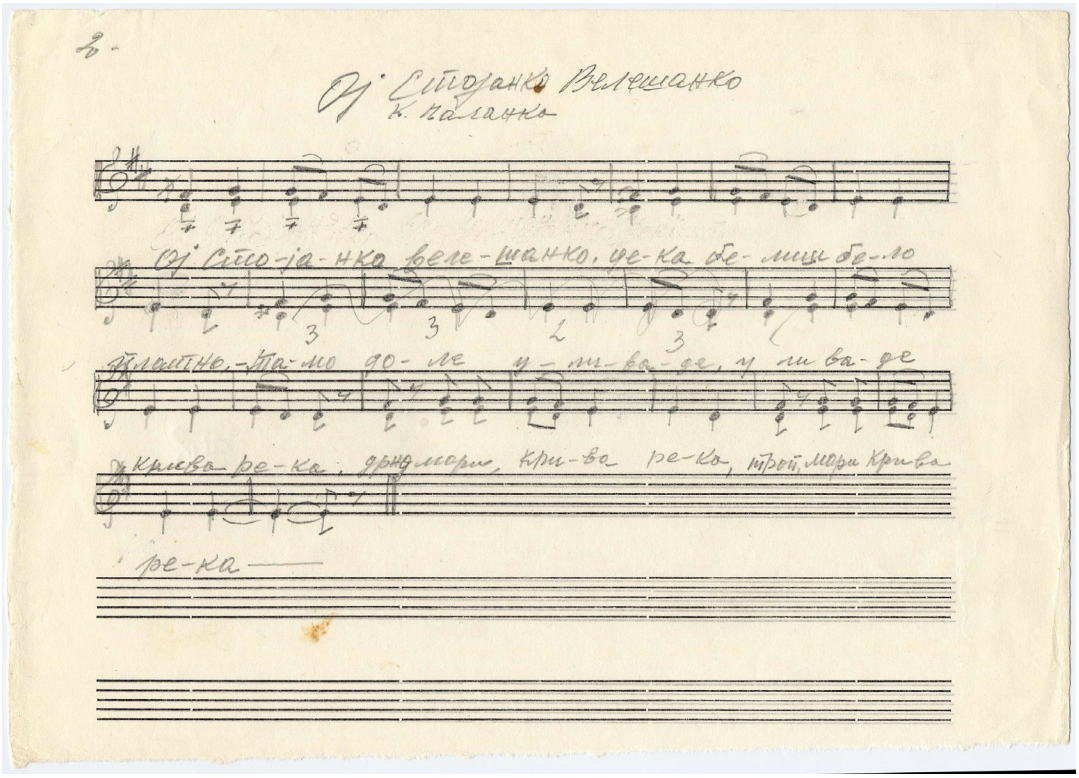
Ој, Стојанко велешанко

– Ој, Стојанко велешанко,
дека белиш бело платно?
– Тамо доле у ливаде,
у ливаде крива река,
дрнд мори, крива река,
троп мори, крива река.

Останати податоци на мелограмот: Крива Паланка

Ој Ситојанко Вељошанко
к. пајанко
Ој Ситојанко Вељошанко, ре-ка бе-лиш бе-ло
ђулапче, -ша-мо до-ше у-ли-ва-ре, у ли ва-ре
Крива ре-ка, дрђ мори, кри-ва ре-ка, трој мори крива
ре-ка

349

Мало гратче

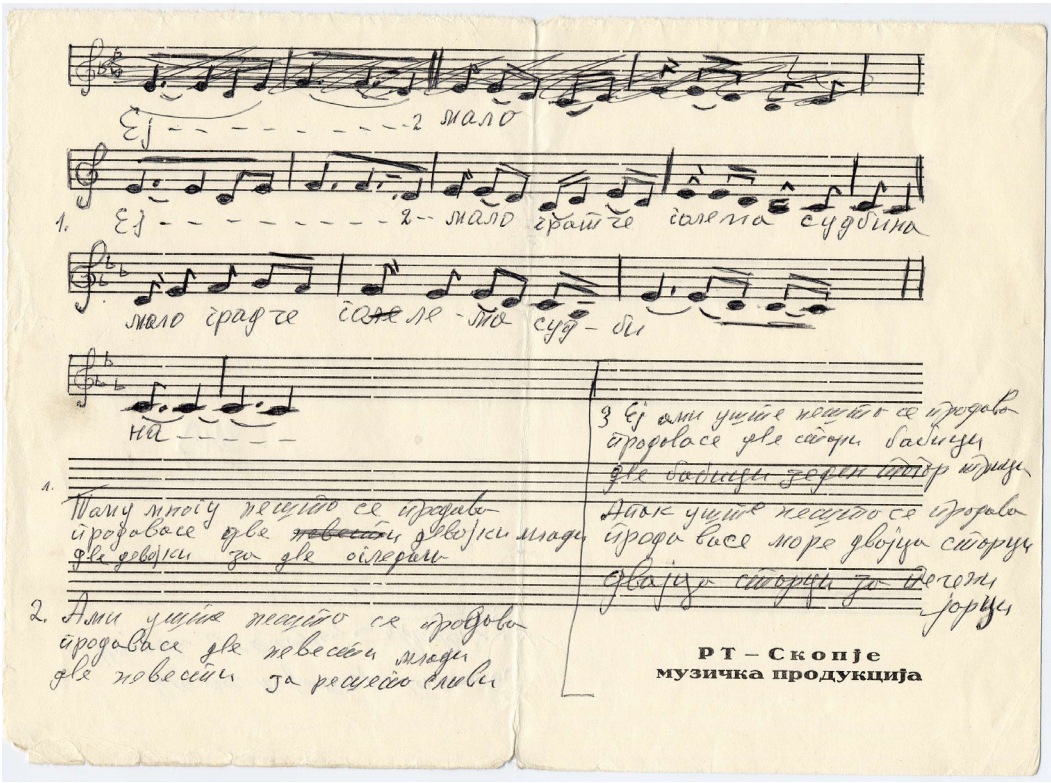
Еј, мало гратче, голема судбина,
мало гратче, голема судбина.

Таму многу нешто се продава,
продава се две девојки млади,
две девојки за две огледала.

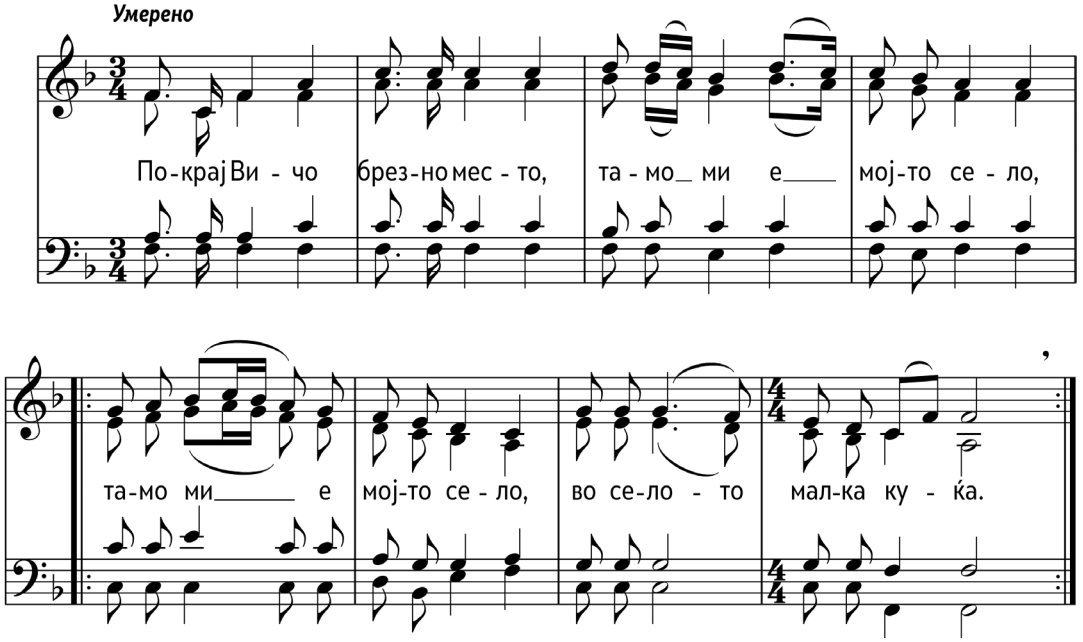
Ами уште нешто се продава,
продава се две невести млади,
две невести за решето сливи.

Еј, ами уште нешто се продава,
продава се две стари бабици,
две стари бабици з'еден тагар трици.

А пак уште нешто се продава,
продава се, море, дваца старци,
двајца старци за печени јарци.

Еј – – – – – – – – – – 2 мало
1. Еј – – – – – – – – – 2 – мало играйте јаленца судбина
мало играфте јаленце-то суд-би
на – – – – –
1. Тамну ноћу пеејтто се ирода-
ирођавасе две ~~невести~~ девојки млади
две девојки за две оџлерли
2. Ами ушйте пеејтто се ирођова-
ирођавасе две невесйки млади
две невесйки за ресулйо словци
3 Еј ами ушйте пеејтто се ирођова-
ирођавасе две сйорџи бабиџи
две бабиџи ~~ирођ~~ ирођ ирођ
Аџок ушйте пеејтто се ирођова-
ирођа васе море двојџа сйорџи
двојџи сйорџи за ђечоџи
јорџи
РТ – Скопје
музичка продукција

350
Покрај Вичо Планина

Покрај Вичо *брезно* место,
тамо ми е мојто село,
тамо ми е мојто село,
во селото малка куќа,
тамо ми е мојто село,
во селото малка куќа.

Во селото малка куќа,
там ми се седи мојто либе,
там ми се седи мојто либе,
на пенџера навалено,
там ми се седи мојто либе,
на пенџера навалено.

На пенџера навалено,
со десна рака писмо пиши,
со десна рака писмо пиши,
со лева рака солзи бриши,
со десна рака писмо пиши,
со лева рака солзи бриши.

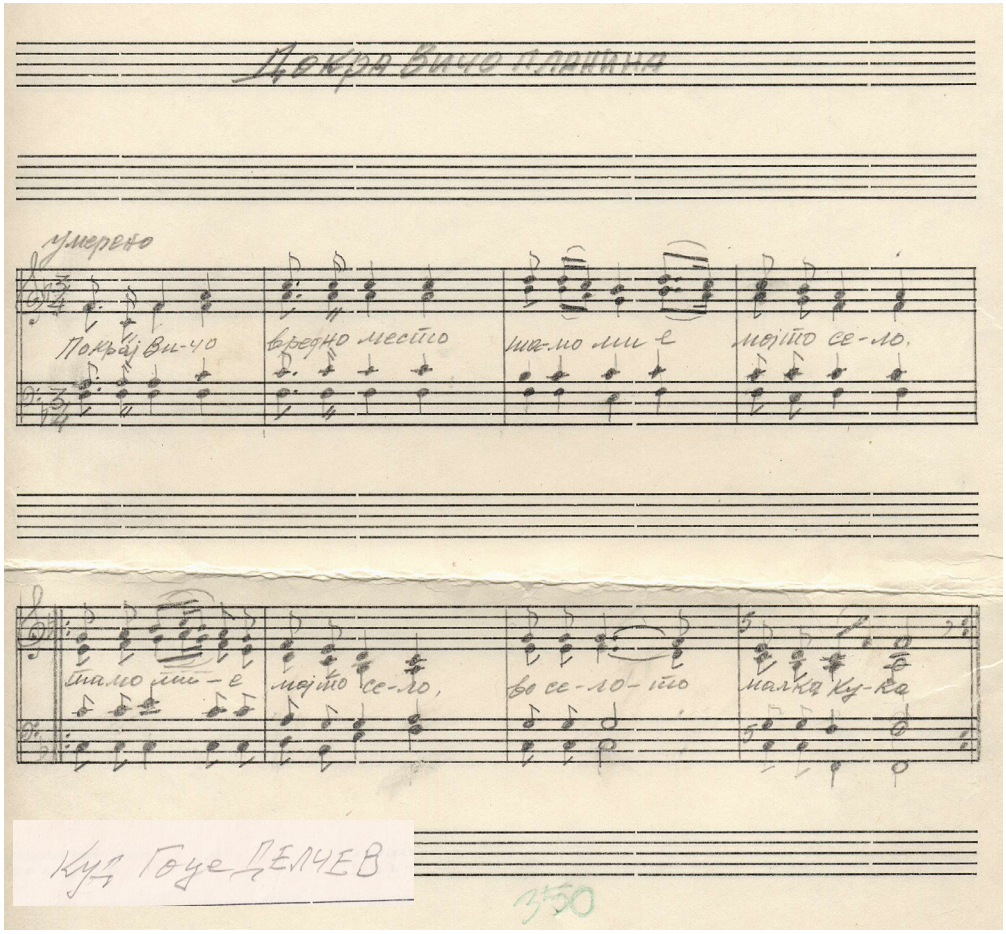
Со лева рака солзи бриши,
мене чека да поомина,
мене чека да поомина,
да ми дади бела книга,
мене чека да поомина,
да ми дади бела книга.

Да ми дади бела книга,
во книгата написано,
во книгата написано,
ак' ме љуби заљуби ме,
во книгата написано,
ак' ме љуби заљуби ме.

Ак' ме љуби заљуби ме,
ак' ме нејкиш остави ме,
ак' ме нејкиш остави ме,
земи пушка умори ме,
ак' ме нејкиш остави ме,
земи пушка умори ме.

Со твојта пушка умори ме,
со твојте раци погреби ме,
со твојте раци погреби ме,
со твојте очи исплачи ме,
со твојте раци погреби ме,
со твојте очи исплачи ме.

Останати податоци на мелограмот: КУД „Гоце Делчев“

Покрај Вино планина
умерено
Покрај ви-чо
вредно место
мало ли е
мајчо се-ло,
мало ли-е
мајчо се-ло,
во се-ло-чо
малка ку-ка
Куд Гоце ДЕЛЧЕВ
350

Азбучен регистар на песните според насловите

Intrã-ts Marushe tu-arãzboiŭ (308). 14
Lea Lenã (307) 12
Nchisirã ti ehlã (311) 20
Oĭ naparti di-amari lea dado (306) 10
Tsi-nj vidzurã oclji (305) 8
Tu valea di Ianina (310). 18
Unã nauã (309) 16

Ајде вино пијам (303). 4
Блазе тебе горо (314) 26
Големо чудо станало (302) 3
Две невесте тикве брале (347). 92
Девојче, девојче (321) 40
Дека се чуло (332) 62
Делми ти реков (319) 36
Димо љуби две моми (328) 54
До три ми пушки (327) 52
Едно невевче Калешо (335) 68
Елено (341) 80
Засвирил Стојан (320) 38
Изникнало жолто цвеќе (323) 44
Јано Јанке (312) 22
Кинисала Ѓина (345). 88
Коњот ќе продадам (346) 90
Лажи лудо, лажи младо (318). 34
Ленче бре (338). 74
Летале ми (322). 42
Либил си ја Моне (337) 72
Мало градче (330) 58
Мало гратче (349). 96
Мил баце Димчо (304) 6
Многу ми е мерак, железар да бидам (325). 48
Моме стоје (301) 1
Мори Кате, лична Кате (315). 28

Накачил Делчо (333) 64
Не ми минавај (336) 70
Невеста платно ткаеше (329) 56
Недело, мори, недело (316) 30
Ожени се, море, млади Стојан (344) 86
Ој, Стојанко велешанко (348) 94
Ор, невесто Ристовица (313) 24
Пируниго јубава девојко (340) 78
Покрај Вичо Планина (350) 98
Сакале се Стојан и Стојанка (342) 82
Стапил Добре (317) 32
Таму горе над Крушово (326) 50
Таму негде крај град Прилеп (324) 46
Текнува ли ти (339) 76
Тужниче девојче (343) 84
Ќе одам мајко (331) 60
Што ми е мило (334) 66

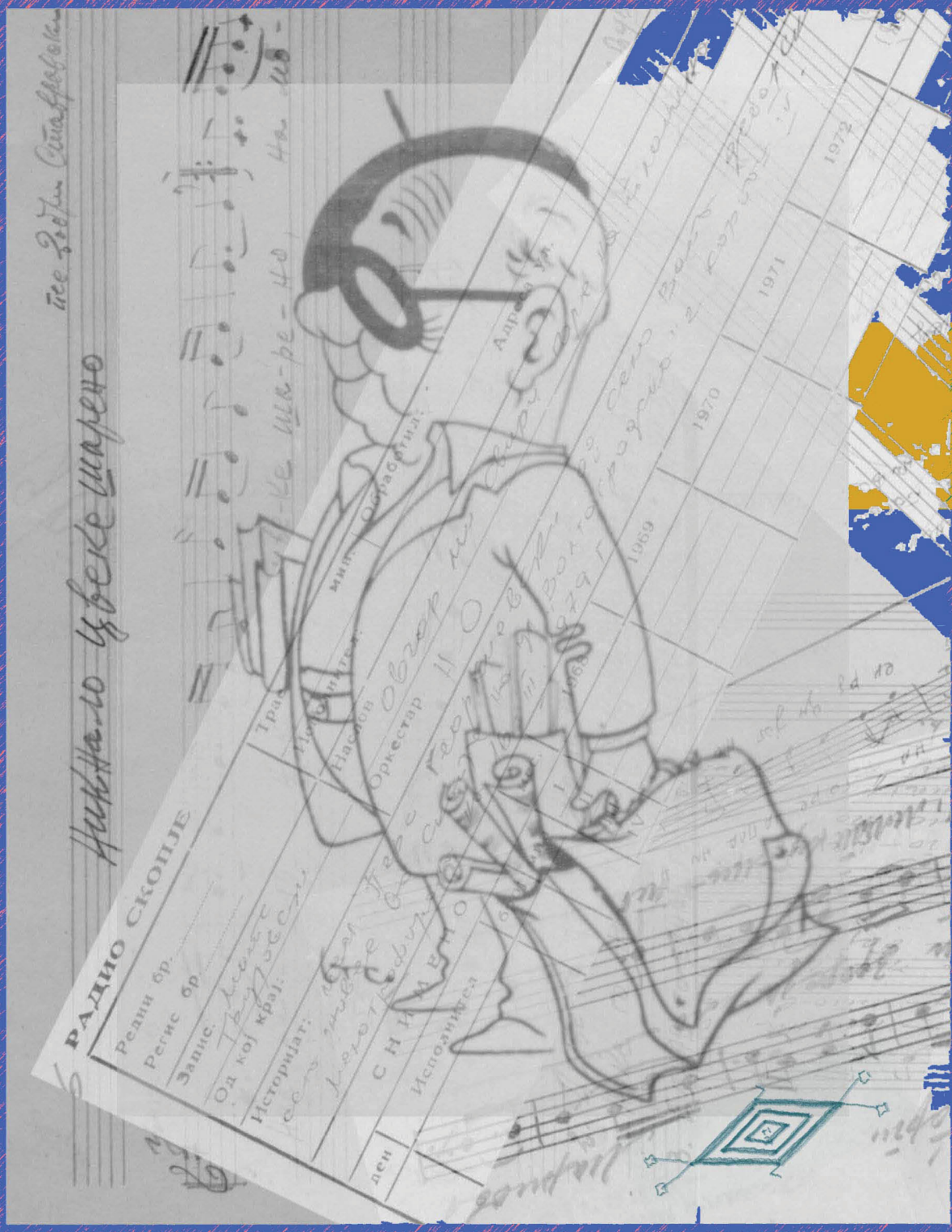
Содржина

Предговор кон првата книга vii
Предговор кон втората книга ix
Предговор кон третата книга xi
Предговор кон четвртата книга xiv
Предговор кон петтата книга xvii
Предговор кон шестата книга xxii
Предговор кон седмата книга xxix

301 Моме стоје 1
302 Големо чудо станало 3
303 Ајде вино пијам 4
304 Мил баце Димчо 6
305 Tsi-nj vidzurã oclji. 8
306 Oĭ naparti di-amari lea dado. 10
307 Lea Lenã 12
308 Intrã-ts Marushe tu-arãzboiŭ 14
309 Unã nauã 16
310 Tu valea di Ianina 18
311 Nchisirã ti ehlã 20
312 Јано Јанке. 22
313 Ор, невесто Ристовица. 24
314 Блазе тебе горо 26
315 Мори Кате, лична Кате 28
316 Недело, мори, недело 30
317 Стапил Добре. 32
318 Лажи лудо, лажи младо 34
319 Делми ти реков 36
320 Засвирил Стојан 38
321 Девојче, девојче 40
322 Летале ми 42
323 Изникнало жолто цвеќе 44
324 Таму негде крај град Прилеп 46
325 Многу ми е мерак, железар да бидам 48
326 Таму горе над Крушово 50

327 До три ми пушки 52
328 Димо љуби две моми. 54
329 Невеста платно ткаеше 56
330 Мало градче 58
331 Ќе одам мајко. 60
332 Дека се чуло 62
333 Накачил Делчо. 64
334 Што ми е мило 66
335 Едно невевче Калешо. 68
336 Не ми минавај 70
337 Либил си ја Моне. 72
338 Ленче бре 74
339 Текнува ли ти 76
340 Пируниго јубава девојко 78
341 Елено. 80
342 Сакале се Стојан и Стојанка 82
343 Тужниче девојче 84
344 Ожени се, море, млади Стојан 86
345 Кинисала Ѓина 88
346 Коњот ќе продадам. 90
347 Две невесте тикве брале 92
348 Ој, Стојанко велешанко 94
349 Мало гратче 96
350 Покрај Вичо Планина. 98

Азбучен регистар на песните според насловите. 101

ISBN 978-608-67089-6-2